

Jonas Lie

**Tremasteren «Fremtiden»
eller Liv nordpaa**

En Fortælling

bokselskap.no
Oslo 2022

bokselskap.no, Oslo 2022

Jonas Lie: *Tremasteren «Fremtiden»*

Teksten er hentet fra Universitetet i Oslo/dokpro.uio.no. Dokpros tekst er basert på *Samlede Digterverker*, standardutg. i 10 bind, Kristiania, Gyldendal, 1920–21.

ISBN: 978-82-8319-660-3 (bokselskap.no),

978-82-8319-661-0 (epub), 978-82-8319-662-7 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

TREMASTEREN "FREMTIDEN"
eller
Liv nordpaa
af
Jonas Lie.

Omslag, 1. utgave 1872, med illustrasjon av xylograf Frederik Hendriksen

Indledning

Nordland og Finmarken har ikke som Færøerne nogen Familie af Navnet «Havrækster», hvilket Navn betegner det, som er «ræket» eller drevet ind fra Sjøen. Men Begrebet tilhører dog i sin Grund Nordlands Poesi; Stedsnavne som «Rækvig», «Tømmervig» osv. bærer noksom Vidne derom.

Og, om man vil, er det et Fælleseie for hele Norden, i hvis historiske Liv det danner mangt et dybt Sjønedrag ligefra de dunkle Sang om Kong Skjold der kom til Danmark i en Harpe, Kraaka, der kom til Spangereid, og Leif, der paa Veien lod sine Høisædestøtter ræke ind til Island, indtil den Dag idag, da Havet tilfører Norge ved dets Tusinder Skibe en Rækved af Tidens Ideer fra alle Lande.

Naar Leif kastede sine Høisædestøtter overbord, var det visselig ikke udelukkende en religiøs Handling.

Med den første Landtagers omtænksomme Hu vilde han tage Mærke paa det ham til Brænde og Trævirke uundværlige Drivtømmers Vei for at komme paa det rene med, hvor paa Islands Kyst han efter dette vigtige Hensyn rettest burde sætte Bo.

Stedet blev «Reykjavig».

Ligesom den varme Golfstrøm fører Vrag og Rækved nordover, saaledes har Strømningerne i de menneskelige Forhold i de sidste Aarhundreder ogsaa sat indunder Nordlands og Finmarkens Kyster de forskjelligste Slags Vragtilværelser fra Livet sydpaa.

Disse Distrikter var en Tid den dansk-norske Stats ^[158] Forvisningssted, dens Sibirien, for allehaande Forbrydere; – det var god Statsøkonomi dengang at søge Befolkningen formeret paa det Vis.

Fritagne for Militærudskrivningen har disse Egne ogsaa indtil denne Dag været et Fristed for de af Almuen sørpaa, som vilde unddrage sig den tunge Soldaterpligt.

En tykhovedet theologisk Kandidat kunde til Attestas vanskelig rejceres dybere, end at han jo erklæredes habil til at ansættes i et «lidet Præstekald i Nordlandene». Naar en «konditioneret» Mand af en eller anden Grund var blet umulig i Livet sydpaa, satte Forholdenes Magt ham gjerne nordover, f. Eks. som Huslærer hos en Sorenskriver, Præst eller Handelsmand dersteds, – og paa et afsides, ensomt Sted i Nordlandene har vistnok mangen begavet Mand i Ubemærkethed henlevet Resten af et knækket Liv.

Flere af disse var underlige originale Figurer og særlig tilbøielige til Flasken. Som oftest var deres tidligere Historie ubekjendt eller dog kun Gjenstand for Formodninger.

Efter hele dette Opskyl af Mennesker, daarlige Præster, rømte Kasse-mangelsbetjente, eller Mænd af «brave Folk», der havde skrevet Falsk og skjulte sig for Bremerholm, fremmede Eventyrere, deriblandt franske Emigranter ligefra Huguenottiden, skibbrudne, indstrandede Sjømænd fra mange Nationer, deriblandt undertiden ogsaa Fruentimmer, – findes der nu blandt den nordlandske Almue mange fremmede Ansigtstyper og Navne, der tidt har en underlig fremmed Klang. De giftede sig ofte ind i Bondefamilier, og deres Børn sank snart fuldstændig ned i Almuelivets Glemsel.

Paa et Udskjær i Helgeland sidder et Par fattige Almuesfolk igjen med den gamle adelige Familie Benkestoks Signet – de er de sidste af Ætten, og i flere Familier bevares endnu Traditioner om en eventyrlig Oprindelse. Den, som reiser deroppe, kan høre noksaa romantisk klingende Fortællinger, ogsaa fra dette Aarhundrede.

[159] Mange af disse forsvundne Navne dukkede siden igjen op, – enkelte endog som Nordlands og Finmarkens større Handelshuse.

Disse fremmedlydende Firmaer skriver sig dog væsentlig fra Invandring efter Handelsforholdenes naturlige Medfør særlig fra den bergenske og danske Handel paa Finmarken.

*

I den Tid da Bergenserne eiede Eneretten til Finmarkhandelen, saavel som senere i Aarene efter 1750, da denne Handel paa Grund af Misbrug forsøgtes drevet som dansk Regale, var især Køllefjord ved Nordkyn et blomstrende Sted.

Som Oplagssted for de finmarkske Produkter der hentedes af bergenske og senere danske Skibe; – som Havn for russiske Lodjer der laa og tuskede langs Kysten og som Nødhavn for fremmede Skibe i Hvidehavsfarten til Arkangel – herskede der altid meget Liv og Rørelse. Køllefjord stod dengang som Handelsplads uden Sammenligning over Vardø og det begyndende Vadsø.

Skjønt stadig dalende vedblev Stedet ogsaa at eie Betydning i den Periode, som fulgte efter, da Regjeringen, indseende sin egen Uformuenhed, overlod de finmarkske Handelspladse til private kjøbenhavnske Kompanier, der indtil Tiden opimod 1814 drev dem som «Faktorier» i Lighed med den islandske og grønlandske Handel.

Fortiden er Køllefjord kun et godt Fiskevær og Kirkested med en liden rødmalet Kirke, – den ældste i Finmarken. Levninger langs den vanskelige Strand efter borttagne Bygninger fortæller Stedets Historie.

Men i hine Dage herskede der ikke megen Lovlighed paa de Kanter af den dansk-norske Stat, og Overgreb saavel som Undertrykkelser af alle Slags foregik ustraffet.

Tilstandens Usikkerhed forsøkedes ved de Forbrydere, som efter udstaaet Straffetid slap ud af Vardøhus Fæstning ^[160] og nu skulde søge sit Brød paa egen Haand, samt ved de af Regjeringen op til Finmarken forviste.

Posten indtraf dengang kun en Gang om Aaret, og Efterretninger fra Udenverdenen fik man ellers kun leilighedsvis med de Skibe, som kom ind til Køllefjord eller Vardøhus, hvor Amtmanden residerede. Vardøhus Fæstning var en af den dansk-norske Stats Hovedstrafanstalter, og der laa da som nu Militærbesætning.

Første Kapitel. Vraget

Det var efter en af de forfærdelige Novemberstorme i 1807, der siden stod som et Mærkeaar i mangen gammel Sjømands Ungdomsminde, at Tremasteren «Fremtiden» en snetyk Vinterdag laa og drev som masteløst Vrag udenfor Finmarkens Kyst. Skandseklædningen var brækket ind, og Tremasteren laa nu halv fyldt af Vand over til den ene Side.

Skibet tilhørte et af de københavnske Kompanier, der endnu eiede Faktorier i Varangerfjorden, og var bestemt for Køllefjord.

Udenfor Trondhjemsleden var det blet overfaldt af en paalands Storm, der tvang det til at sætte ud til Sjø, og i flere Døgn havde Havet gaat om Tremasteren med Skumbjerger og Braat jevnhøie med Salingen.

Nede i Sjøgangen laa det med fire grønne Bølgemure om sig og en Stump uveirsgraa Himmel som Tag, indtil Bølgeryggen atter løftede det op til den gamle trøstesløse Udsigt over Stillingen.

Skipperen var en Nat blet slaat af Bommen: han laa bevidstløs og droges med Døden, og Fartøiet var, værgeløst og uden Styring, som det laa med det knagende Tømmerverk i Rullingerne, – sprunget Læk paa flere Steder.

Den fjerde Dag, da Veiret havde bedaget sig en Smule, og man troede at have Sigte af Land, havde ^[161] Mandskabet, der indsa, at det ikke længer magtede at holde det gaaende med Pumperne, resolveret at bjerge Livet i Storbaaden for, om muligt, at naa ind etsteds paa Kysten.

Den syge Skipper var allerede bragt ned i den, og tilbage ombord var endnu kun hans Hustru med det lille Barn – hun havde endnu ikke kunnet overvinde sin Ængstelighed for den farlige Nedstigning, – da en truende Bræksjø tvang dem, som var nede i Baaden, til at sætte fra.

Lidt efter gik Baaden under lige for hendes Øine.

Det var den anden Dag, efter at Storbaaden var forulykket, at Vraget, som meldt, laa og drev i et halvgraat Snetykke under hin øde, nordlige Stenkyst.

Efter Stormen var det nu blit stille med Dønninger.

I Kahytstrappen under Ruffet sad en dødbleg, lyshaaret Kone med et Barn paa Fanget, som hun i en halv bevidstløs Døs instinktmæssig vuggede og af og til med et nervøst Ryk krampaktigt trykkede til Brystet.

Hun var ung og maatte, før Døden satte sit Præg paa hende, have været smuk, ialfald tydede herpaa de store, dybe Øine, som hun med en Levning af sin Livskraft mat spørgende slog op mod et ungt Menneske, der netop trængte sig op ad Trappen forbi hende med en brunrød Tegnebog i Haanden.

Det var Pengebogen, hendes Mands og Rederiets Eiendom, hvormed der skulde handles i Køllefjord.

Lidt før havde hun drømt, at en styg, ældre Mand i tykke Klæder stod oppe i det tilsneede Ruf og saa ned paa hende med en Mine, som om han overveiede, idet han af og til løftede lidt paa en Økse, der laa ved Siden af, og saa atter ubestemt lagde den hen igjen.

Under dette syslede længer forud paa Dækket en tredie Person, fuldt optaget med sit.

Det var en Mand udover Livets Middelaar, en Sjøfin ude fra den afsidesliggende lille Løvø.

Han havde stablet et Seil, en Baadshage, en Kobberkjedel og endel andre Sager, som han havde fundet paa Dækket, op i en Dynge henne ved en Levning af Rælingen ^[162] og kom netop agterud bag Hytten i det Øieblik, den unge Mand afleverede Pengebogen til den ældre.

Der gik et havesygt Glimt over Finnens Ansigt; men lige efter skiftede Minen og gav Plads for et forfærdet Udtryk – han havde faat Øie paa den unge Kone, som sad med Barnet inde i Kahytruffet.

Medens de to andre begav sig ned i Lasten, der var halvt fyldt med Vand, og gav sig til at bundhugge Skibet, bar Sjøfinnen sig underligt ad paa Dækket.

Han vendte altid om, hvergang han kom agterud nær mod Ruffet, men kom alligevel did oftere og oftere.

Han gav sig en Stund ifærd med sin opstablede Dynge, men denne var snart lastet ned i Baaden. Eftersom han skjønnede, at det led med Hugningen, blev hans Gang mere uvis og Vendingerne alt kortere, næsten trippende.

Saadan holdt det ved med nogle Afbrydelser en Timestid, maaske halvanden; men da Øksehuggene sagtnede, var Finnens lidt gammelladne Ansigt gulblegt og perlende svedligt – han havde i den Tid nok arbeidet endnu haardere end de to nede i Lasten.

Nu steg han med en rask Beslutning agterud om Ruffet.

Der sad den unge Kone halvt nedsnet med brystne Øine, men Barnet eiede endnu Liv. Moderen havde det som før paa Fanget under Kaaben og holdt fremdeles om det med de foldede, nu stive Hænder.

Isak tog det varsomt op og stod en Stund øiensynlig forlegen med sit Fund: han saa sig om med en raadvild Mine; men, da Hjælp her klarlig ikke var at vente, satte han sig med sin Byrde mellem Hænderne varsomt ned paa Dækket.

Der trak han med endel Besvær sin ene svære Sjøstøvle af, puttede Barnet ned i den og bar det saa efter Stropperne, hinkende paa den ene Strømpefod over det skraa Dæk, hen til Rælingen, hvor Baaden laa.

Saa steg han forsigtig ned, lagde Sjøstøvlen i Rummet bag Agtertoften med sin Vadmelskufte over og blev saa siddende paa Vent til de to andre kom.

[163] Det var først efterat Baaden var stødt fra, at disse opdagede, hvad Isak tilslut havde berget fra Fartøiet, og den ældres Mine blev alt andet end blid; men Isak sad rysselig og bredskuldret der paa Agtertoften, og Tingen var desuden nu engang gjort.

De to andre i Baaden var Korporal Stuwitz og hans Søn.

Den første havde engang hørt til blandt Besætningen paa Vardøhus, men der faat sin Afsked formedelst Voldsomheder, Uredelighed og Drukkenskab. Efter sin Afskedigelse havde han levet af at være Tolk for Russere, der laa og tuskede langs Kysten, samt derimellem drevet paa lidt Smaahandel. Det var paa en Reise med Sjøfinnen, der skulde forbi Busesund, hvor der just laa en Russer, at de havde opdaget Vraget ude i Sjøen.

Paa Hjemveien var Sjøfinnen meget betænkt. Han var Enkemand og havde efter Hustruens Død taget paa sig sin kuldseilede Broders talrige Familie, hvilken han

trofast hjælp til at forsørge.

Trangt, som de havde det for Brødet, var det saa sin Sag nu at komme hjem med nok en liden til; han ventede sig derfor just ikke det gladeste Ansigt af Broderkone, hvis Væsen det var at tage alting tungt.

Dernæst var det det store Spørgsmaal om Vraget, som, om han fik lidt Del i Pengene, kanske kunde give ham et Vederlag for Opfostringen engang for alle; men saa syntes han tillige, at han derved kom nærmere i Del med det, som var sket, end han rigtig lystede, og derfor nævnte han intet om den Sag.

At bemægtige sig herreløst «rækende Gods», var derimod noget, hvorover ingen Mand dengang gjorde sig Skrupel. Nu var jo dette Gods ikke rigtig rækende i Havet som Garn, Aarer og sligt, men fra et Vrag, og det sagde Korporalen, at Øvrigheden stod haardt efter, særligt siden Fartøiet var bundhugget; – der maatte fares varligt frem, at det hele ikke blev aabenlyst og endte med Fæstningen paa Vardø.

Korporalen likte øiensynligt ikke, at Barnet var berget, [164] og talte meget om, at Isak fik se til at holde det vel afveien.

Men kom der alligevel for hans Skyld noget op om Fartøiet, – det laa nu forhaabentlig godt og vel paa Havsens Bund, – saa vilde han og Sønnen dog altid kunne fri sig, da ingen havde set dem i Baaden, hellerikke havde de, som han, Koster fra Vraget, der kunde vidne; thi Skindbogen, hvori der ingenting fandtes, sagde han nu, at han havde kastet i Sjøen – og i værste Fald, lagde han truende til, «skulde de blive tre om Bundhuggingen.»

I den mørke Kveld sad Isak vagtsom; – det var ikke frit for, at han tænkte sig de to andre i Baaden istand til, hvad det skulde være, for at fri sig for alt, som kunde bære Vidne.

I Busesund lod de sig ro op under Wassiliefs Lodje, som laa der, og skiltes saa fra ham; men det sidste, Korporalen betydende sagde, var:

«Agte Dig Isak for Vardøhus!»

Det lettede ubeskriveligt at være dem kvit; det var, som en tung Last af ondt var kommet ud af Baaden.

Da han en Stund efter i Mørket fra Styretoften varsomt kjendte med Haanden henover Sjøstøvlen bag sig og derpaa ængstelig følte efter under Trøien, om Barnet

endnu pustede, havde han Følelsen af, at have gjort en god Gjerning.

Ensom, som han sad, tænkte han paa sin Hustru, som nu hvilte under Trækorsset paa Kirkegaarden; Kirstine havde altid ønsket sig Børn – her fik han en Sending til sine gamle Dage.

Da han kom hjem, gik det, som Isak havde forudseet.

Skjønt Brorkonen intet efterlod i at pleie Barnet, var dette dog aabenbart ingen velkommen Gjest, og hun talte i Begyndelsen, mere end Isak likte, om at reise ind til Fogden og lyse det op, saa det ialfald kunde blive forsørget af Fattigvæsenet.

I det Sjal, hvori Barnet, der kunde være henimod to Aar gammelt, var hyllet, fandt de en Brystnaal, [165] hvormed det var fæstet, og i dets Linned indsyede Navnebogstaver, som de stavede til «Marina».

Da Enken hørte, at Brystnaalen var af Guld og kanske værdt ti Daler, talte hun i svagere Toner om at reise til Fogden; de maatte jo da tillige ogsaa lyse op Seildugen, som alt laa ituskaaret paa Gulvet til et nyt Baadseil, og hun udlevere den gode Kaffekjedel, hvortil hun havde fattet Elsk.

En seks Ugers Tid efter hørte de til deres Forskrækkelse, at Foged og Lensmand holdt stærkt Sporlag allevegne angaaende Vraget.

Det rygtedes tillige til Isaks Angst, at der skulde være Forhør over Korporal Stuwitz samt Skipperen og Mandskabet paa Russeren Wassilieffs Lodje.

Nu betroede han først Brorkonen fuldt ud, hvad der var foregaaet, saa hun indsaa, at her kun var det ene at gjøre, at beholde Barnet i Stilhed hos sig.

Isak sluttede sig til, at Vraget, uagtet det var bundhugget, alligevel ikke var sunket, men maatte være drevet østover i Finmarkshavet og der hjem søgt for anden Gang af Wassilieff og Stuwitz, der var gaat ombord i hans Lodje.

*

Tremasteren «Fremtiden» der ved de Tider ventedes ind til Køllefjord med Varer fra Kjøbenhavn, var opdaget i Drift ude i Sjøen som Vrag, og man vilde have set Wassilieffs Lodje, ved Siden af det udenfor Nordkyn.

Da Øvrigheden kom ud til Fartøiet, fandtes det fuldstændig udplyndret og bundhugget, saa at derom kun stod igjen at optage den skriftlige Forretning og at

stede til Jorden en ihjelfrossen ung Kone, der efter de Beretninger, som siden kom fra Danmark, var Skibsførerens Hustru.

Et Rygte blandt de mange, der gik om denne Sag, vilde vide, at Stuwitz's Komsebaad med Wassilieffs Mandskab Dag og Nat den halve Uge iforveien havde faret mellem Vraget og Landet, at Fjeldfinnen Jakob ^[166] Nutto for otteti af Carl IX's blanke Sølvdalere – de saakaldte Beivisdalere, som Finnerne nedgravede – havde paataget sig at forvare Varerne oppe i Landet til en beleiligere Tid for Delingen.

For ret at lægge sin Uskyldighed for Dagen var Russeren saa straks efter løbet ind til Køllefjord med sin Lodje, der, som Gud og Hvermand – Øvrigheden med – kunde se, var fulldadet med tiltusket Fisk og Russemel fra Arkangel.

Ved de retslige Undersøgelser var de Par tænkelige norske Vidner paa en mærkelig Maade forsvundne.

Rusemandskabet, der var Part i Sagen, nægtede alt, og gamle Jakob Nutto, der var Hedning, aflagde med alle sine gladelig falsk Ed paa, at de ved den omhandlede Tid havde handlet Skind og Renner med Stuwitz inde i Hopseidsfjorden østenfor.

Bagefter var der i Teltet almindelig Sarakadaab som vanligt, naar Finnen vilde fri sig for Virkningen af Daaben eller anden kristelig Handling.

For saavidt havde Fjeldfinnen sine Ord i Behold, som Stuwitz's Søn virkelig havde opholdt sig inde ved Hopseidet og handlet Skind for Faderen med Finnens Broder Mathis; men det var jo rigtignok en hel Uge efter og en anden Sag.

En Kvæn fra Udskjærene, der dristigt havde udtalt, at han nok havde andet at vidne, blev funden ihjelslaaet paa Veien til Thingstedet «Omgang». Om hvad han havde havt at vidne, fortaltes der mangt mellem Almuen. Han skulde have ligget og fisket nær Lodjen, der laa i Skjul bag et Bergskjær under Land, og da blandt andet set, at Russeren udbetalte Fjeldfinnen blanke Sølvdalere paa Rælingen, samt at Stuwitz's Søn var ombord.

Vraget fik man ikke indbjerget, da en nordostlig Storm igjen satte det sydoover, og man mente, at det maatte være sunket i Sjøen.

*

^[167] En Tremaster gaar ikke under uden Følger i vide Kredse. En af disse var, at den unge Kammerraad Tobias Storm i Kjøbenhavn, der som Embedsmand

forestod endel Oppebørsler under Tolden, gik Fallit og kom i Kasseangel.

Som Medeier i Køllefjord Faktori havde han vovet for mange Penge i det Fartøi, som Broderen førte, og reiste det følgende Aar under en Art halv offentlig Kaution op til Finmarken for om muligt ved Undersøgelser at faa bjerget saa meget, at han kunde redde sig for Kasseangelens værste Følger.

Dette lykkedes ikke. Men da det offentlige ved Venners Hjælp blev betalt ved at trække paa Fremtiden af et Legat, hvoraf han nød Renterne – fik han, paa Grund af de særegne Omstændigheder, Afsked i Naade med «Ret til fremdeles at bære Uniform». –

Han levede siden som Regnskabsfører hos Brøgelmann i Køllefjord, der tog sig af ham for gammel Forbindelses Skyld.

Det var i disse Aar, at Brøgelmann i Køllefjord slog sig saa stort op ved Handelen i Varangerfjorden. De kjøbenhavnske Kompanier udbød dengang Faktorerne der nord til Salg, og han stod hemmelig i Underhandling med flere af dem.

Pengereduktionerne i 1813 og 1816 gjorde mange fattige; men Brøgelmann blev derved bundrig.

Han havde kjøbt to af de bedste Faktorer paa Kredit, og nu kunde efter Loven alle Gjeldsforpligtelser over hele Riget retmæssigen afgjøres med kun to Skilling for hver Species Sølv. Brøgelmann skyndte sig at betale i den gunstige Tid, og i de nærmest følgende Aar gjorde han glimrende Affærer, indtil hans Alder og andre Omstændigheder gjorde, at han efterhaanden trak sig ud af Forretningerne.

Hans betroede Fuldmægtig i de senere Aar var den unge Stuwitz, hvis Person vi ovenfor har ladet Læseren skimte.

Faderen var nogle Aar efter hin Vraghistorie trods sine forskjellige Formuesoperationer død i smaa Omstændigheder, [168] og Sønnen kom da som Handelsbetjent til Brøgelmann.

Her viste han et saa stort Handelstalent og saadan Brugbarhed, at denne snart overlod til ham at styre alene for sig nord i Køllefjord paa de Tider paa Aaret, da han selv var inde paa sin anden betydelige Handelsplads.

Ved en Færd, for hvilken Principalen kun altfor meget lukkede Øiet, havde Stuwitz, før han var tredive Aar gammel, i disse Distrikter erhvervet sig Tilnavnet

«Finplagen».

Aaret efterat Stuwitz var kommet i Brøgelmanns Brød, hændte dog den Mærkelighed, at man i Bergen kom paa Spor efter endel af de Sedler, som var bortkomne med den sunkne Tremaster – Nummerne var i sin Tid ivrigt efterlyst i Aviserne. Undersøgelserne viste, at Sedlerne maatte være komne ned til Bergen imellem en af Brøgelmanns aarlige Betalinger for Varer.

Dette vakte dengang megen Opsigt og Omtale deroppe.

Da Fogden inkvirerede om Sagen, gjorde den unge Stuwitz ham imidlertid klog paa, at der i Butiksskuffen kom Sedler fra alle Kanter og af alle Slags, saa deri hverken kunde ligge Bevis eller Spor hen til nogen.

Han lovede dog for Fremtiden at have et vagtsomt Øie med Tingen.

Da disse Ting senere spurgtes udover til Løvøen, forstod Isak godt, at det var endel af Pengene fra Vraget, som Stuwitz havde søgt at give ud, og han tænkte med en vis Glæde paa, at denne nu kanske var nødt til at brænde inde med Resten uden at kunne faa Nytte af dem.

Den, som ikke var tilfreds med dette, var den stakkels Kammerraad Storm. Han havde et Øieblik blusset op med sin gamle Kraft i denne Sag og gaat Stuwitz temmelig alvorlig paa Klingen; men hans Stilling forbød ham nu at gjøre mere Røre i Sagen.

Han var Enkemand; – med Fartøiet havde han mistet sin eneste nære Familie, som var hans yngre Broder ^[169] Skibsføreren og dennes Hustru; han havde sat til sit gode Navn paa sit Hjemsted og dertil hele sin Formue. Nu syntes han sløvt at ville slutte sig ind i sit eget Skal.

Naar han ikke var sysselsat med sit Arbeide, saa man ham gjerne drive frem og tilbage med sin Pibe.

Hans eneste fortrolige syntes at være Gaardshunden, der gjerne kom hen og lagde sit store, sorte Hoved paa hans Knæ, medens han sad paa Trappen og blæste Røgen ud i Luften. Det var formodentlig en taus Tale i Røgen, som Hunden forstod, thi dens Øine saa hele Tiden op til hans Ansigt.

Naar han saa Stuwitz komme, gik han som oftest bort. Han kunde ikke fordrage dette Menneske, men turde paa den anden Side heller ikke rigtig vise det.

Om Eftermiddagen spadserede han ofte med Hænderne paa Ryggen op til en brat Fjeldskrænt, som kaldes Prækestolen, hvorfra der er en vid Udsigt over Havet. Der stod han gjerne en Stund og saa tungsindig udover den vide Kirkegaard, hvor Tremasteren og hans Lykke var begravet.

En Dag, – det var samme Aar som han var kommet i Huset – havde han dog der truffet en Mand, som var endnu mere sorgfuld og tung tilsinds end han selv. Det var en høi, bredvokset ung Fiskebonde ved Navn Lars eller Store-Lars, som de kaldte ham, der øiensynlig stod i Begreb med at gjøre Ende paa sit Liv.

Han fik ham til at afstaa fra sit Forsæt og at følge sig hjem. Mandens Tale og Væsen var endel forvirret, men, da han udenfor enkelte korte Tider var brugbar i sin Gjerning, fik Storm overtalt Brøgelmann til at tage ham i sin Tjeneste.

Andet Kapitel. Flugten

[170] Brøgelmann boede smaat og tarveligt; han havde altid haft formeget at tage vare til at tænke paa at bygge nye Huse, og hyggede sig desuden bedst i de gamle, hvor Lykken altid havde fulgt ham. Han førte dog, hvad man paa nordlandsk vilde kalde et godt, gjæstfrit Hus, og did kom paa Grund af hans Handelsforbindelser mangeslags Mennesker. Selv var Brøgelmann, især paa sine gamle Dage, da han mindre befattede sig med Forretningerne, en godslig og hyggelig Mand.

Hans eneste Datter Regine havde i flere Aar været nede i Bergen.

Ved sin Tilbagekomst tog hun Kommandoen i alt, hvad der vedkom det indvendige Husstel, som noget, der faldt af sig selv, men samtidig overholdtes Formen, saa at al Besked i Huset fremdeles som før gik igjennem den gamle svagelige Moder.

Regine saa paa sin Maade ganske godt ud, skjønt hendes Ansigt var vel myndigt og skarpt, – det mindede under de sorte Krøller en Del om et Ahneportræt –; og hun saaes endog til hverdags, midt i Travlheden hjemme, altid pyntet.

Det var unægtelig noget mægtigt ved hendes Natur, derfor bøiede ogsaa alle sig for hende; men dette mægtige var ikke behageligt, og det var vel en af Grundene til, at hun, skjønt nu alt en Smule over de tredive, endnu var ugift.

De, hvem der i hendes Øine nu kunde være Tale om, følte, at Hymens – her rigtignok gyldne – Lænke ikke længer var bare et Billede, men at der handledes om at gaa under et virkeligt Aag – *hendes Villie*. Andre begreb hastigt, at de hverken var formuende eller fornemme nok; – hun skulde virkelig ogsaa nede i Bergen, hvor hun i visse Maader havde vakt Opsigt, og [171] det ikke blot som den rige Brøgelmanns Datter, have gjort gjældende, at hendes Bedstefader havde hedt v. Brøgelmann, saa at hun egentlig var adelig; det videre om denne Bedstefader, hvorledes han var kommen nordpaa, berattede hun ikke.

Iøvrigt var alle enige i, at hun med al sin Forfængelighed dog var en usædvanlig Kjernenatur – kun var hun i for stærk Grad sine Venners Ven og sine Fienders

Uven.

Sin egentlige Kjærlighedskrisis havde Regine dog nok udkjæmpet paa et tidligt Trin af sit Liv, dengang hun var om de sytten Aar. Hun var da endnu ikke rigtig udvokset, og med den magre Figur, det skarpttegnede Ansigt og de hvasse, brune Øine saa hun alt andet end godt ud.

En smuk, sorthaaret dansk Styrmand, som hvert Aar laa nogle Uger i Køllefjord, havde erobret hendes Hjerte og vel ogsaa leflet en Smule. Men da det kom til Stykket, havde han ikke villet «fare som Understyrmand».

Da Regine kom efter, at han med disse Ord havde gjort sig lystig over hende, faldt hun i en alvorlig Sygdom og var siden i mange Aar, indtil hun reiste til Bergen, meget indesluttet af sig.

Der slog hun sig, som meldt, paa Ærgjerrigheden; men i Medfør af sin Natur i dette som i andet med en for høit spændt Bue.

I Huset opholdt sig i den Tid en Søn af Foged og Sorenskriver Heggelund.

Han var Student og havde faat anden Eksamen, men lod udover Aarene ikke til at ville drive det videre paa den studerende Bane, og Faderen havde derfor sendt ham hen til sin Ven Brøgelmann for at lære Handelen.

Hermed gik det ikke bedre, da Studenten ogsaa til dette manglede den fornødne Stadighed og Lyst og interesserede sig helt anderledes for Sjøfuglejagt og Seiling.

Det var en høi, spædladen, blond Mand med en stor ^[172] krum Næse, der laante hans Ansigt en vis fornem Air. Han behandles der i Huset med særlig Hensyntagen, nærmest som Gjæst. Mange spaaede, at det vilde ende med, at han og Brøgelmanns Datter blev et Par; man havde troet at skjønne, at Regine vilde have det den Vei, og da blev det naturligtvis saa.

Paa en saadan Handelsplads var der i den Tid ofte en eller anden stakkels Person, der maatte underholde Publikum inde og ude som etslags Hofnar, hvem man forledede til at gjøre bagvendte Ting, give taabelige Svar, eller spillede allehaande raa Pudser. Især var de fugtige Drikkelag i Julen en sand Prøvens Tid for en saadan Mand, der efterat have været til Lystighed hele Aftenen, tilslut kunde blive drukket fuld og mangan Gang vaagnede i de underligste Antræk.

Den stakkels Store-Lars, der, som før berettet, var kommet i Brøgelmanns Tjeneste, begyndte efterhaanden at komme ind i denne sørgelige Rolle.

Hans underlige Væsen og tiltagende Sløvhed for Omverdenen, indbød de vittige Hoveder til at prøve sig paa ham. Forsøgene var i Begyndelsen saa meget mere pikante, som man endnu ikke følte sig rigtig tryk paa, hvor langt man turde drive det med den stærke Mand. Det viste sig dog, at Udsigten til et Glas Brændevin formaaede at bevæge ham til stedse mere, og i Julen gik han nu bar om Brystet med Papirhat og Træsabel.

Han vakte især stor Jubel, naar han med sit svære, blege Ansigt og det indadvendte, døde Blik stod ved Bordenden og gjorde Grimacer over Glasset, før han drak, eller, naar han udførte det sammen siddende paa den store Trantønde, som man til Bevis paa hans Styrke havde faaet ham til at bære ind til Gjæstebudsbordet, og hvilken han bagefter igjen kastede paa Skulderen og bar tilbage ned paa Sjøboden.

Det var udødelig Latter i et helt Aar, da Store-Lars og Per «Plads» engang drev det til at kandre ude paa Sjøen en blikstille Sommerdag.

Den langbenede Anders Hind hos Lensmanden, der [173] for sin Figurs Skyld gik under Navn af Giraffen, havde en Dag, som disse to skulde sammen ud at fiske, fundet paa at traktere dem oppe i Sjøboden; han havde da faat dem til at vædde om, hvem der taalte mest Brændevin.

De drak Pægl om Pægl en forfærdelig Mængde og stavrede saa ned i Baaden, men blev snart kjed af at ro. For en let Fralands Bris og Strøm drev de to, som laa og sov i Solstegen, stedse længere udover.

Endelig – om Eftermiddagen – vaagnede Per «Plads» og saa sig om, men øinede ikke andet end blaat Hav til alle Sider.

Han vakte sin Kammerat, der i Søvnørskens, ikke mindre forvildet end den anden, tog den ulykkelige Resolution at klattre op i Masten for at faa Landkjending.

Den lille Fiskerbaad formaaede ikke at bære StoreLars's tunge Overvægt i Toppen; den vippede rundt, og de fik nu begge det kolde Bad, som de saa vel havde Behov for.

Der sad de i det blanke, stille Veir og red paa Hvælvet i flere Timer, indtil en anden Baad kom forbi og hjalp, saa de kunde faa deres egen paa ret Kjøl og øst læns igjen. Men denne Store-Lars's Kuldseilingshistorie spurgtes viden om.

Efterat Husets Datter var kommet hjem fra Bergen, og alt ligesom fik en finere Skik, blev Store-Lars's Rolle mere indskrænket; han maatte ikke, selv i Julen, komme ind i Stuen, og Løierne dreves nu mest nede i Baarstuen. — — —

Hid til Landhandlerstedet kom Jon Zachariasen i Tjeneste, da han var et Snes Aar gammel.

Det gik hverken frem eller tilbage med ham i de syv Aar, han var der, og hellerikke brød han sig synderligt derom, før den ranke Marina nede fra Løvøen kom i Tjenesten. Hun var da henved atten Aar og Jon syv og tyve; men hendes lyse, fine Væsen og godhjertige Smil indtog nok flere der i Huset end ham.

Jon var en stærk, mandig Kar, med graa, bestemte ^[174] Øine, som man kunde sætte Lid til, og et vakkert, men alvorligt Ansigt. Han var vel betroet i Baadbruget, dygtig baade i Roning og under Seilads og desuden vel kjendt paa hver Led, hvor han engang havde faret, saa han altid toges til Høvidsmand.

Skjønt ikke meget snaksom af sig, blev han paa sin stille Vis snart overmaade Godvenner med Marina.

For sit gode Væsens og Udseendes Skyld – og nok ogsaa ved Handelsfuldmægtigens Stuwitz's stille Indflydelse – havde hun faat Udsigt til at forfremmes til Stuepige, naar hun havde tjent ud det andet Aar i Kjøkkenet.

Hver Morgen og Aften fandt hun Vandbøtterne staaende fyldte i Bislaget og al Veden indbaaret til sig i Kjøkkenet, og hun havde ogsaa ladet Jon mærke, at hun var ham taknemmelig.

Men noget mellem dem blev det ikke før ved Juletider det andet Aar, hun var i Huset.

Juleaften og Juledag spiste efter den gamle Nordlandsskik Husbondsfolket og Tjenerne i samme Stue, og paa selve Juleaften foregik der i Regelen et underligt Optog:

Seks, otte Mand i Uveirsdragt og Skindhyre kom, som lige op fra Sjøen, bærende mellem sig op til Kjøkkenet en Kveite, der uagtet sin Størrelse dog altid var for liden i Forhold til de uhyre Anstrengelser, som det lod til at volde dem, der bar den; thi de lagde Fisken ned og hvilte sig alt i ét.

Kveite og Kalv udgjorde de staaende Juleaftensretter i alle bedre Nordlandshuse, og efter den gamle Skik var det Gutternes Pligt at skaffe den første,

medens Kalven paalaa Budeien.

Da det imidlertid langt fra var givet, at en stor Kveite skulde være villig til at bide paa Krogen netop Juleaften, maatte denne Sag ligesom den fedede Kalv i Hemmelighed forberedes iforveien.

Mellem Gutterne og Pigerne førtes nu i Tiden før Jul en stille, men overmaade lidenskabelig Strid om at forpurre dette for hverandre.

[175] Lykkedes det at bortstjæle Budeiens Kalv, skulde hun til Skam og Spot passere Juleaften paa Fjøstaget, eller, hvis Kveiten manglede, Husbondsdrengen ride paa Nøstmøningen.

Og saa meget sattes herpaa, at Budeien forrige Jul, da Kalven kom bort, følte sin og Fjøsets Ære i den Grad kompromitteret, at hun kun ved Husmoderens Myndighed kunde formaaes til længer at blive i Tjenesten, endda hun havde sluppet den Forsmædelse at blive sat op paa sit eget Fjóstag.

Forud for denne Julekvæld stod Striden hed; men Marina havde fundet paa et listig Raad, der gjorde Pigerne næsten overmodige.

Hun havde lagt Kalven i en Kiste og gjemt denne i den lille Baad, som hang under Nøsttaget.

Hvor saa Gutterne søgte, kunde det ikke let falde dem ind at søge paa deres egen Grund.

Uheldet vilde, at Jon ved Middagstid før Juleaften savnede Nøstnøglen, som Budeien mod Marinas Raad havde stukket til sig for at føle sig rigtig tryg.

Jon gjættede imidlertid snart, at Nøglen, der altid stod i, var borttaget med Forsæt, og i Skumringen saa Marina ham tage Døren op med et Brækjern.

Gode Raad var nu dyre.

Da Jon vel var forsvundet i det mørke Nøst, listede den snarraadige Marina sig ubemærket ind bagefter for, om muligt, at faa Tag i Julekisten og redde den ud, før Jon, der øiensynligt ledte, opdagede den.

Jon famlede og søgte overalt. Han var saa kjendt derinde, hvor han daglig arbeidede, som i sin egen Kiste.

Engang syntes han, at han rørte ved nogen, som veg undaf, og lidt efter faldt en Vedstok overende.

I Krogen mellem den store Fembøring og Væggen følte hans udstrakte Haand en varm Kind, og nu var Marina fanget tilligemed Kisten, hvormed hun havde haabet at liste sig ud.

Han holdt først haardt, men siden, da han havde gjenkjendt Marina, mildere og mildere om den Haand, [176] der havde Kistehanken fat. Han følte hendes varme Aandepust paa sit Ansigt, og hans Bryst hamrede mere og mere oppe i Halsen, saa at han ikke kunde faa et Ord frem; tilmed var Haanden saa usigelig god, at han ikke aarkede at slippe den, og hellerikke gjorde den noget Forsøg paa at komme undaf. Endelig sagde han sagte, afbrudt:

«Siden det er Dig, Marina, kan Du gjøre, hvad Du vil med Kisten – jeg skal ikke sige et Ord.»

Med et hviskende: «Tak Jon, jeg ved nok, jeg kan lide paa Dig,» – vilde hun nu smyge sig forbi ham; men mellem Fembøringen og Væggen var Rummet for trangt. Da omfavnede Jon hende og sagde:

«Ja, helt til Kirkegaarden, Marina!»

Deres Kinder berørte hinanden et lidet Øieblik, hvorpaa Marina hastigt rev sig løs og løb op til Gaarden.

Juleaften aabnedes som sædvanlig med Andagten, idet gamle Brøgelmann tog frem sine Hornbriller og oplæste et Stykke af Bibelen samt en Julesalme. Og denne Kvæld stod altid siden for Jons Erindring som den høitideligste og festligste Stund i hans Liv.

I Anledning af Studenten holdtes der en særlig Juletilstelning inde i Stuen med Presenter til alle Folkene.

Jon fik en Porcelæns Tobakspibe med et Dameportræt paa samt tre Sølvdalere indsvøbt i Papir, og Marina fik et stort Kastetørklæde.

Tilfældigvis skulde de begge samtidig frem og takke, og var den mandige Jon da usædvanlig keitet og Marina unaturlig rød.

Ikke mindre festlig lyste siden altid for Jons Minde Julemoroen og Lystigheden i Huset i Dagene bagefter.

Til Erik Spillemands Fele og Per Pladsens Klarinet gik han Polskdansen i Baarstuen saa glad, som han havde faat baade Gaard og Grund.

Drengene og Pigerne holdt Julelege nede i Drengestuen, og da traf det sig gjerne saa, at de to blev Par, især, naar de legte: «Skibe-Jægten». Man gik rundt og sang

[177] «Nu skal Jægten til Bergen gaa,
hvad skal vi have til Føring paa?
Manden hedte Raadløs ifra Rækindstad,
Konen hedte Tvorre-Marit-Ligeglad.
Datteren var sig saa ven en Maard,
hvor skal hun faa sig en Mand iaar?

Nu skal Jægten til Bergen gaa,
Datter vor saa sætter vi til Føring paa.
Jægten var et Flagedæk fra Villansvæ'r.
Seilet var et Gammelt Skjørt med Noravæ'r.
Masten var en Tvorrestok med ned for op,
Styret, – det finder du paa Veien nok.

Friskt nu blæser det Bergensbør,
kjære min Mand, véd Du Veien sør?
Jægten din Du styre fra Skjær til Skjær,
saa har Du Leden, hvor grundest er,
hold Dig, saa Vinden staar agterfra,
saa kan Du Mist ei af Leden ta'!

Jægten hun strøg saa til Bergen ind,
Datter hans paa Dækket sad blank og fin,
Datteren hun skinte over Bergens Stad,
Tylftevis af Kjøbmænd stod med Buk i Rad.
Stolteste Kjøbmand i Bergen gaar,
ham skal hun have til Mand iaar!»

Ved Slutningsverset kom det an paa, hvem der stod lige over for hinanden.

Kun én Aften var Jon uveirsmørk; det var, fordi han skjønnte, at Studenten blot var nede i Baarstuen for Marinas Skyld.

Tvertimod sit vanlige godslige Væsen blev hans Øine efterhaanden alt mere vilde, og han havde vistnok utført det vanvittige Forsæt, hvorpaa han bryggede, nemlig at sætte Studenten paa Dør og dermed sig selv ud af Tjenesten, om ikke Marina havde taget ham op til Dans og faat ham rolig ved at tilhviske ham, at man maatte huske paa «hvad der var bedst for dem begge to».

Samme Kveld tog Jon ude i Bislaget hendes Løfte for Livet og Beseglingen i et varmt Kys.

[178] Da Julen den næste Dag – Tyvendedagen – skulde danses ud, førte Jon «Langedansen» an, saa det længe blev spurgt.

I en lang Kjæde, enkelte af de forreste udklædt som Julebukke, fo'r Folkene gjennem Værelserne med Spillemanden i Spidsen. I Stuen passerede de forbi Brøgelmann, hans Hustru og Datter, der med endel Gjæster efter Skikken modtog de burleske Hilsener.

Langedansen endte ude paa Gaardspladsen, hvor de bagerste i Reglen ved Svingningen slængtes voldsomt overende.

I saa Henseende beror meget paa Anførerens Kraft og Snildhed. Denne Gang var det Studenten, der i Overgivenhed havde hægtet sig paa tilslut, som blev slængt i Snehaugen. –

Det varede imidlertid ikke længe, før Jon fandt sin Lykke noget utryk og sin Tilværelse saa temmelig lig et Helvede.

Ikke blot Kjøbsvenden, Thor Stuwitz, der da var en Mand paa nogle og tredive Aar, men ogsaa Studenten begyndte nu, hver paa sin Maade, at lægge deres Garn ud efter Marina.

Stuwitz paanødte hende Foræringer af alle Slags, som hun ikke vel turde afslaa, men om hvilke hun hver Gang ærlig aflagde Beretning til sin forbitrede, men noget modfaldne Kjæreste.

De følte begge to, at der kredsede gridske Høge over deres Kjærlighed, og at den kjæmpede i et Veir, der kunde give større Fartøier end deres nok at klare.

Det værste var, at hun mærkede, at Kjøbsvenden støttedes af dem hjemme paa Løvøen.

Jon eiede intet og Marina heller intet; – det gjaldt for dem begge at faa lagt sig noget til bedste, og for ham tillige om at arbeide sig videre frem i de følgende Par Aar. Men alle disse Planer var det kun alt for let for hine fiendtlige Magter, paa allehaande Vis at forstyrre. Der behøvedes hertil kun, at der blev sat ondt ud for dem hos Husbondsfolket.

Jon var i denne Tid meget ordknap og tung tilsinds.

[179] En Kveld, han var rigtig bedrøvet, gjorde hun ham saa glad, at hans brede Ansigt lyste.

Under Krænkelsens Taarer foreslog hun harmfuldt, at de paa deres Bryllupsdag skulde samle alle de Tørklæder og Foræringer, hun nu maatte modtage, i et Knytte med en Sten i og saa sænke det altsammen ned ude paa Fjorden; hun havde grædt nok af salte Taarer ved den Rigdom, sagde hun.

– En Søndag Eftermiddag om Vaaren, som Jon sad nede paa Sjøboden i Døren ved Vindetuget og grublede ved sin Pibe, kom Marina helt bleg ind til ham.

Hun fortalte, at Kjøbsvenden, medens de andre om Formiddagen havde været i Kirke – Jon havde selv været med at ro Kirkebaaden – havde gjort hende en Kjærlighedserklæring, som hun paa Stedet havde afslaaet.

Den store, enøiede Kjøbsvend, der var saa mægtig hos Husbondsfolket, havde grebet Anledningen til endelig at lægge sit Hjerte for hendes Fødder.

Hans Mening var, at de skulde være hemmelig forlovede i Huset et Aars Tid, saa skulde hun siden flytte med ham til Olsvaag, hvor han nu havde faat Udsigt til for billig Pris at faa Handelsstedet med tilhørende Fiskevær, der skulde til Auktion. I sin Kjærlighedsiver busede han ud med, at han havde lagt sig tilbedste mere, end nogen vidste, og det Aar, som kom, smidskede han selvgodt, skulde ikke gjøre ham fattigere.

Forbauselsen over den ringe Tjenestepiges raske Afslag paa hans storartede Tilbud stod at læse paa hans Ansigt, der fik et sandt Vilddyrudtryk, medens han stirrede paa hende.

Men, som hun stod der beskeden med Hænderne foldede over sit Søndagsforklæde og rød af Øieblikkets Skræk, læste han et saa sanddru og enfoldigt «Nei», at han indsaa, at her for denne Gang intet mere var at udrette.

Lidt efter kom han igjen ud i Baarstuen, hvor hun var alene, og holdt hende en salvesfuld og indtrængende Tale om, hvor ærefuldt hans Tilbud var for [180] hende, og hvor høit det vilde glæde hendes stakkels fattige Far; hun var ham desuden takskyldig, fordi han havde hjulpet hende frem til Tjeneste og Gunst i dette gode Hus.

Da hendes stilfærdige Holdning og Svar imidlertid gav ham det samme Indtryk som før, var den sminkede Godslighed pludselig som strøget bort.

Pigen følte, at hun skalv i Knæerne, medens han satte Øiet paa hende, som om han hos sig selv bare forundrede sig over, at saadan en liden Ting, som han, naar han vilde, kunde knuse under Støvlehælen, dristede sig til at sætte sig op imod ham.

Aldeles mod sit vanlige langsomme Væsen, rev han voldsomt og ilsindet i Dørklinken; – han vendte sig i Døren med et truende Udtryk og sagde, at han nok forstod, at Studenten havde sat hende Fluer i Hodet, men at han skulde vide at sætte en Stopper paa dette letfærdige Uvæsen i Huset. En brav Pige forskjertede ikke en god Fremtid, naar den bødes hende, og hun burde desuden – sagde han langsomt betydende betænke sig vel, før hun gjorde sig ham til Uven.

Med disse Ord, hvori laa, at han endnu ventede, at hun vilde overveie Sagen, lukkede han Baarstudøren efter sig.

Dette var lidet glædelige Tiender for Jon, og endnu mørkere blev det, da Marina et Par Dage efter indkaldtes i Stuen til Madam Brøgelmann og opsagdes til Høsten.

Krisis var altsaa nu kommet, og gode Raad dyre.

Kjøbsvenden haabede paa, at hun, stedt i Nøden, tilslut vilde falde tilføie.

Jon Zachariasen dampede i ensomme Timer nede paa Sjøboden noget forskrækkeligt paa sin Kjøbepibe med Porcelæns-hodet, hvori stod Portrætet af en fin Dame, som han, uanset de stik modsatte Træk og, at hun var klædt som en Prinsesse, syntes lignede saa Marina. Det var nok den høie Hals og, at de var lyse begge to, som bevirkede denne heldige Illusion, der var ham til saa megen Trøst.

[181] I ensomme Timer sad han og overdampede sin Marinas Ansigt og syntes paa det Vis, at han samsnakkede med hende, medens han spekulerede.

Hans Plan var endelig fattet. Han overlagde den i Vedskjulet sent en Aften, efterat alle havde lagt sig, med den virkelige Marina. Den følgende Dag indfandt han sig, pyntet i sine brune Vadmel's Søndagsklæder og med Blankhatten i Haanden, paa Kontoret hos gamle Brøgelmann.

Han vilde bede «han Far» om Opgjør og om at faa Lov af hans Godvillie til straks at forlade Tjenesten, da han nu havde noget fore paa egen Haand.

Brøgelmann var, som meldt, en snild Mand, og Jon Zachariasen fik da sin Afsked med god Attest og efter Opgjør 21 Spd, tilbedste samt en gammel, gissen Seksæringsbaad, der slang nede ved Stranden, og hvilken han tilligemed det tilhørende fillede Seil, der stod i Nøstet, bad «han Far» forære sig som en Drikkeskilling for de 7 Aar, han havde tjent ham.

Ogsaa Store-Lars undbad sig samme Dag af Tjenesten; – han havde paa en Maade sluttet sig til Jon, der var den eneste, der ikke abede med ham.

De næste 14 Dage af Vaaren anvendte Jon til at reparere og tjærebrede sin Baad.

Og saa lagde han og Store-Lars ud tidligt en Morgen, før nogen var oppe.

Han havde da med sig et Par Linestamper og ellers det lille af Redskab og Sjøklæder, han eiede, deriblandt Sag og Økse samt en Kasse med Spiger og Nistemad for et længere Fravær.

Som den mørkhaarede, stærke Kar i Topluen og Sjødragten var kommet ud paa Bugten, der laa blank med smaa Pust af Morgenbrisen her og der, gryede Solen over Fjeldet og kastede samtidig sit Skjær over Pigen, som stod paa Bryggen; – det var Morgenvarslet for deres Livsfærd.

Det var tomme og ødslige Dage for hende i den Tid, Jon var borte, og dertil gik Krambodsvenden og lurede paa hende som paa en Fugl, han mente retnu at faa ^[182] i Donen. Studentens Kurmageri var igrunnen et stort Held for de elskende, thi ved ham blev Kjøbsvendens alt før vildledede Opmærksomhed end mere bortledet fra den i hans Øine ubetragtelige Jon. Stuwitz kunde for den Sags Skyld gjerne betrot Jon at gaa med Kjærlighedsbrevene, om han havde været hjemme. –

En fem Maaneders Tid efter, udpaa Høsten, kom Jon og Store-Lars en Dag strygende for frisk Bør med Baaden fulldladet af Tørfisk.

Jon gik i sin Sjødragt, slæbende efter sig en stor fersk Torsk, som han holdt i Gjellen, ind i Kramboden, hvor han efter Skikken slængte Torsken paa Disken og bad om at faa en Dram for den og siden Afregning for den Tørfisk, han havde i Baaden. I den nærmeste Tid skulde han fragte hid flere slige Ladninger, som endnu hang paa Hjellen hjemme. Han trængte kontante Penge blandt andet til at købe sig en bedre Baad, da den, han fo'r med, som han muntert udtrykte sig, retnu ikke duede for andre end Folk, som kunde «træde Sjøen». Endel af Fisken var af den Grund ogsaa paa Veien blet vaad for ham, saa den tabte i Prisen.

Bagefter om Aftenen fik han Marina i Tale.

Da hun, paa engang leende og grædende, hilste paa ham, fortalte hun, at hun havde set ham komme til Bryggen; og fra det Øieblik af havde hun næsten ikke sanset sig, saa hun havde gjort en hel Del Ting rent endevendt.

Fra den Stund, hun havde talt med Jon og hørt, hvordan det stod med deres Udsigter, fik hendes Ansigt igjen det freidige, glade Skjær, som havde været borte under al den Sorg og Bekymring, hvori hun den hele Tid havde levet.

I Løbet af de følgende fjorten Dage kom Jon igjen to Gange med fuld Ladning.

Da han havde fragtet did al sin Fisk, fik han udbetalt femti Speciedalere, hvoraf de tyve straks gik til at købe en bedre Baad.

En Formiddag gik de saa begge pyntede ind paa Kontoret og fortalte Brøgelmann, hvorledes det hele [183] stod til, at de var Kjærestefolk og tænkte paa at gifte sig endnu samme Høst, men at de var bange for Handelsfuldmægtigen, der, saasart han fik nys om Sagen, vilde lægge sine afgjørende Hindringer iveien i Marinas Hjem.

Brøgelmann sad længe i Tanker.

Han paalagde dem kun, da han lod dem gaa, at tie bomstille med Sagen, saa intet blev mærket. Og deraf tog de Haab.

Dagen efter sendte han Jon med et lukket Brev et Ærinde hen til Fogden.

Det var efter Kongebrev. Selv var han et Par Dage efter hos Præsten.

Og næste Søndag – det var netop Dagen før Høstens Flyttedag – blev de til Overraskelse for alle, men mest for Stuwitz, viet i Kirken, hvorfra de i deres Baad reiste lige sydover til deres nye Hjem paa Skorpen.

Men fra den Stund havde de Stuwitz's uudslukkelige Had og Forfølgelse; thi det var ikke ene og alene Pigens ualmindelige Skjønhed og Tække, men ogsaa en Beregning med i Spillet, nemlig Trygheden for Følgerne af en mulig Opdagelse af Forholdene ved Marinas Fødsel.

Jon Zachariasens Hemmelighed var, at han paa en af sine Lofotfærder engang havde opdaget en liden udmærket Fiskegrund syd ved Skorpøen. Og saa havde han tillige husket paa Levningerne af et Skibsvrag, som laa ret i Land, ikke langt derfra.

Disse to Ting havde han i de ensomme Timer, da han spekulerede paa Raad for Uraad, sat sammen i sit Hoved, og i denne Sommer ved Hjælp af StoreLars foreløbig faat spigret op en liden Hytte paa Skorpøen lige indenfor Fiskepladsen.

Det var Senhøstes, da de to med Store-Lars deres Bryllupsdag seilede med det lille, de eiede, i Baaden og lidt Udstyr og Julekost, som de fandt henlagt i den – hvilket de vel vidste hvorfra skrev sig – sydover ud til deres lille Nybyggerhjem paa Skorpøen.

Midtveis paa Fjorden den første Dag skede noget, [184] som Store-Lars i mange Aar siden anstrængte sin matte Hjerne med at begribe: Marina leverede Jon et Knytte, som de først aabnede, – og da saa Lars tydelig flere Silketørklæder – og derefter igjen tilknyttede med en stor Sten i Snøret. De tog i med en Haand hver og slap den saa under Latter og Glæde udfør Baadripen.

Da Store-Lars lod til at bryde sit Hoved stærkt med det passerede, forklarede Jon ham tilsyneladende alvorligt, at det bare var Thor Stuwitz og en Student fra «Kristian», som nu var gaaet tilbunds med en Sten om Halsen, – en Vittighed, som Marinas smilende Ansigt tydeligt paaskjønnede i høi Maade, men som Lars forblev lige klog ved.

Som et Punktum paa sine Grublerier bad han Marina, som sad paa Styre-Toften ved Jon, om at lange sig Øldunken. Han reiste sin vældige Person op i Baaden og drak Bryllupsskaal for dem begge, paa «en god Seilads i alle Maader».

*

Det gik, som man havde spaaet, idet Brøgelmanns Datter ikke længe efter blev forlovet med Student Heggelund.

Gamle Brøgelmann trak sig nu yderligere ud af alle Forretningerne nordpaa; han kjøbte et Par Aar, før han døde, Svigersønnen Handelsstedet M..sund længer

syd. I Medgift gav han ham sin betroede Fuldmægtig til at styre med Handelen og være den egentlig tænkende Hjerne i Forretningerne.

Det var en moralsk Forpligtelse, som Heggelund der paatog sig i Forhold til sin forsigtige Svigerfader, og med denne levede han siden sit hele Liv igjennem i et Slags hemmeligt Formynderskab, der var ham trykkende nok; men han manglede baade Karkter og ialfald som hans Forhold stod senere – ogsaa den nødvendige Indsigt i sine egne Forretningsaffærer til at afkaste det.

Tredie Kapitel. Fiskegrunden «Bergingen»

[185] Der var gaat Aar hen siden Brøgelmanns Tid. Hans Datter, som var gift med Heggelund, styrede nu i sit store Hus nede i M..sund.

Jon Zachariasen og hans Hustru var komne et Stykke fremover i Livet; de havde i godt og ondt slidt sig taalelig igjennem og sad nu med flere Børn.

Jons Hytte laa ude ved Havbrynet lige i Udløbet af en Fjeldsprække, der gaar tversover den smaleste Del af Klippeøen Skorpen.

Var Skalberget i Tidens Morgen revnet nogle Favne dybere, vilde Sprækken have dannet en naturlig Kanal mellem Havet og det smale Sund indenfor, der adskiller Skorpøen fra Fastlandet. Vandløbet bærer derinde Navnet «Krogene», fordi det bugter sig i lunefulde Vendinger mellem en mængde Holmer og Skjær, saa at man fra Bunden ikke kan se Udløbet i Sundet, og Fjeldsiden er her hele Veien et langt Stykke op klædt med venlige Græsflækker og Løvsog.

Sjøfuglene har sine Reder paa alle Smaaholmerne i det forviklede Løb, hvor der altid er blankt og smult Vand at dukke i med Ungeflokkene.

Paa et saadant Sted løsnes nødigt Skud, og derfor havde Erfuglene i fredelig Tillid deres Reder helt oppe under Jon Zachariasens Trappe og Husvæg i hans Nøst og Skaale. Fuglene dernede fløi, med og uden Grund, ti Gange paa Dagen – Erfuglen, den rødbenede Kjæl, Heire, Teiste, Maage og Skarv, – allesammen pludselig iveiret og fyldte Luften med Skrig og Snak i Munden paa hverandre.

Det var Hensynet til Fiskebruget udenfor i Sjøen, der havde tvunget Jon til at forsage den lunere Boplads og lægge Huset over mod Udsiden neppe et Rifleskud fra den braat-hvide, blæsende Havkant.

Stedet for sit Rede havde han valgt efter det samme Instinkt som Sjøfuglen; – han vilde undgaa to strenge [186] Fiender, nemlig Nordveststormen og det Snefog, der om Vinteren følger med den. Sneen føg da altid hen over den ene Side af Skaret, under hvilken Huset var lagt, saa at der selv i den værste Vinter blev fremkommeligt ned til Sjøen i Læ af Fjeldvæggen.

Den lille skraa Jordflek omkring var møisommelig baaret didhen fra andre Steder af Øen, og, som det stod der med Bagsiden skjævt lænet til Fjeldet, var det let at kjende, at det var Levningerne af en gammel Kahyt med endel Tilbygning efter Leilighed.

Under det side Tørvtag med de gule Hestebloomster ludede de smaa grønne Ruder lig et Par af Saltvandsskvæt halvblinde Øine under en dybt ned i Panden forgroet Haarlug, og den Gangsti, der fra den grønskede Baadstø gik opad Stenuren til Huset, kunde minde om en Faldrebstrappe.

Brat nedenfor i Fjæren stod det graa nævertækkede Nøst med tunge Stene lagt ovenpaa Taget for Stormen.

Deres Fiskegrund ude ved Skorpen havde Jon og Marina paa Grund af den Rolle, den havde spillet i deres Liv, kaldet «Bergningen», et Navn, hvormed den nu paraderer paa de officielle Søkarter.

Karttegneren eller Sjømanden, der en Stormnat maaler derpaa med Passeren for at holde sig behørig langt undaf den farlige «Lønbø», vilde vistnok med et vantro Smil høre paa den Forklaring, at det Fartøi, som at slutte efter Navnet – her engang skulde være bjerget af Havsnød, var en saa luftig Ting som to unges Kjærlighedsskib. Og dog tør der til de allehaande forunderlige Navne paa vor Kysts utallige Skjær og Holmer knytte sig mangen Historie, mangt et gribende Drama af vor Almues ubemærkede Liv, som man skulde have fundet endnu mindre sandsynlig.

Til «Bergningen», der bestod af tre Lønbøer af forskjellig Dybde i Rad udenfor hinanden, var der kun en halv til trekvart Miles Udror. Fra Huset kunde de, som var derhjemme, – og disse var nu Marina og hendes tre gjenlevende Børn, thi en Gut og en Pige havde Vorherre taget – se ud til Baaden, naar Fa'ren ^[187] og Store-Lars som vanligt Morgen og Aften laa derude og fiskede, satte og trak Linerne eller stilledede Fiskene oppe paa Skjæret, hvis lave Ryg ellers i Reglen var dækket med store Havmaager og anden Sjøfugl, der sad Rad i Rad og ventede paa Seien.

I Godveir om Sommeren var Marina og Børnene undertiden med for Morskabs Skyld; men i hendes Ungdom, i de første Aar de var gift og før de fik bedre Raad, havde hun, medens Jon to Aar efter hinanden laa syg halve Aaret, og Stuwitz nægtede dem Kredit, maattet gaa for den manglende anden Kar i Baaden og i Sjøklæder plasket derude i al Slags Veir.

Marinas Yndlingsplads om Sommeraftenerne var i den aabne Stuedør. Naar Solen gik ned med sine ubeskrivelige Vidunderlandskaber i det store guldviolette Hav, syntes Jon, som laa derude med Baaden, halvt inde i Himmelen.

Hun sad i slige Aftener gjerne paa Dørstokken nynnende med Strikketøiet eller andet Arbeide i Haanden, medens Børnene legte foran Trappestenen.

Ellers var hendes daglige Bekymring for Rosseveir ned fra de sorte Kløfter i Storbergskavlen inde paa Fastlandet, for de graadige Strømskavler og for den lumske Lønbø, der ofte uforvarende kunde tage Grundbraat paa den blankeste Dag.

Og saa var det Jons tunge Reiser under Jul med den tørrede Fisk til Landhandleren i Sørstrømmen. Didhen var der haardere Søvei end til Heggelund i M..sund, men ham vilde de nødig søge siden det Aar, da Stuwitz nægtede dem Kredit i Boden. Denne vragede derhos altid Fisken ubilligt for dem og slog ned paa Prisen.

I den Baad, som Jon og Store-Lars rodde, sad der nu stedse hyppigere en tredie Person, der, saa liden han var, alt gjorde Tjeneste som Agnsætter.

Det var Glæden i Huset, den gulkrøllede livlige Morten. Altid lystig og villig og fløitende, havde han bestandig noget fore: – smaa Fiskedamme, Fuglefælder og mange rare Ting, som han selv fandt op.

Skorpøen med dens underlige krogede Indløb over [188] Sandgrunden mellem Holmerne samt Fiskegrunden i Sjøen udenfor var hans Verden. Han gjettede paa en Prik, hvor Flyndren laa, naar han var ude for at stikke dem med Stangen, – vidste enhver Sjøfuglearts Skik og Vaner og kjendte enkelte blandt dem, der var klækket ud paa Skjæret, og som siden hvert Aar kom ind til sit gamle Rede, for ud paa Sommeren atter at drage tilhavs med Ungeflokken efter sig.

Naar Trækfuglene kom, som skulde til Finmarken, sad der paa Skjærene mangeslags rare Fugle, hvoriblandt Brushanerne forekom ham de underligste, og han grundede meget over de Lande, hvor disse vel kunde komme fra. Da kom ogsaa Sangsvanen, som han vidste var den skjønneste blandt alle Fugle.

Han var elleve Aar gammel første Gang, han kom til Sandeids Kirke og saa Kirkealmuen samlet.

Han mærkede sig da meget: Kirken havde tre Indløb, hvor det ene Følge bag det andet seilede langsomt ind og satte sig i Række og Geled bag hinanden ligesom Sjøfuglene paa Skjæret hjemme; de sorte Mandfolkene – paa den ene Side, og de lyse, Kvindfolkene med Skaut eller Tørklæder, paa den anden Side.

Han var næsten forberedt paa, at, naar Seiestimen kom, vilde ogsaa her hele Hæren med ét flyve skrigende op ligesom hjemme.

Men siden havde han kun Øie for den staselige Fru Heggelund, der sad i Silkekjole med en svær Guldkjede om Brystet lige under Prækestolen og havde en ganske liden Pige paa Fanget, der lo og pegte mod ham.

Da han kom hjem, fik han for første Gang i sit Liv alvorlig Stryg. Han havde oprettet en Prækestol af Stene og faat sine to Søskende til at sidde som Menighed, medens han viede Lammet og Grisen og hærmede efter Præsten.

Et varmt Ørefigen fra hans Faders vægtige Haand stansede uventet Høitideligheden, og bagefter vankede der alvorlig Prygl.

Om Sommeren kunde det oftere hælde, at Morten [189] alene fulgte med Store-Lars ud paa Fiskegrunden for at trække Linerne eller fiske med Snøre.

Kjæmpen sad sædvanlig taus, medens Morten i sin Faders for store Vadmelsestrøje og den røde Toplue paa Ho'det i Stilhed undrede sig over mangt og meget, og talte Nordfarjægterne, der Sommer og Høst kom dragende forbi med de store brede Seil og Fiskeladningen stuvet til høit op paa Masten.

Han var alt tidlig, med Marina til Læremester, begyndt at læse. De første Bogstaver, han lærte, var de store, sprukne, af høit udskaaret Træ paa Væggeplanken nærmest Loftet i den tilrøgede, trange Stue; – der sad endnu nogle Levninger af slidt Gulmaling igjen paa enkelte af dem. Enden af Planken var afbrudt, og tilsammenlagt dannedes Ordet «Fremtid..». Om den sagde Marina ham, at den stod i Guds Haand.

Nu holdt han paa med «Forklaringen» og laa da ofte og læste i sin Lekse i Bagskotten med Haandsnøret fæstet til Kjeipen – noget han ikke fik lov til, naar Faderen var med.

En Nat i Midsommeren sad de slig derude i deiligt Veir.

I «Solsættingen», Kl. 12, laa Midnatssolen efter en pragtfuld Nedgang som en mat, rød Kugle vest i Havranden, medens de store Dønninger rullede violette, saa

langt ud som Øiet kunde se. Lidt efter «tændtes» Solen igjen med en Glorie af lange stikkende Straaler fulgt af en Morgenrøde, der reiste Skysøiler af Guld mellem Himmel og Hav.

Bølgerne slikkede som Ild om Baaden, hvori de to stille Fiskere sad med det speilblanke Modbillede under i Vandet.

Store-Lars trak idetsamme en deilig rød Uer.

Da han havde faat den over Baadranden, spurgte han pludselig Morten, om det stod i hans Bog, at den Slags røde Fisk var Havmandens Livfiske? Morten skvat op og maatte bekjende, at dette ikke stod i Forklaringen, saa langt han endnu havde læst. Lars forklarede ham [190] da, at Øinene altid var sprængt ud af Hovedet paa den, naar den kom op, fordi Havkongen klemte Livet af den, straks den havde bidt paa Krogen.

Hermed var engang for alle Isen brudt for en lang Række Meddelelser af denne Slags, der altid endte i det vidunderlige.

Medens de sad i Sommeraftnerne ude paa Fiskegrunden og trak de gulrødbrune Torsk eller af og til en Lange eller Kveite, fik Morten vide mangt, som han ikke havde hørt om før. Lars lærte ham, at enhver Fiskesort havde sin Konge eller Størje, som det var et slemt Tegn at fiske. Der var Laksestørjer, Seiestørjer, Sildekongen med Krone paa Hovedet og Torskekongen.

Den sidste var ikke saa farlig, thi den fangedes ofte. Til dens Ære flækkedes den aldrig efter Bugen, men efter Ryggen; den leveredes «rund» og fik have Hovedet og Indvoldene med paa Vægten.

Der var ogsaa et Havuhyre, som hed Kragen, der var saa stor som en hel Ø, og som undertiden dukkede op i stille Veir, saa Brændingen slog om den som Fjeld.

Forfarne Folk kunde kjende paa Baaden og Snøret, om de laa over den; der var da altid meget Fisk, men, naar det blev for mistænkeligt, maatte man ro undaf. Han havde selv, forsikrede han troværdig, ofte været ude for den oppe i Finmarkshavet.

Over dette sidste grundede Morten meget; han mente, at man maatte kunne fange Kragen, naar man lagde en stor Jernlænke ud fra Fjeldet med et Skibsanker til Krog og forsvarlig Agn paa.

Dengang havde det længe gaat som et Rygte over hele Nordland, at et nyt underligt Skib skulde vise sig der. Det skulde gaa uden Seil, bare med Røg og Hjul, og en Sommer var det set dampende forbi Skorpøen.

En Stund efter havde Morten faat istand en Hjulbaad, som han kunde drive ved at træde en Vægtstang; men Faderens gamle Sekstring, der var taget til dette Brug, gik dog mange Gange bedre for Aarene end med denne Maskine, der kun var til Søndagsleg.

[191] Marina var ganske stolt deraf, men Jon likte det mindre, fordi Folk opholdt sig derover, og der hellerikke var Gagn i det.

Fjerde Kapitel. Finkrogen

Jon Zachariasens nærmeste Naboer bodde paa Finnæsset nede i Finkrogen.

Paa en lille Odde, som Skorpøen her danner og som heder Finnæsset, stod dengang kun et af en Kvæn bebygget Tun. Den skraa, stenede Græsbakke var overhodet det eneste Sted i Sundet, hvor Huse kunde tænkes opsatte.

Kvænen sad der i en liten Jordgamme. Nogle Træspirer dannede Bindingsværket i Taget, der sodede Klippevæggen bagom med sin Røg, og nede ved Stranden laa et Par Tværtræer, der tjente for en Baadstø.

Hans Hustru var Finlap, og, naar hendes Familie paa dens aarlige Flytning til og fra Sverige om Sommeren lod Renerne svømme over Sundet for at beite paa Øen, gik Renveien fremover i Stranden tæt under Kvænenes Gamme og opad de steile Stier, som førte ind paa Skorpøens Høiflade til dens indre Egne.

Som det naturlige Overfartssted var her ved Kvænenes Gamme en hævdet Hvileplads, hvor Finnerne i de faa Ugers Tid, de opholdt sig paa Skorpøen, opslog deres seks, otte Reisetelte. Dette Strøg bærer af den Grund fra Alders Tid Navnet «Finkrogen», formodentlig paa Grund af det krinklede Løb i Nærheden.

Kvænen, en stærkvokset, rask Kar med lyst Haar og blaa Øine, kunde i Længden ikke trives med Livet mellem Finnerne, blandt hvilke han havde taget sin Hustru.

Paa en af sine Færder med dem havde han her fundet et beleiligt Sted til at nedsætte sig som fastboende, eller, som man i Nordland kalder det, «Bumand». Om Sommeren ^[192] faldt her et godt Hjemfiske, og om Vinteren rodde han paa Storfisket.

Lidt til Potetes og til at føde nogle Faar og en Ko afgav Jordflekken omkring Pladsen. Til Hjælp ribbedes Løvbuskene oppe i Lien, og til Koen skar hans Hustru om Vinteren Tang ude paa Holmene.

Saa ofte Svigerforældrene kom, efterlod de da ogsaa gjerne til Tak for Opholdet en Ren til Slagt, nogle Skind til Vinterpæsker og Komagemner, nogle tørrede Renskinker, lidt Sennetraad og andet, som de kunde tænke sig at være til Hjælp i Huset.

Den Dag om Sommeren, naar deres spidsørede Finnehund «Musti» (☉: den sorte) pludselig slog sig gal oppe paa Høiden og uophørlig fo'r pipende frem og tilbage fra Gammen og didop, hvor den saa en Stund stod stille, gjøende i vilden Sky, – var derfor ogsaa en festdag for Familien, men en dobbelt for Finnens Datter, som i Stilhed led tungt af Længsel efter sit eget Folk.

De saaes da kommende ned fra Morknæsskaret paa den anden Side af Sundet.

Kvænen satte straks over med Baad til Overfarten, og Musti, der maatte holdes for ikke at svømme ud og skræmme Renflokken fortidlig, hjalp, gal af Glæde, sine Kammerater «Sjorris» og de andre Finnehunde med at gjete Renen fremover i Stranden.

Og i den Svarhilsen «Gud give», som Kvænenens Hustru paa finsk Vis gav sine Forældre til deres Goddag i Huset og Omfavnelse, laa et helt Aars Hjemlængsel.

Først aflæssedes de store Hanren, der – ledede af den gamle Fin selv, hans Hustru og ældste Datter bar Teltene, Husgeraadet og Komserne, hvori et Par Sønne- og Datterbørn laa, svøbt i Skind, sovende eller spisende saa trygt og lunt som noget Stormandsbarn i sin Vugge.

Den krumbøiede, lille, over hundrede Aar gamle Oldefader, hvis rindende Øine var blinde, og som havde «levet i syv Kongers Tid», blev ledet ind i Kvænenes Gamme, hvor han fik Hæderspladsen, hvilken han siden ^[193] den hele Tid sjelden forlod, uden for paa en vakker Dag at rokke sig ud i Solen.

Han følte med Hænderne henover Datterdatterens Ansigt og vilde altid straks høre om nyt.

Han var, som enkelte gamle Finner endnu dengang, ikke kristnet, men vilde dø i sine Fædres Tro.

Da de et Aar kom uden ham, fortaltes det, at han var død og efter sin Vilie begravet, svøbt i Næver, under sin omvendte Pulk i en Stenrøs inde paa Fjeldvidden.

En Times Tid efter de første kom hele den øvrige Renflokk i tre Afdelinger, vogtet af de andre Døttre og Svigersønner samt Tjenerne og omkredset af en Flokk Hunde, der springende og hoppende nede i Fjæren, snart svømmede ud i efter en Ren, snart rystede Vandet af sig, ivrige i deres Gjærning, at holde Dyrene sammen.

I denne Sommermaanede var Kvænen Hustru atter Finnepigge under sine Forældres Telt, og Musti atter Finnehund; – hun gjorde sig en Glæde af at undervise sin Datter i al en Finnekvindes Gjærning.

Kvænen saa roligt til. Han holdt af sin Hustru, hvis bløde Sind var det modsatte af hans eget; han vidste, at det var saa hendes Natur, og at den maatte have Luft.

Hanrenerne streifede nu uden Vogter vildt om i Flokke oppe paa Fjeldet, medens de øvrige dyr mere roligt holdt sig sammen paa Mosebeiterne længer nede paa Fjeldsletterne, efter deres Instinkt altid søgende mod Vinden.

Nede i Lierne – hvor det frodige Bregnegræs mængstedes skjulte Renen til op over Livet – saas de dog kun de enkelte Dage, naar Havskodden kunde svøbe Fjeldhøiden ind i sin uldgraa, uigjennemtrængelige Skyhætte.

Dernede mødtes Renen og den myldrende Maagehær, der flygtede ind for Havskodden og Stormen, og med tusinde Skrig fløi op ad Landet.

Saa kom da – altid tidligere end tænkt – Afskedens Dag, som Datteren efter sit Folks Natur, der ^[194] saa gjerne lever i Øieblikket, i det længste havde opsat at tænke paa.

Renen samledes Dagen iforveien, og den næsten fulgte de over Sundet med Baaden, bag hvilken Klokkerenen svømmede, holdt i Reb af den gamle Fin, medens Hoderne af den øvrige Flokk stak op af Vandet i en lang Stribe som Grene.

Og nu maatte der tages Afsked.

Det var en Omfavelse under Taarer til hver især, sidst til de gamle Forældre.

Hun lagde sin ældste Datter og den lille, som de efter flere Aars Mellemlum havde faaet, op til deres Bryst, og i den finske Afskedshilsen: «Bliv i Fred», skalv fra Datterens Side næsten Fortvivlelse.

Hun talte ogsaa kun lidt i to, tre Dage efter, før hun igjen ret var kommet ind i sit gamle Stel.

Kvænen bar taalmodigt over med hende, thi af Erfaring vidste han, at hun snart glemte den værste Sorg, – og saa kom hendes glade Passiar om alt, hvad der var hændt og skulde hænde til næste Aar.

I Januar i Dagene, før han skulde forlade hende, og hun sidde ensom igjen i den mørke Vinter, brød hendes Sorg gjerne igjen hæftigt ud.

En Nat, før Manden saaledes engang skulde reise paa Fisket, sov hun meget uroligt. Hun drømte, at hendes afdøde Oldefader stod foran Sengen og sagde, at hun nu skulde faa reise hjem til sit eget Folk. Hun syntes da, at hun fulgte ham ned til Baadstøen, og der laa en af Vand halvfyldt Ligkiste uden Laag skvulpende i Stranden. Han sagde, at det var Baaden, som de skulde fare over Sundet med.

Da hun angst vilde skynde sig op til sin Mand, som hun saa staa sorgfuld i Døren med den mindste Datter i Haanden, blev den gamle pludselig mørkeblaa i Ansigtet og greb hende i Armen saa stærkt, at hun vaagnede med et Skrig.

Den trodsige Kvæn er sjelden overtroisk af sig, saaledes som Finnen og Nordlændingen, og, da hendes Mand hørte Drømmen, sagde han, at det bare var «Maren». [195] I sit betyngede Sind tænkte hun imidlertid andet, nemlig at hun nu vist havde faat et Varsel.

Det var en Vinterdag i Marts, at Kvænenes Hustru og hendes fjortenaarige Datter Lyma reiste ud til en af Holmene i Vigen for at skjære Tang. Hjemme i Huset var kun hendes anden fem Aar gamle Datter og Hunden.

Som de var ifærd med at skjære Tangen, slaar Moderen Øinene op og ser, at Baaden rækker langsomt udover Bugten med Strømmen. Fangelinen maatte være gledet ud fra den sleipe Sten, hvorom den havde været belagt.

En lang Stund stod hun stille som en Stenstøtte, med Tarrefanget i den ene Haand og Kniven i den anden, og stirrede efter Baaden. Da gik det langsomt op for hende, at dette var Døden lige udenfor hendes egen Dør, ikke længer borte end, at hun kunde raabe paa baade Barnet og Hunden; thi Menneskehjælp var her ikke.

Det led alt opad den følgende Formiddag. – Den halvvoxne Datter havde netop bredt sine Klæder over Moderen, der laa halv tilføjet bag en Sten i Døs paa det Tarreleie, hvorpaa de om Natten gjensidig havde søgt at holde hinanden varme.

Hun vilde nu ved Fjæretid vove Forsøget paa at komme over det smale Sund og i værste Fald heller tage Døden paa den Maade – da kom Marina roende om Odden

i sin lille Baad.

Som tusinde Hustruer i Nordland i Fisketiden, sad ogsaa Marina i denne Tid alene i sit Hjem med Børnene, medens Jon og Store-Lars var nede i Lofoten, og hun havde i disse to, tre Maaneder mangan nattevaagen Stund.

Denne Nat havde hun troet at høre fjerne Hyl af en Hund, og den Tanke havde ikke forladt hende, at der maatte være hændt noget galt i Finkrogen.

Saasnaart det blev lyst, gik hun over paa den anden Side af Øen hen paa en Høide, hvorfra man kunde se Husene henne i Finkrogen. Den sorte Hund, som hun saa mod den hvide Sne løbe uroligt frem og tilbage mellem [196] Jordgammen og Stranden, bestyrkede hendes Anelse.

Hun tog øieblikkelig Veien indover med den lille Baad, de havde i Fjæren – og kom tidsnok.

Men Moderen faldt i en voldsom Nervefeber, hvori Marina daglig pleiede hende, og døde et Par Dage efterat Kvænen var vendt tilbage fra Fisket.

Da Mathis Nuttos Familie ud paa Sommeren igjen kom til Skorpen, mødte de Sorg for Glæde.

Der aftaltes, at den ældste Datter Lyma skulde følge Bedsteforældrene, og et Par Aar efter giftede Kvænen sig «for at faa en Kone i Huset» med en af Mathis Nuttos andre Døttre. –

Den Maaned om Sommeren, da Mathis Nuttos Telte stod rundt om Gammen, imødesaas med ikke mindre brændende Længsel af Jon Zachariasens end af Kvænings Børn, hvoraf denne nu ogsaa havde et Par med sin anden Hustru.

Især var Onsdag og Lørdags Eftermiddage sande Jubelfeste; thi da skulde Dyrene ned til Renhjemmet for at melkes.

Aftensolen ovenpaa den varme Sommerdag begyndte allerede at staa rødlig i Lien, før de første, takkede Horn tegnede sig mod den klare Luft høit oppe i Fjeldskaret. Lidt efter viste sig et Par Dyr helt fremme. Efter disse mylrede i en stedse bredere Strøm ned mellem Løvtræerne i Lien en brun, urolig Dyremasse med dens eiendommelig knirkende Lyd af Hundreder Hasesener.

Omkring dem jagede de gjøende Hunde under opmuntrende eller revsende Kalden fra Vogterne, og den stille Aften fyldtes efterhaanden af Tilraab, Larm og

Glæde fra smaa og store, der alle var i febrilsk Travlhed.

Det lavvokste Folkefærd med det bløde Sprog, de firkantede bræmmede Sommerhuer, deres brogede, for Brystet aabne Sommerkoffer af Vadmel, kantede med stærke blaa, røde, gule og grønne Kulører, – hvilke i det stærke Sommerlys nordpaa forliges ligesaa godt som de afstikkende Farver i Syden, – dannede en eiendommelig ^[197]belivet Scene, og Børnene følte sig derunder som i et Eventyr.

Endelig var Renerne efter endel Jagen bragt indenfor Indhegningen, hvor de skulde melkes. Endel af dem laa nu roligt hvilende, medens andre stod og trykkede hinanden i godslig Leg med Hornene.

Den lassolignende, aldrig feilende Skindsnor blev af de voksne Mandfolk kastet om Hodet paa den stridige forskræmte Ren, som efter en kort Kamp blev trukket hen og bundet til den nærmeste Stok i Hegnet for at melkes.

Der stod i Solskjæret den sortøiede, velvokste Kvænfinpige Lyma i sin røde Hue med Guldbaand, varm og ivrig af Arbeidet, og lo af sin Kjærestes Anstrengelser.

Det var den firskaarne, godsligt udseende Isak Pelto, der eiede 900 Ren, og med hvem hun – Kvædens før omtalte Datter – til Vinteren skulde have Bryllup i Karasundo i Sverige, hvor deres «Vinterby» var.

Lyma havde altid Smaaforæring med til Jons Børn. Især var hun Godvenner med den ældste af dem, Morten, der havde været til det Aar, da hun reddedes fra Skjæret, og Marina saa trofast pleiede Moderen.

Først skulde hun kjæle for Renen og give den Salt, og saa melke den i den lille Skaal, medens Morten stod ved Siden af hende og fik drikke af den fede, velsmagende Renmelk, der er fin som Fløde.

Efter et Par Timers Forløb var man færdig.

Skyggerne faldt længer mellem Løvbuskene oppe i Lien, og Dyrene hastede opad Fjeldet til sine vante rolige Steder paa Høiden – Raabene og Hundeglammet hørtes fjernere i den lydhøre Aften.

Bagefter samlede sig vel endnu en Stund i den lyse Kvæld ude paa Volden Familiens Medlemmer, smaa og store, saavel som Tjenerne for at høre paa Historier og Eventyr.

Mathis Nutto, der sad paa Kubben udenfor Teltdøren, tog Flint og Fyrstaal frem af sit blaa, dertil indrettede, Halstørklæde, og slog Ild i sin korte, sorte Pibe. Han dampede med tætte Drag blaa Hvirvler i Aftenen, medens [198] den gamle Silla sad, nikkende af Ælde, og fortalte. Af og til, naar hun begyndte at falde hen og synge for sig selv, maatte man vække hende.

Andre Aftener var der «Joiken» d. e.: improviserede Smaasange, helst til Ære for nogen, men ofte ogsaa med en og anden Hentydning eller Satire i.

Man sad i Kreds paa Hug og sang.

Morten hørte om Sølv-Sara, der gik inde paa Fjeldet med Sølvbelte under Pæskan; hun havde Runebom og kunde «sætte Gan». Dette og mange andre Ting beskæftigede dengang i høi Grad hans Fantasi, og Livet nede i Finkrogen stod siden bestandig i et Eventyrskjær for ham.

*

Den driftige Stuwitz havde kastet sine Øine hen paa Finkrogen og opdaget dette Steds sjældent fordelagtige Beliggenhed for Oprettelsen af en Handelsplads. Det forenede i en hel usædvanlig Samling de afgjørende Betingelser herfor: – en god Havn, et Fiskevær lige udenfor og derhos Anledning til med Trafiken fra den til Fisket forbifarende Almue at forene hele Finnehandelen indenfor paa Fastlandet.

De to Familier, som bodde paa Skorpen, fik derved en fælles Fiende at bekjæmpe.

Det gjaldt for Stuwitz, at faa de nuværende Beboere, der netop sad paa de to hensigtsmæssigste Havnesteder, bort med det gode eller onde. Men det var ingen let Sag; thi her forgrenede sig mange Interesser.

I Finkrogen mødte han haardnakket Modstand. Bag Kvænen stod nemlig Finnerne, der ikke for nogen Pris vilde miste deres hævdede Renvei og gamle Sommerbeiter ude paa Skorpøen.

Og Jon og Marina, der havde deres Tomt og Fiskegrund kjær, svarede undvigende, at de for det første agtede at blive, saalænge Kvænen ikke fortrak fra Finkrogen; de Penge, som han bød, kunde ikke forsørge dem langt; saa de maatte begynde forfra et andet Sted.

[199] Stuwitz's næste Forsøg var at faa kjøbt Eiendomsgrunden; men dette strandede paa, at Øen var offentligt Gods, beneficeret Præstebordet.

Og nu begyndte fra hans Side en Række Forfølgelser og Plagerier, som de en almægtig Handelsmand dengang havde kun altfor let for at sætte iværk mod en stakkels Bonde.

Han opkjøbte Jons Gjæld for Udstyr til Fisket i Sørstrømmen og satte den under Inddrivelse.

Da Rettens Folk kom i Huset og skrev alting op, voksede Beløbet med Omkostninger til det dobbelte, og Auktion kunde de vente sig.

En stund efter kom der Stevning baade hos dem og hos Kvænen i Finkrogen for nogle Garnsætninger, som var spolerede paa sidste Fiske for Stuwitz's Baadfolk henne i Stamsund, og hvilke Folkene i Jons Baad og i Kammeratbaaden, der fulgte ham og roddes af Kvænen, beskyldtes for at have kappet og reist med.

Det forholdt sig saaledes, at de en Dag i sidste Vinter havde kappet en Del Garnvaser, der bar Heggelunds Mærke paa Kaggerne; men dette var da, som ofte i Sjøen, uundgaaeligt, og af Garnene havde de intet havt indenbords.

Sagen vilde aldrig været rørt ved, end sige været drevet som Tyvsbeskyldning, om ikke Stuwitz dengang af al Magt havde søgt at komme Folkene paa Skorpen tillivs.

Men Jon svor i sit Hjerte, at om de ogsaa skulde sidde klædes- og redskabsløse, som første Dag, han kom til Skorpen, skulde han dog ikke lade sig drive hverken fra Pladsen eller af Fiskegrunden, og Marina var enig med ham. Hun mente trøstigt, at her nok den vilde hjælpe, som var stærkere end Stuwitz.

Om disse Ting var Heggelund ligesaa uvidende som om alt andet, der vedkom hans Forretningsdrift, der i et og alt styredes af Stuwitz.

Femte Kapitel. Sjøfinner Isak

[200] Sjøfinner Isak Løvøen havde gennem sit senere Liv aldrig været let tilsinds siden hin Nat, da han i Busesund skiltes fra Korporal Stuwitz og hans Søn.

Han indsaa udover Aarene mere og mere, at han ved at fordølge Pigen havde begaaet en Forbrydelse af hel anderledes Storhed end det andet, han dengang havde frygtet, nemlig Straf for Tyveri af Vraggodset og Udsigten til, om Sagen kom op, at blive uforskyldt gjort delagtig i Skibets Bundhugning.

Hvad han vidste om Stuwitz, kunde han, naar det kom til Stykket, ikke bevise; – denne behøvede blot, som hans Far havde sagt, frækt at nægte alt. Men, hvad Stuwitz vidste om ham, derfor forelaa Beviset i Marina let nok. Dette havde Stuwitz ogsaa ved et Par Leiligheder, de siden havde truffet sammen, forstaat at betyde ham.

Han levede i dette som under en stadig overhængende Uveirssky, der formørkede Glæden for ham i dette Liv og tillige efterhaanden, som han blev svagelig, gjorde ham angst for det kommende.

Men Stuwitz, Ophavsmanden til al denne Frygt og Tungsind, hadede han af sit hele Hjerter, dybt og grundigt, – det var en Følelse, som stadig voksede midt i hans Uformuenhed til at gjøre Gjengjæld.

Isak var nu baade gammel og svagelig; men han gik nødig tilsengs, thi da plagede Samvittigheden ham.

En Høst blev han imidlertid liggende længer end sædvanlig, og han fik den Tro, at han ikke kom til at reise sig af Sengen mere. Han var da meget urolig og budsendte Marina, at hun maatte komme, før det led for langt udpaa, eftersom det saa ud til, at han dennegang neppe stod det over.

Det var en lang Vei nordover, men god Bør, og Marina reiste straks, skydset af Store-Lars og Morten, medens Jon blev hjemme ved Huset.

[201] Da hun kom, var det noget bedre med Isak.

Der blev over Sengekanten talt meget dem imellem, og det kom da op, hvorledes han ikke var hendes rette Far. Han kunde hverken leve eller dø roligt, sagde han, før han havde faat hendes Tilgivelse og vilde skrifte for Præsten, da det ventelig lakkede mod Enden.

Men hun maatte love ham ikke at aabenbare Sagen for noget Menneske, ikke engang for sin Mand, med hvem han saa længe havde samroet i Baad som en ærlig Kar, før han selv havde lukket sit Øie.

Brystnaalen, som havde staaet i Sjalet, tog han nu frem af en Læddik og overgav hende.

Marina sad helt bevæget.

Da han bad om hendes Tilgivelse, svarede hun, at hun Gudskelov havde saa let for at give ham den og al sit Hjertes Tak med; thi uden dette vilde hun jo hverken være reddet fra Vraget eller have faat Jon, som var hende mere end al Jordens Herlighed.

I Baaden hjemover sad Marina i mangehaande Tanker. Hun saa undertiden længe grundende hen paa Morten, som om han var med i det, hun tænkte paa.

I hvad gamle Isak havde betroet hende, var der, midt i det meget, som ikke vilde blive hende rigtig klart, et Punkt, der særlig beskæftigede hende; det var, som om hun der skimtede et Lys.

Hvorfor havde Stuwitz hos Brøgelmann villet ægte hende? Havde han været bange for nogen Opdagelse eller tænkt at vinde noget? – Marina var lidt sangvinsk.

Det trykkede hende, da hun kom hjem, at hun saa høitidelig havde lovet ikke at indvie Jon i Sagen før Fosterfaderens Død.

Hvad gamle Isak angik, saa blev han, efterat have lettet sit Hjerte ved Tilstaaelsen, saa frisk, som han ikke paa længe havde kjendt sig; det var ham som Stuwitz fik nu gjøre, hvad han vilde – Vorherre ialfald ikke længer var udestængt af Stuen.

Engang for flere Aar siden havde Fjeldfinnen Mathis Nutto baaret sig meget ulykkelig for Isak.

Han havde, som Skik dengang mellem Finnerne, nedgravet ^[202] sine Penge paa Fjeldet i en Stenrøse etsteds i Nærheden af et helligt Sted, en «Bæsse», og

deriblandt firehundrede Rigsdaler i Papirpenge. De var bleven skjæmmede af at ligge, og han havde da reist til Tromsø for at veksle dem hos Kjøbmanden mod sølv; men hørte der – hvad der ofte er hændt Finnen –, at de var længst inddragne.

Han var, sagde han, kommen til dem ved en Handel om Skind og Ren for mange Aar siden med Stuwitz. –

Isak nævnte dengang intet til Mathis om, hvad han tænkte om disse Penge.

Da det nu rygtedes, hvorledes Stuwitz forfulgte Folket paa Skorpen, og at han var kommet i Fiendskab til Nuttofamilien, som havde Renbeiter derude, steg denne Sag op igjen i hans Erindring, og glimtede der op for ham en Vei til at ramme Stuwitz paa en saadan Maade, at denne ikke kunde ane, at Slaget kom fra ham.

Mathis Nutto færdedes altid indenfor paa Fastlandet om Sommeren, og da Isak engang, som det lod, hændelsesvis kom forbi, hvor Finneteltene stod, omtalte han atter Sagen.

Finnens Øine lyste, da Isak stillede ham i Udsigt en Udvei til at faa sine Penge igjen, naar han blot i et og alt vilde give ham sit Løfte og Ed paa, ikke under nogen Omstændigheder at nævne hans Navn eller blande det ind. Uden nøiere at gaa ind paa Sagens Sammenhæng betroede Isak ham nu, at Stuwitz ikke likte, at disse Penge kom for Øvrighedens Øine.

Han skulde blot gaa like til ham paa tomandshaand og forlange dem byttede; – vilde han ikke, skulde han straks true med at gaa til Fogden, «eftersom han godt vidste, at Pengene var mærkede hos Øvrigheden».

For Raadet vilde Isak intet andet have end hans Taushed.

Efterat de var skilte, sad Mathis paa Kubben, som han pleiede, gned Huen frem og tilbage over Hodet og lo og nikkede ved sig selv i inderlig Beundring over, hvor ful Isak dog var.

[203] Jo mere han tænkte, desto bedre og sikrere syntes ham det Vaaben, han havde faat ihænde; og det lod sig bruge endda et Stykke længer end Isak havde tænkt – nemlig til at holde sig Stuwitz fra Livet nede i Finkrogen.

Han behøvede bare efter Vekslingen at gjøre Stuwitz klog paa, at han endnu havde endel af Sedlerne tilbage til Brug, ifald denne fremdeles gik paa ham og hans.

Men Isak fik dog ikke Ro paa sig, før han havde været hos Provsten Müller og lettet sit Hjerte ved en Bekjendelse. Det maatte være til Provst Müller; thi denne Mand nød en Tiltro mellem Almuen som ingen anden Præst.

Hvad Isak under Skriftemaalets Hemmelighed havde bekjendt for ham, vakte i ikke ringe Grad Provstens Opmærksomhed. Han var en god Ven af Heggelunds og havde der ofte truffet Stuwitz, hvis Personlighed aldrig havde tiltalt ham. Der laa noget uhyggelig forborgent over denne Mands Væsen, som han nu, da han havde faat et Indblik i hans Livshistorie, mente at kunne forklare sig.

Sjette Kapitel. Sommerthinget. Store-Lars

De to Gange om Aaret, de offentlige Sage- og Skattethinge holdtes hos Heggelund nede i M...sund, var der stor Stads i Huset og megen Sammenstimlen af Almue.

Fjorden udenfor vrimlede af Baade, fyldte med Nordlændinger i røde Topluer, der allevegne søgte ind Sundet.

Fæstestederne ved Bryggen var snart optagne, og Fjæren dækkedes efterhaanden langt bortover med Rækker af ilandtrukne Baade. Omhvælvede og med [204] Seilet til Teltvæg foran, dannede flere af dem provisoriske Hytter, der gav Husbjergning om Natten, medens Kaffekjedlerne dampede foran dem om Dagen.

Ved de mellem Stenene oprettede Ildsteder samledes der altid passiarende Klynger. Nordlændingen, som oftest i Blankhat og sin nye, mørkeblaa Vadmelstrøie, der farvede af paa Hænder og Skjortelinning, dannede Hovedmængden.

De store Kvæner var mestendels klædte efter Nordlandsskikken tildels med finsk Tilsnit. Der var ogsaa endel Finner.

Blandt disse saas en ung, paafaldende velvokset Finnekone i sin smukke Høitidsdragt for Sommeren af grønt Stof, kantet med gule Border, og med Guldbaand om den røde Hue. Hun havde et Perlebaand over det smukke Silkes Brystklæde og om Livet et bredt, rigt indvirket Sølvbelte, hvori hang en Kniv og hendes Syredskaber. I en Snor om Skuldren bar hun Komsen med Perlebaandene foran, hvori Barnet laa.

Det var Lyma og hendes Skyldfolk, der var kommet tilthings i Anledning af, at Kvænen var indstevnet til Forhøret.

Paa Thinget var tillige den rige Russer Wassilieff med et Par simplere Russer i Følge. Han kom der i Anledning af et Thingsvidne, som skulde optages om Forliset af en af hans Lodjer, og var Heggelunds Gjest.

I deres lange Kaftaner med den høie Turban paa Hodet bevægede de sig blandt den brogede Mængde, hvorfra Brudstykker af norsk, finsk, kvænsk og russisk lød én om Ørene i det deroppe selvskabte *lingua franca*.

Til Stedet hørte to Brygger, den ene bestemt for Almuen, der skulde op til Butikken i Sjøboden, – der residerede den i Forretningerne almægtige Stuwitz og den anden, Gjestebryggen, hvorfra Veien førte op til Haven med den altid aabne Stakitport af hvidmalet Træ.

Naar den høie, spæde Heggelund med den krumme Næse, i sort Frakke, hvidt, stivt Halsbind og med den [205] store blanke Merskumspibe i Haanden, førte Sorenskriveren eller vel endog Amtmanden, hvilke for Leiligheden altid var i guldblinkende Uniformer, opad Veien til Huset, stod hele Almuen efter de Tidens Skik med blottede Hoder, og ligesaa de to Gange om Dagen, da Øvrigheden gik fra Huset over i Thingstuen for at pleie Retten.

Da Amtmanden ved denne Leilighed under Salut og Flagning førtes op af Heggelund, faldt den svære Wassilieff med det hvide Skjæg, der fossede ned af hans Ansigt, saa kun lidt af Panden, Øinene og den hvasse Høgenæse saas, pludselig overende foran ham som et omstyrtet Træ. Den gamle Starower – saa kaldes de rettroende Russer af den ældre Kirke – kysede efter russisk Skik den høie Øvrigheds Fødder, en Æresbevisning, for hvilken Amtmanden saa godt han kunde unddrog sig.

I Heggelunds Hus var der i disse Dage Gjestebud saa at sige Døgnet rundt. Ved det festlige Middagsbord sad Øvrigheden med sine Fuldmægtige og Betjente, Provsten, Præsten, Prokuratorerne og Husets øvrige Gjester, der var baade mange og mangestedsfra.

Efter Kaffeen saa Øvrigheden gjerne igjen ned i Thingstuen, hvor Lagrettesmændene ventede, og Fogdens Betjent sad og oppebar Skatter.

Der foretoges endnu en og anden Sag, og hermed erklæredes Thinget sluttet for den Dag; thi man havde havt en lang og travl Formiddag.

Saa kom Aftensbordet og derpaa Kortbordene med Toddyen, de forud stoppede Piber og aplavede Fidibusser liggende ved Jetonsbrikkerne indtil den høiere Øvrighed i passende Tid trak sig tilbage til sine respektive Gjesteværelser, overladende Resten af Selskabet at fortsætte.

Af og til maatte Lensmanden ud for at arrestere en og anden af Almuen, der forgik sig ved Slagsmaal og Uorden, og sætte ham ind i den improviserede Arrest.

En Aften fortaltes det i en saadan Anledning inde i [206] Stuen, at det havde været Store-Lars, som havde slaat sig gal igjen og villet overfalde Russeren Wassilieff.

Galskaben var nu gaat over; men for en Sikkerheds Skyld havde Lensmanden sørget for, at han kom bort fra Thinget.

Om Morgenen, naar den travle Thingformiddag igjen skulde begynde, sad der vel endnu et Par Kortborde oppe i uafbrudt Arbeide.

Kontoristerne – en egen, forunderlig begavet, udholdende Menneskerace, der nu mere og mere holder paa at forsvinde – gik uden megen Gene over fra Kortbordet oppe i Huset til Protokollen nede i Thingstuen. De havde ikke lukket et Øie hele Natten, men førte alligevel aarvaagent Pennen, medens den ene Sag afløste den anden, uden Hvile den hele travle Formiddag til helt op ad Eftermiddagen.

Forhøret over Jon Zachariasen og Kvænen var berammet til at foretages den sidste Thingdag.

I de to foregaaende Dage havde Morten, som var fulgt med sin Far, set mangt, samt været meget sammen med Lyma hos Finnefamilien, der var hans gamle Bekjendt Mathis Nuttos.

Han var endnu saa uforfaren og gutteagtig, at Krambodens Herligheder bedaarede hans Øie. Ind gik han ikke, da den enøiede Stuwitz stilledede frem og tilbage der sammen med et Par Betjente.

Men større Lykke end at faa være en saadan Butikssvend – naar der bare ingen Stuwitz var – kunde han ikke tænke sig.

Han var ikke tilstede, da Store-Lars blev arresteret, men saa paa, da han sattes ned i Baaden for at føres hjemover, og fik Lov til at kaste sin Fars Tobaksdaase til ham som Afskedshilsen.

Den tredie Thingdag stod Forhøret over Kvænen og Jon Zachariasen.

Jon kaldtes først frem og dernæst Kvænen; de blev begge formanede til Bekjendelse, hvorved Straffen vilde mildnes. Blandt Folket ikke langt bag Fa'ren

saas Mortens lyse, nu forskrækkede Ansigt, og ligeoverfor Jon, [207] paa Bænken ved Siden af Lagretten, sad Stuwitz foroverbøiet med Hænderne sammenkneppede om det ene Knæ, opmærksomt lyttende.

Til Formaningen om at bekjende, svarede Jon, at han var en ærlig Mand, og vovede derpaa med et langt Øiekast hen paa Stuwitz at tilføie, at det var godt, om enhver, som nu sad her, med Sandhed turde sige det.

Stuwitz opfattede Blikket, som han et Øieblik undveg, og læste deri, at for denne Mand maatte han vogte sig.

Nu kom Vidnerne efterhaanden frem en efter en.

Under Udsagnene perlede Sveden ned ad Jons brune Ansigt. Af og til søgte hans Blik hvast hen paa Stuwitz, der om forsætligt eller tilfældigt aldrig saa didhen. Ved Siden af ham stod Kvænen taus og trodsig.

Ingen af Vidnerne havde hørt noget selv, men enhver villet hørt det af andre, hvem de tildels navngav.

Det sidste Vidne var en bleg Mand, paa hvem Stuwitz hele Tiden fæstede Øiet tungt og næsten truende.

Han forklarede sig vaklende og tildels utydeligt om, at han i Jons Baad havde gjenkjendt et Fæstetoug med Mærke efter en Kaggeknytning.

Man holdt allerede paa at føre dette graverende Vidnesbyrd i Pennen, da Morten, der hele Tiden aandeløst havde hørt til, ude af sig selv raabte:

«Far! Fæstetouget sidder i Dræggen, saa kan de faa se. Det var det, vi fik i Sørstrømmen.»

Derpaa løb han ned til Baaden, halede Dræggen op og tog Touget med sig op i Thingstuen.

Da det kom frem i Retten, vedgik Vidnet, der øiensynlig var forfjamsset ved Stuwitz's forbittrede Øiekast og ikke længer forstod at rette sig efter hans Mening, at Touget var det samme, som han havde ment; men det bar ikke de omtalte Mærker eller Spor af at have siddet i Garn.

Amtmanden vinkede Morten hen til sig, strøg ham, som alle gjerne gjorde, i det gule Haar og roste ham for at have vist sig som en rigtig flink Gut. Han gav ham

tilslut en blank Sølvdaler.

[208] Da Stuwitz navngav flere Vidner, blev Forhøret udsat til at holdes paa Sorenskriverkontoret over Jul før Fisket.

Ud paa Eftermiddagen fik Stuwitz, der da var alene i Butiken, et Besøg af gamle Mathis Nutto.

Ud af Pæskebarmen tog han en gammel Skindbog fuld af Sedler, hvorefter han bad Stuwitz veksle sig en.

Han holdt i Bogen med begge Hænder og vilde ikke nærme sig Disken, paa hvilken han havde lagt Seddelen.

Stuwitz sagde, at Sedlen var altfor gammel og længst inddraget af Banken; – men det var med et forunderlig ligblegt Ansigt, han svarede, og Koldsveden perlede i hans Ansigt.

Finnen mente nu mere truende og højrøstet, at Stuwitz nok fik være saa snil at veksle ham hele Bogen, om alt skulde blive vel.

Da Stuwitz derpaa braat vilde stænge Butikdøren, gik Finnen skyndsomt udenfor.

Stuwitz forsvandt da inde i Kontoret og kom tilbage med en Pakke blaa og gule Sedler, som han langsomt optalte paa Disken, hvorefter han modtog dem, der laa i Bogen.

Men nogle Sedler til, som Stuwitz ivrigt forlangte at faa, beholdt Finnen, idet han skjød dem ind i Barmen og hastigt gik ud.

Siden hørte de ude paa Skorpen, at Forhørsagen skulde være bleven frafaldt mod Kvænen.

At dette var Mathis Nuttos Værk, kunde de ikke ane; men Jon syntes, det var en stor Uretfærdighed, at han saaledes blev sat alene ud for Skylden.

*

I Dagene efter, hvad der var hændt ham paa Sommerthinget, var Store-Lars stundesløs og febrilsk urolig i sit Væsen. Han gik med et Udtryk af Livskjæde og som over tunge Tanker. Det hændte, at han om Kvælden kom hjem fra

Fiskegrunden uden at have trukket [209] Linerne; – og det var overhovedet liden Greie at faa paa ham.

En Dag, da Morten var med ham ude og fiskede, havde de det paa de Kanter sjeldnere Syn af en Russelodje.

Store-Lars fik da pludselig igjen et Anfald af Sindsforvirring. Han var forfærdelig at se.

Da han trak Kniven, troede Morten, at det gjaldt hans Liv, og holdt Toften foran sig til Forsvar.

Meningen var dog kun at skjære Iletouget over.

Kjæmpen satte sig derpaa til Aarerne og rode i lange, stærke Tag ret udover saa fast, at Aarerne bøiede sig som Siljukvister, og Stævnen paa den lille Baad næsten grov sig ned i Sjøen.

De underløbne Øine stirrede stivt ud af det store, blege Ansigt med det graa Skjæg, der strittede tyndt omkring det.

Endelig brast Sveden i store Perler ned over Panden, og lidt efter sagtnede han – som lettet – Roningen.

De var da komne saa nær, at de kunde se, at Lodjen var blaamalet, og skjelne Folkene ombord.

Kjæmpen sad en lang Stund stille, foroverbøiet over Aarerne.

Endelig drog han et tungt Suk og saa hen paa Morten, der sad bleg paa Agtertoften.

Der var et forunderlig bevæget Udtryk i det stærke Ansigt, og da Morten deltagende saa paa ham, gav han efter for sin Trang til at tale ud, uagtet den unge Gut vel kun lidet kunde være hans fortrolige.

«Det var i den Tid,» – sagde han –, «da Russerne ikke bare som nu søgte ind til Finmarksbyerne med sine Lodjer; men de laa tildels og tuskede sig til Fisken for Rugmel langs Kysten; – og da laa der gjerne en Lodje i hver Krog.

Etsteds bag et Næs inde i Varangerfjorden bode der en Finne-Enke; hun havde en Datter, der var vakker som Guds Sol» – her standsede han og gjentog sagte og brudt – «vakker som Guds Sol.»

[210] «I en Stue en Fjerdingsvei derfra bode en Gut, som bare eiede sine to Arme; men med dem kunde han, naar han vilde, ro Tremands Tag og berge Sekstringen frem alene i Modbør.

De to holdt af hinanden.

Saa kom der engang en Russelodje ind i Vigen, og Skipperen – han hed Wassilieff – saa, at Enkens Datter var vakker.

Men, da han ikke kunde faa hende paa andet Vis, tilbød han Moderen at ægte hende i Rusland og bød hende syv Matter Rugmel og Klaverdug.

En Dag, som de havde hevet Anker og laa seilfærdige, blev Moder og Datter budne ombord til Traktement nede i Kahytten.

Lidt efter havde Lodjen Seil paa alle tre Master og seg for en sagte Bris ud af Sundet.

Da Moderen saa blev sat alene ned i Baaden, der var fuldladet af Rugsække og Klaverdug, anede Gutten, som stod paa Land, at der var Uraad.

Han tog en Jernstang med sig i Baaden og vidste, hvad han vilde gjøre med den.

Han rode og rode efter Lodjen – det var yngre og stærkere Tag end de, han tog idag.

Det varede hele Dagen og den lyse Nat med; han kjendte ikke sine Arme, der længst var dovnede af, men bare rode, medens den svære Lodje stadig seg foran ham.

Engang saa han hende oppe paa Dækket med Hænderne vidt udstrakte, som om hun angstsfuldt raabte til ham; men saa kom en bagfra og slæbte hende voldsomt ned i Kahytten igjen.

Da Solen tændtes, kom Morgengulen og gav Lodjen fuld Fart.

Da nyttede ingen Roning længere; – men Gutten sad som nu over Aarerne og saa efter den til dens sidste Dug var gaaet ned under Havranden.

For Datterens Skyld dræbte han ikke Moderen, som han paa Hjemveien havde foresat sig.

Han kunde ikke mere arbeide og gik med Tanker [211] paa at gjøre Ende paa sig selv, men da var det, at «Raaden», som for sit gode Hjertes Skyld havde mistet alle sine Penge, frelste ham og fik ham til Brøgelmanns.

Men to Aar efter kom der en vanvittig Kone med et Barn paa Armen gaaende paa sin Fod over Fjeldet fra Rusland.

Hun vankede nok mangesteds om.

Engang kom hun, foruden Barnet, hjem til sin Mor. Der laa hun i Vildelse og Sygdom, og, da Gutten talte med hende, bad hun ham med et underligt Smil bare ro, saa vilde han nok engang naa hende.

Samme Nat tog hun Vidvanken fat indover Fjeldet igjen. Og nu,» – sluttede Store-Lars med et livstræt Suk, – «synes jeg, at jeg har ro't saalænge, jeg aarker!»

Han aarkede ikke mere. – Stedse tungere i Sind og med mindre Sammenhæng i sin Færd, tog han en Dag, det var Dønningsveir efter Paalandsstorm, en gammel gissen Baad og rode ud paa Fiskegrunden, hvor han sad ensom og fiskede.

Da saa de med et fra Land, hvorledes Grundbraattet gik som en vældig, hvidbræmmet, sjøgrøn Mur derude, og lidt efter brød de store Skumskavler sig drønende langs Stranden.

Om Eftermiddagen laa Stumperne af Baaden og drev op i Fjæren.

Men Store-Lars's Lig blev aldrig fundet.

Syvende Kapitel. Brystnaalen

Marina var nu en middelaldrende Kone og lidt graasprængt i Haaret. Men, skjøndt brunet af Aarene ude paa Skjæret og ikke længer rank, vilde en fremmed dog være bleven slaaget af de gode Ansigtstræk og noget ^[212] ikke sædvanligt i hendes Figur og tænkt, at hun vist i sin Ungdom maatte have været meget smuk.

Jon var af Aarene og maaske ogsaa ved den uheldige Indflydelse af den varme Toplue bleven adskillig skaldet. Det stærke Ansigt med de graa Øine var saa furet og veirbidt som det brune Tarreskjær, hvorom Sjøen skyller og Vinden bider, og hans bredskuldrede Skikkelse var blet den ludende med slæbende Gang, som den nordlandske Sjøbonde faar af et Liv, der stadig tilbringes i Baaden.

En Dag, da Marina og Børnene var ude og hentede Hø henne paa Øen i det blanke Sommerveir, ledte Jon om i den store Kiste, hvor ogsaa Marinas Bryllupsstads laa, og i hvis Hjørne han havde liggende nogle Sølvpenge. Som han søgte indover paa Bunden efter et Sølvstykke, der havde forskudt sig mellem Klæderne, fandt han til sin Forundring i hendes Bryllupshue et indsvøpt Stykke Papir og i dette en Brystnaal af Guld.

Mod Lyset læste han Bogstaverne T. S., og det slog ham lidt efter, at Navnet ikke kunde være nogen andens end Thor Stuwitz's, der, før de blev gifte, havde vist sig saa forelsket i hende.

Formiddagssolen skinnede gjennem den aabne Dør indover Gulvet varmt hen paa den rødblommede Kiste netop paa Marinas malede Forbogstaver, medens Jon sad alene hjemme der paa Kisteranden i dybe Tanker med Brystnaalen foran sig.

Han sad slig i en Time og i en til; hans Mine blev stedse mørkere, og der kom tilslut noget jordagtigt graat i hans Ansigt.

Han huskede paa deres Strid i Ungdommen for at faa komme sammen, paa hvorledes han da havde tro't paa hende som paa Vorherre, og paa den hemmelige Fest ude paa Fjorden efter Kirkefærden, da de lod Foræringerne gaa tilbunds – og

nu, efter alle disse Aars Forløb skulde han finde, at der dog havde været en Løgn med deri.

[213] Jon sad den Dag paa Kisteranden og følte en Del af sit Livs Herlighed svinde bort for sig. Han havde altsaa dog ikke eiet hendes Sind helt og oprigtigt.

En Stund tænkte han paa at spørge hende ligefrem om Sammenhængen; men, eftersom han grundede, svandt Modet, og han svøbte tilsidst Smykket ind igjen i det gamle Papir og lagde det paa sin Plads under Bryllupshuen. –

Den hele Høst udover var han mørk og lidet talende af sig, og Marina undrede sig ofte i Stilhed over, hvad der gik af ham.

Midtvinters var Jon Zachariasen paa Reise til Landhandleren i Sørstrømmen for at sælge deres sammentørrede Fisk og købe ind til Helgen.

Jon var tung om Hjertet; thi saa mørkt, som det nu saa ud for ham i alle Maader, var der liden Udsigt til, at han denne Gang skulde kunne opnaa den vanlige Betroelse til det dyre Udstyr for Vinterfisket i Februar.

Siden hin Dag, da han havde siddet ved Marinas Bryllupskiste, var han heller ikke saa let til at tage alt som før.

Mellem de fem Mand i Fembøringen var Morten. Jon var som vanligt Høvedsmand.

Idet de reiste, havde de trukket Linegarnene ude paa Grunden og faat en stor Haakjærring, der havde slugt helt over en Torsk, som før havde bidt paa.

Dette, havde Store-Lars engang sagt, betød haardt Veir, og disse Ord skulde sande sig.

Ud fra Storbergskavlen fo'r op ad Formiddagen den ene Rosse stærkere end den anden, saa at de nødtes til at fire og heise Seilet i et væk.

Det, som hin Dag gjorde Seiladsen betænkelig, var, at Stormen stedse stod mere østlig ud fra Land. Hvis de ikke vilde sættes tilhavs ud i den visse Død, maatte de trods den svære Sjø længst mulig søge at holde det gaaende ved Krydsning med den ene Baadripe nede i Vandet.

At vinde op under Land igjen var ugjærligt.

[214] Det første, ikke lette Offer, som krævedes, var, at hver af Eierne maatte kaste Halvdelen af sin Fisk overbord.

I Kulden drog Sjødrevet et stedse tykkere Lag af Is over Baaden, som dermed blev tungere og mere uhaandterlig i Sjøen.

Nok en Fare viste sig, idet de en Stund kom ind i en tæt Frosttaage, der lod dem paa det uvisse om Kursen.

Jon opgav derfor Krydsningen og lod det staa til rumskjøds for Vinden, idet han mente, at de paa det Vis muligens kunde naa Fuglø eller ialfald seile sig ud af Taagen, hvilket sidste ogsaa lykkedes.

Men Sjøen vædede, og Østenstormen var fremdeles saa isende kold, at det var at regne sig til, at Baaden for Islag ikke kunde holde sig oven Vande udover Natten.

Morten, som havde Losseøine, paastod, at han to Gange havde set en fjern, hvid Skumbrækning retud under Halsen af Seilet, og lidt efter troede de andre at se det samme.

Det kunde maaske være Fuglø; – men i sit stille Sind mente Jon, at det ti Gange sandsynligere var en Brænding, som kogte om nogle Havskjær.

Stormen sprang nu med et om til Nordvest med Bygeveir, saa at de fik Havet med tung Paalandssjø væltende efter sig, men brede Bør.

Stundimellem kom Snekavet; de lange Sjøer seiledes ofte baade ud og ind af Baaden, Øsekarret brugtes stadigt og Halskaren havde et vaadt Arbeide.

De havde nu faat Greie paa, hvor de var, og Kursen lagdes slig, at de kunde holde indunder Tenholmene, et Udvær, der tilhørte Heggelund, med et lidet Handelssted i Fisketiden.

Udenfor de Grundinger, som Morten havde set, og hvor Skumstøtterne alt i et reiste sig med Rokskyer som rygende Skorstene, saa de en kantret Baad med tre Mand paa Kjølen, der vinkede om Hjælp. Raabene kunde ikke høres mod Vinden.

[215] Forrumsmanden gjorde en Line istand, som han kastede, idet de nedad en svær Sjø løb ganske nær forbi. Den grebes desværre kun af den bagerste, der blev halet ombord, og de to andre truedes med at drive ind paa Grundingen.

Da lagde Jon Roret rundt og kommanderede: «Baut!» – til deres Forfærdelse, som var med ham, men som var nødt til at lystre med Seilet, hvad han gjorde med Roret. Her var det, syntes de, Uraad at lægge Stevn mod Sjø.

Baaden krængede, og Sjøen vaskede over den.

Da han havde faat den op paa tilstrækkelig Høide, lod han den igjen falde af.

Hans Beslutning var at friste paa at løbe sin tunge, isede Baad tværsover Hvælvet og saa lade det staa sin Tørn, om der seiledes «i Spik»; han risikerede meget, ogsaa at miste Roret og bagefter skjære under.

Jon valgte Øieblikket som en Mester.

Netop som hans egen Baad steg og den anden sank ned i Duvingen, fo'r Jons Fembøring tværtover Kjølen, fra hvilken de forulykkede toges indenbords, en Mand paa hver Bordside.

Derpaa lagdes Kurs for Tenholmen, paa hvis Vær de haabede at kunne tage op om Natten. Den ene var næsten uden Livstegn, medens de to andre laa aldeles udmattede nede i Bunden af Baaden.

Det var Nat, da de endelig saa det lysne ved Tenholmene.

Baaden faldt af, Seilet blev sat større, og ind gik det i susende Fart mellem Brændingerne, der snart hørtes at larme og tordne om dem som en Fos.

Lidt efter løb Baaden paa Ryggen af en uhyre Bølge op i Fjæren, hvor den stansede med sliig Magt, at Masten knak nede i Seiltoften.

Jon kastede Dræggen heldigt, surrede Fæstelinen stramt om Stevnknæet og sprang lige efter, medens Bølgen igjen drog sig tilbage, op paa Land, idet han med den ene Haand holdt sig efter Touget og med den anden havde Morten om Livet.

[216] Da Dragsuget var overstaat, stod alle Mand udenfor Baaden i Fjæren og landdrog den saavidt, at de var fri for det værste af den næste Sjø.

– Paa det lille Handelssted sad hin Nat «Gamle Stuwitz», – som man nu almindelig kaldte ham, inde i Butiken bag de lukkede Skodder ved et Talglys i en irret Stage og opgjorde sine private Pengeregnskaber.

Han pleiede at sidde oppe sliig et Par Nætter hvert Aar, naar han før Jul kom ud til Tenholmen for at ordne Butiken til Vinterfisket; det faldt ham mindre beleiligt

at udføre dette hjemme hos Heggelund, og han tog det altid som Nattearbeide.

Den Nat opførte han paa Debetsiden i sit Aarsregnskab den Sum, han havde maattet udveksle til Fjeldfinnen.

Han sad med Albuen paa Bordet og støttede det store runde Hode til den knyttede Haand, medens den brunrøde Paryk havde forskudt sig ned mod det ene blinde Øie.

Der gik visse Ting forbi hans indre Syn, og Tonen i enkelte korte Brum sagde, at det var mørke, ubehagelige Erindringer, som han dog mere hadede end angrede.

Tankerne svævede mange Aar tilbage, helt op til Finmarkshavet, hvor de som mørke Fugle satte sig ned en Stund paa et synkefærdigt Vrag.

Stuwitz overveiede sit Mellemværende med Finnen, der ved dennes gjentagne ihærdige Paagaaen var vokset op for ham til noget mere end en simpel Pengepost; thi saalænge denne endnu havde flere af Sedlerne i sit Værge, sad han inde med et Bevis, der, saa gammel den Sag end var, – dog kunde blive ham baade tungt og farligt, om noget engang for Alvor kom op i Dagen.

Medens Veiret suste og rev i Vindusskodderne og af og til tog haardt i den enetages Bygning, sad Stuwitz fremdeles grublende i den afstængte Butik.

Det usædvanlige ved denne Nat gjorde maaske, at ^[217] han mere, end han pleiede, blev hængende ved Betragtninger. Hans Tanker svævede et Øieblik hen til den Tid, da han uagtet sine runde fem og tredive Aar havde villet gaa hen og gifte sig med den smukke Marina hos Brøgelmanns. Der sad endnu en Braad igjen fra hin Tid. Men denne Tanke svandt snart igjen for de mørke Betragtninger, der dreiede sig om Finnen.

Et Øieblik saa han op, som han lyttede – det lød som fjerne Nødraab, men de gjentog sig ikke, og i en Nat som denne kunde heller ingen bjerges.

Lidt efter sad han fordybet i Regnskaberne, som han udpaa Morgensiden afsluttede med et glimrende Tal – hans stadig voksende Hemmelighed.

Som Stuwitz pleiede ved denne Handling, der igrunden var hans aarlige Julefest, søgte han ogsaa den gang at se fornøiet ud.

Han reiste sig og gik frem og tilbage over det lille Gulv; men satte sig snart igjen.

Ved Tallet tegnede der sig nu for hans Øie først fint, siden tydeligere og tydeligere, et Spørgsmaalstegn, der efterhaanden grov sig ind i Summen, som en Orm i en Nød.

Den Mand, som nu lagde sig hen i Sengen under Disken, var ikke engang paa sin egen Vis lykkelig; han sov uroligt og drømte under Stormstødene, at der var noget galt ved Husets Grundmur, som han forgjæves arbeidede paa at faa rettet. –

I Mørkningen den følgende Dag kom Jon med Skjægget frosset fast til Kraven og en næsten livløs Mand paa Ryggen ind i det taagefyldte Stuerum, der tildels allerede var opfyldt af et Par andre Baadlag, der ogsaa havde tyet ind til Fiskeværret.

De øvrige fulgte mere eller mindre forkomne efter, idet de mellem sig bar et Lig, der lagdes hen ude i Skaalen.

Den tredie af de reddede var en Søstersøn af Heggelund, der for nogle Aar siden var kommet til Distriktet. Han havde været paa Reise ud til Været, hvor han skulde [218] forestaa Handelen under Fisket, med en Forsyning Varer. Han bragtes nu hen til sit eget Soverum i Butiken, hvor han snart laa svedende paa en Dosis Brændevin.

De andre klædte sig af, hang sine Klæder over Tørrestangen ved Ilden, og overgav sig snart til en stenhaard Søvn henne i Sengerummene.

Medens nogle ude i den kolde Pakbod stilledes med den halvdrunkne Mand, sad andre omkring paa Bænkene inde i den lille Stue, hvor man næsten ikke kunde se hverandres Ansigt for Vaaddamp, og spiste af deres Nistebommer eller røg deres Piber med karvet Bladtobak.

Længer paa Kvælden, da Manden var kommet tillive, begyndte en livlig Kar at spille paa et Dragspil, han havde købt til Jul; men Trætheten gjorde snart sin stærke Ret gjældende.

Medens Tranlampen lyste mat gjennem Dampen i den lune Bod, hvor alle nu henne i Sengestederne rundt Væggen sov de trættes Søvn, tog Stormen fremdeles sine Kjæmpetag udenfor, hvor mangan ogsaa den Nat kjæmpede i Havsnød.

Den næste Dag, da Havet efter to Døgns Storm igjen var farendes, spurgtes nok af Ulykker.

Udenfor saa man om Morgenens en Baad, som paa en underlig Maade holdt ved at ro rundt i Kreds. Det var to Mænd i en Fembøring, som endnu sad igjen i en

Udmattelsesdøs og roede paa samme Side. Den ene af dem sank om, da man naade Baaden. Tre andre var døde. Mandskabet havde redet Stormen af ved i Vinternatten at holde sig fast i Garnene.

Paa et folketomt Hvælv, som længer paa Dagen drev ind, fandt de i Kjølen fem Knive og en afbrudt. Man holder sig fast efter Tollekniven, og hvad der var hændt, fortalte sig selv.

I Anledning af, at den ene af de bjergede var Principalens Slægtning, tilbød Stuwitz Jon Kredit i Boden der; han yttrede ogsaa, at det kunde være muligt, at Forhøret frafaldtes.

[219] Jon havde, saa tung Nøden end var, neppe modtaget Gave af sin Dødsfiendes Haand; men nu laa der vistnok med Forsæt – noget i Stuwitz's Tone, der skulde sige, at han neppe havde vovet Bjergningen, om han ikke havde set sin velberegne Spekulation deri.

Jon svarede derfor kort og studst, at, hvad han havde gjort, var ialfald ikke sket for Penges Skyld, og Tyvsnavn kunde Stuwitz hverken sætte paa ham eller tage fra ham, – det fik komme an paa Øvrigheden.

Hermed gjorde Jon sig istand og seilede afsted til Sørstrømmen, hvor han mod al Forventning var saa heldig straks at opnaa al den Betroelse, der var fornøden til Vinterfisket.

Aarsagen hertil fik Jon ikke at vide; den stak i en liden Brevlap, som den unge Andreas Heggelund, der havde paahørt Samtalen med Stuwitz, sendte did med en af Folkene i Jons egen Baad.

Da de Juleaften kom hjem, havde Marina svævet i den største Bekymring for det ovenhændige Veirs Skyld.

At Jon havde faat Kredit i Sørstrømmen, var en stor Glæde, og ligesaa, da han fortalte, hvorledes han havde reddet de to paa Hvælvet.

Da hun fik høre, at han havde været inde hos selve Stuwitz, korsede hun sig.

Hun havde selv den Efterretning at meddele ham, at Isak Løvøen nu var død, hvilket de begge tog sig nær.

Men, da Marina ud paa Kvælden, efterat Julelyset var tændt, fortalte ham, hvad Fosterfaderen havde betro't hende, hvilket alt hun nu havde Ret til at fortælle, og

tog Brystnaalen frem af sin Bryllupshue, drog Jon hende pludselig hen paa sit Fang; – hun saa til sin Forundring, at han havde vaade Øine. Der var en Overspændthed hos den ellers saa sindige Jon, som et Øieblik ængstede hende.

Hvad der gik af Faderen, at han var saa skinnende glad, forstod ikke Morten; men Marina skaffede sig det snart at vide.

Jon tog frem Violinen og spillede sin eneste Polsk. –

[220] Det spragede i Gruen, hvor Julemaden kogte, Traktement vankede, og Julelyset lyste fra den fattige, lave Stue i Fjeldsprækken ude ved Havet.

*

Historien om, hvorledes Jon Zachariasen hin Uveirsdag havde reddet Andreas Heggelund ved at seile Fembøringen over Kjølen, var naat mangesteds hen; det var et Vovestykke, som aftvang Beundring selv hos dem, der vilde vide, at saadant dog var hørt før.

I Heggelunds Familie havde Begivenheden været Gjenstand for mange Overveielser. Den havde vakt en vis Opsigt, og at vise sin Taknemlighed var, foruden at det faldt naturligt for dem, nu tillige blevet til en Slags Æressag.

Det blev da besluttet, at Andreas Heggelund skulde reise didhen og tilbyde Morten en Plads i Kramboden med Løfte om videre Forsorg, om han artede sig vel.

Dette Tilbud fandt Marina og Jon, at de ikke burde afslaa.

Jons Søndagsklæder blev omsyede til Morten, og blev i den nye Skikkelse Plag for Plag beundret af hans mindre Søsken, hvis Opmærksomhed delte sig mellem Moderen, der skræddererede, og Skomageren, der var hentet ind fra Skorpøsundet og sad og syde paa de nye Sko. Huden havde Jon selv længst præpareret, og de vidste, at Skoene skulde blive saa rent ualmindelig vandtætte.

Imedens hun syde, grublede Marina adskilligt over, om de skulde betro Morten, hvad der var kommet op om hendes Fødsel.

Den Anelse, hun bar om, at hun med Stuwitz maaske havde en hel Livsregning at opgjøre, burde Morten under sine nye Forhold neppe lades uvidende om. I Baggrunden arbeidede den Tanke uklart hos hende, at Sønnen der vel og muligens kunde finde et eller andet Lys i Sagen, som ikke var til at se ude fra Skorpen.

Efter gjentagent Overlæg med Jon blev Morten da indviet i Sagen.

[221] Marina gav ham derhos mangehaande Formaninger om, hvorledes han havde at skikke sig, hvorledes han skulde bukke og ikke sætte sig ned, naar Fruen var inde i Stuen, og andre Forholdsregler, der kunde være nyttige.

Da hun fulgte ham ned i Baaden, græd hun meget.

Jon sagde mindre. Han tog blot det alvorlige Løfte af Sønnen, at han aldrig skulde drikke sig fuld og altid, hvor tungt det saa faldt, være en ærlig Kar.

Ottende Kapitel. Hos Heggelunds

Om Marcus Gjø Heggelunds «bundløse Rigdom» gik der blandt Almuen mange Historier.

Nede i Banken i Trondhjem skulde han have staaende paa Rad netop ligesaa mange titusender Dalere som han eiede Kirkeparter og Fiskevær, og hvert Aar, naar Kirketienden betaltes, hed det, at hans Loft var fuldt af Sølvpenge.

I hans store, hvidmalede Hus med de mange smaarudede Vinduer samt med den grøngittrede Have foran, hvori Flagstangen stod med et Batteri Messingkanoner ved Foden – vidste hvermand, at han var velkommen, og at Vanskeligheden kun var at slippe bort fra det nødende Vertskab.

I Julen var dette Hus det selvskrevne Gjestebudssted for alt, hvad der var – til Søndags – frakkeklædt i Distriktet; der var et stadigt vekslende Indryk Helgen ud indtil Tyvendedagen og ofte længer.

Man nævnte som oftest Marcus Heggelund, men mente Fruen, som nu, over et halvt hundrede Aar gammel, med fornemme graa Bukler i Haaret istedetfor de tidligere sorte, styrede Selskabeligheden i Huset og foruden den ikke saa lidet andet i Distriktet.

Fru Heggelund overholdt paa sin Vis en streng Orden ^[222] i sit Hus; hun satte en noget pralende Ære i den storartede Husflid, hvormed hun vidste stadig at sysselsætte sin Hær af Tjenestefolk. Gjestesengene var saaledes helt igjennem tilvirkede i Hjemmet, og Dynerne fyldte med den fineste Edderdun fra Heggelunds egne Fuglevær.

Nede i Spisestuen stod saagodtsom hele Dagen opdækket Bord, og den indvendige og udvendige Husholdning forestodes hver af sin Husholderske.

Værelserne, som man dengang syntes var storartede, vilde dog ikke tilfredsstillet vore Tidens Fordringer. De var temmelig lave under Taget med hvidtede, af Vægten buede, Bjelker, og i de smaa Ruder læstes, mere

underholdende end prydende, flere Navne, indribede med Gjesternes Ringe eller Brystnaale.

Forøvrigt hed det om Heggelund selv, at han udenfor de Tider, da der var Gjester i Huset, skulde lide meget af tungt Humør; men dette mærkede fremmede kun lidet til.

I sin flotte Godgjørenhed og Gjestfrihed forenede Marcus Heggelund to særlig nordlandske Egenskaber, der maatte gjøre ham til en folkekjær Mand deroppe. Distriktet følte sig paa en Maade selskabelig repræsenteret af hans Hus.

Den Historie gik ogsaa, hvorledes Heggelunds var blevet fornærmet, da Dampskibet «Constitutionen» første Gang kom op til Nordland og uden videre dampede udenom deres Handelssted, hvor alt var indrettet med Flagning og Salut til festlig Modtagelse af Chef og Passagerer. Gjestesengene stod opredte og alt parat til et mindst tre Dages Ophold.

Fra den Dag, Dampskibsruuten saaledes viste sig uforenelig med al god nordlandsk Husskik og Gjestfrihed, var Heggelund altid af den uforgribelige Formening, at Dampskibet bare vilde skræmme bort Fisken fra Værene.

Han paastod tillige, at han med sin bedste Fembøring i en god «tre Klørs» Bør skulde paatage sig at seile «hele Vidunderet» forbi.

[223] Dette Bravurstykke udførte han allerede den næste Sommer, da Leiligheden netop var god.

Paa en indenskjærs Strækning af tre Mil fra K.. næs til Andholmen, hvor han dog kjendte Strømløbet anderledes godt end Dampskibschefen, seilede han og hans Søstersøn Andreas for strygende Bør «Constitutionen» afgjort agterud.

Men, at Dampskibet saaledes havde tabt for en nordlandsk Fembøring, optoges som en patriotisk Seir af baade høi og lav deroppe og omgav Marcus Gjø Heggelunds Navn med yderligere folkelig Glorie.

Elias Røst, der bode ganske nær paa et lidet Sted, som hed Andersvigen, og som var den, der havde bygget Fembøringen, nød ogsaa vidt og bredt sin store Ære derfor, og Heggelund sendte ham et Sølvkrus.

Den lange, halte Elias Røst med Pudekrykken og den rare Messing-Tobaksdaase, der kunde bruges baade til Vinkelmaal og Tommestok, var en efter sine Forhold noksom mærkelig Mand. Han havde drevet som Baadbygger og

Tømmermand omkring paa Gaardene i henved tredive Aar og ansaas som en Mester i Kunsten.

Som flere deroppe siden Peder Dass' Tid digtede han Viser baade gudelige og andre, der trykkes nede i Bergen, hvor de kjøbtes af Nordfarerne i Stevnetiden.

Mot dem, han ikke likte, førte han en skarp og frygtet Tunge; men saa vidste man ogsaa, at han ikke mente saa farligt med det, naar han først havde faat lettet sit Hjerte. Han var Gudfa'r til halve Bygden indover og havde altid meget at berette, saa det var en Glæde baade for store og smaa, naar han var ventendes tilgaards.

Heggelunds to Smaapiger var hans flittige Tilhørere, medens han stod ved Arbeidet nede i Nøstet og fortalte om allehaande.

Han havde tillige enkelte underlige Ideer, som de underfundig gik paa Jagt efter og siden fortalte hjemme til Munterhet der. Det var især i Bibeludlægningen, thi Elias læste flittig i Bibelen. Han ansaas iøvrigt [224] for en meget forstandig Mand, og han hang med stort Venskab ved den Heggelundske Familie.

Da Elias Røst nede i Nøstet hørte om, at Heggelund med Fembøringen havde seilet forbi «Constitutionen», sad han længe betænkt og snude Messingdaasen mellem Hænderne. Derpaa sagde han, idet han atter tog fat paa Arbeidet:

«E' mein no, den nye Tia vinn' paa os lel; – men dem lyt no vørre Straumane da og!»

*

Efter Brøgelmanns Død havde Kammerraad Tobias Storm i endel Aar ført et ensomt Liv paa en Bondegaard, hvor han for en liden Penge havde tinget sig ind.

Der sad han gjerne, naar han ikke var ude paa sine ensomme Vandringer nedefter mod Sjøen, ved Bordet under det lille, høie Vindu og læste eller var tungsindigt fordybet i sine egne Grublerier.

Hin Begivenhed med de i Bergen opdagede Pengesedler stod for ham som et langt stærkere Spor mod Stuwitz, end det havde vist sig for Øvrigheden, og, at der overhovedet med Hensyn til Vraget endnu stod uopklarede Ting, var en Tanke, hvorfra han aldrig kunde løsrive sig.

Denne Stemning lagde efterhaanden sit Præg over hans Ansigt i et stille, indadvendt Udtryk, der lod ham synes mere sløv, end han virkelig var, for de ydre Omgivelser, og gav ham et eget distræt Væsen.

Der i Egnen gik han for en underlig én, som man skulde have ondt for at blive klog paa.

Siden han var set i Uniform og var kommet nordfra, havde Almuen dannet sig den Forestilling, at han var en af de Personer nede i Kjøbenhavn, hvorom det i Folketroen hed, at de var «dømte til Omgangsfjæren».

Disse var for fornemme til at straffes som almindelige Folk og blev derfor af Kongen dømt til at spadsere visse Timer om Dagen frem og tilbage nede i Fjæren [225] paa Thingstedet «Omgang» nord ved Varangerfjorden.

Hans Trang til Virksomhed eller maaske Følelsen af, at han maatte se til at komme fra hin Idé, der saa udelukkende optog ham, lod ham en Tid prøve paa at skabe sig andre Interesser og lagde Grunden til hans Lyst til Læsning. Han beskæftigede sig da ogsaa med en mekanisk Opfindelse; det var en Maskine til at løfte mindre bundsunkne Ting med, og som skulde fires ned med et Toug; men den vilde tilslut ikke lykkes. Han skrev engang om denne til Heggelund, og dette blev Anledningen til, at han kom der i Huset, idet Fru Heggelund vilde tage sig af sin gamle Ven. Efter sin gamle Kammerraadstitel gik han ogsaa under Navn af «Raaden», men kaldtes af Familiens Medlemmer sædvanlig «Onkel Tobias».

Den ensomme gamle sad i Regelen oppe paa sit Værelse. Af og til kom en af Husets to Smaapiger op til ham og optog ham med deres Anliggender. Han havde læst med dem, og derunder var efterhaanden opstaaet et Fortrolighedsforhold mellem dem.

Især var Edel hans Yndling.

Hvad hun havde paa Hjerte maatte hun altid op og betro til Onkel Tobias, og dette varede ved, ogsaa efterat hun var blet større. Naar hun undertiden kom til at nævne noget om Stuwitz, blev han som oftest i slet Humør, saa at hun gjerne vogtede sig derfor.

Onkel Tobias vidste meget af, hvad der foregik i Huset, som hun ikke havde tro't, at han lagde Mærke til, og hun undrede sig ofte over, hvorledes det gik til. Naar hun kom fra Kontoret og der havde set sin Fader i tungt Humør, spurgte han

saaledes bestandig, hvordan det stod til med ham, og om Stuwitz havde været der. Hun forstod ikke, at han læste det i hendes Ansigt.

*

Udrustet med en ny Blankhat, blaa Vadmelstrøie og Faderens Ur med Messingkjæden udenpaa Vesten stod [226] den syttenaarige Morten saa en Eftermiddag i Juni paa Heggelunds Brygge.

Han havde takket dem i Baaden for godt Følge og var nu adskillig forlegen og betænkt paa, hvor han først skulde styre sin Gang, om op igjennem Haven til Hovedbygningen eller tilhøire den nære Vei til Stuwitz i Kramboden.

Moderens Silketørklæde gav den ellers tungt bondeklædte Gut, som stod der i Uvisheden og saa sig om, lidt af et Sømandssnit om Halsen. Hans Figur var som éns der vokser stærkt – og hertil var der da ogsaa synligen taget tilbørlige Hensyn, da Klæderne sydes. Men det blaaøiede, beslutsomme Ansigt var, skjønt endnu lidt dunblødt i Dragene, ikke af det Slags, som længe beholder Præget af det ugreie og uopgjorte.

Det undrede ham kun, at hans Mor, som havde betænkt saa mange Ting forud, slet ikke havde faldt paa det allerførste Tilfælde. Sin Konduite opgjorde han i en Snarvending, som han var vant til i Baaden, og Kramboden med Stuwitz blev foreløbig en Grunding, han vilde styre undaf.

Men oppe ved Haveporten blev han igjen staaende; det var ikke frit for, at han hørte sit eget Hjerter banke. Der lød overgivne Raab og Latter indenfor.

Han lyttede endnu et Øieblik og traadte saa resolut ind.

Morten kom netop i Grevens Tid. En mørkhaaret, lidt ulenkelig mager, ung Pige med et Bind for Øinene, hvorunder hun øiensynlig søgte at kige, kom løbende i fuld Fart over Græsvolden lige hen imod ham og greb ham leende fat i Trøiekraven.

Hun kaldte ham Andreas og vilde ikke slippe, før han havde taget Bindet af hende.

Straks efter sprang nogle andre frem bag Hækkene og slog Kreds om dem, idet de under megen Jubel dansede «Skjære Havre».

Havde Morten havt Tid, vilde han maaske sagt til sig selv, at hellerikke dette Tilfælde havde hans Mor været betænkt paa, men nu, han stod midt i Kredsen,

[227] medens den unge Pige holdt ham fast, var han for stærkt optaget.

Da Pigen endelig efter nogen Anstrengelse fik Bindet af sig, fo'r hun, just ikke behagelig overrasket, fra ham.

Der laa en opblussende, krænket Stolthed i hendes Mine, og hun holdt paa at faa Taarer i Øinene. Det fortørnede Blik, hun laante ham, medens de andre bare lo dobbelt overgivent, gjorde Morten rød i Hodet.

Han vendte sig pludselig om for at gaa, da en kjendt Stemme længer henifra raabte:

«Men det er jo Morten, vor nye Kjøbsvend!»

Det var Andreas Heggelund, som netop kom slentrende til fra sit Gjemmested bag en af Hækkene.

Uden videre at ænse Legen, drog han Morten med sig op til Huset, for at han kunde hilse paa Heggelund og Fruen.

Der var fuldt Gjestebud.

Medens de ældre af Selskabet holdt sig oppe i Stuen, legede en Del af de unge nede i Haven. Husets yngste Datter, Edel, gik netop Blindebuk, og Andreas Heggelund havde da fundet paa det Puds, at alle skulde gjemme sig bort.

Med Hatten i Haanden og ført af sin Ven kom han gennem to Stuer, fyldte med Gjester, der dels passiarede, dels spillede Kort, ind i et mindre Værelse, hvor Fru Heggelund sad i Sofaen, ved Siden af en anden Frue.

Da de kom henimod dem, klemte Andreas ham betydende i Haanden og hviskede:

«Buk dybt, rigtig dybt!»

Og Morten bukkede med det lange vidtløftige Skrabud, som hans Mor havde lært ham, saa dybt, at Haaret faldt ham ned i Øinene, først for den ene og saa for den anden af Fruerne, der var Sorenskriverens Hustru og i mange Stykker Fru Heggelunds Rivalinde.

«Det er Morten Skorpen, som er kommet – og skal [228] være Kjøbsvend,» – forklarede Andreas lidt stammende og sagte.

Ved Tantens Mine kom han til at besinde sig paa, at samme Morten neppe, og ialfald ikke for Øieblikket, interesserede alle lige hedt som ham selv.

Fruen mønstrede Morten et Øieblik, som om hun forundrede sig noget over Afbrydelsen.

Midt i sin undselige Ærbødighed beundrede denne paa sin Side nu troskyldigt i Nærheden den svære Guldkjæde og Silkekjolen, som han før havde set paa Frastand i Kirken.

Fruen sagde blidt, men saa, at Andreas godt følte Irettesættelsen:

«Min kjære! – mon ikke dette Anliggende nærmest skulde vedkomme Stuwitz og Husholdersken? Hun vil anvise den unge Mand sin Plads.»

Morten forsøgte igjen en Bukken; men den var ikke fuldt saa dyb som første Gang. Da spurgte Fru Heggelund, som hun fik en Idé:

«Heder ikke Deres Far Jon?»

«Jo, – Tak! –» Morten følte, at dette «Jo» var noget snaut, og gav det derfor paa Lykke og fromme hint Tillæg.

«Han som saa dygtigt bjergede Andreas! – Ja, men saa heder De jo Morten Jonsen – Jonsen vil vi kalde Dem. Det andet Navn, hvad det nu var, klang ikke godt!»

Med disse Ord nikkede hun mere naadigt til Afsked. Morten bukkede og fulgte sin Ledsager, der brummede endel om Fornemhed og underveis fandt Anledning til at slukke Ærgrelsen i et Glas Punsch, som han snappede fra et Bord.

De fandt Heggelund siddende ved Kortbordet, hvor Morten ogsaa gjenkjendte Provsten Müller.

Søstersønnen gjorde her kortere Proces og sagde lidt ironisk:

«Maa jeg forestille Onkel et Individ, som indtil for to Minutter siden hed Morten Skorpen, men nu er omdøbt til Hr. Jonsen!»

[229] Onkelen sad for Øieblikket altfor fordypet i sine Kortberegninger til ret at høre efter. Han opsnappede kun det om Daaben og sagde:

«Hvad siger Du Andreas? – Skal der være Barsedaab?»

«Har alt været, Onkel.»

«Hvor?»

«Netop inde hos Tante –; Barnet er temmelig tilvokset. Det er Morten Skorpen, som hun vil for Fremtiden skal hede Jonsen.»

Heggelund tog Morten venligt i Haanden og sagde, at han godt huskede hans Forældre. Ved de Ord smilte han noget egent for sig selv, medens han gav om Kortene; – han tænkte vel paa, hvad der den Tid var passeret.

Provsten ligeoverfor sad imidlertid med Brillerne skudt op i Panden halvt omdreiet paa Stolen og saa opmærksomt hen paa Morten. Endelig spurgte han, som om han grundede over noget:

«Deres Mor heder jo Marina?»

Da Morten bejaede dette, afbrød han Samtalen og vendte sig ivrigt om til Kortene.

Men at der gik andre Tanker om i Provsten Müllers Hode, viste sig af det distræte Spil, der paafulgte.

Det var nemlig til ham, at Isak Løvøen paa Dødsengen havde betro't Hemmeligheden ved Marinas Fødsel.

Han havde ofte i sit stille Sind grundet over denne Sag, hvori han var bundet af Taushedspligt, og det slog ham nu at se hendes Søn paa Vei til igjen at stige op fra Bondestanden. Morten blev ham en interessant Person, og ud paa Aftenen, da man stod op fra Kortbordet, gik han hen i den Krog, hvor denne, siden Andreas Heggelund forlod ham, beskedent var bleven staaende, og samtalede med ham om hans Hjem og øvrige Forholde.

Morten fik Indtrykket af, at han her var stødt paa en velmenende Ven, og forladt, som han følte sig midt iblandt alle disse fremmede, var denne Følelse i høi Grad velgjørende.

[230] Mortens Runde med Andreas Heggelund var stanset ved en liden Mand i en blaa Uniformsfrakke med Guldsnor paa Kraven, som sad alene med sin Pibe henne i en Lænestol.

Det var «Onkel Tobias» eller, som han kaldtes, «Raaden».

Han syntes imidlertid altfor optaget af egne Betragtninger til at lægge synderlig Mærke til Præsentationen, ialfald kunde Morten ikke opdage videre Tegn dertil.

Her i Krogen, der uagtet det larmende Selskab hele Tiden blev ensom og ubesøgt, havde Morten lidet andet at gjøre, end at betragte Onkel Tobias, der sad smaanikkende ved Piben.

Der var en forunderlig Modsætning ved Manden, som Morten ikke kunde blive klog paa. Uniformen var ny og prægtig og Haaret ungdommelig glindsende sort om Paryk havde Morten intet Begreb, – medens Ansigtet igjen var gammelt og tætrynket.

Af hans Pibe var der den hele Tid ikke kommet et Røgdrag, og dette gav den altid betænkte Morten en god Idé.

Han tog Fyrstaal, Flint og Knusk frem af Lommen og slog Ild saa varsomt, han kunde inde i den hule Haand. Med et ærbødig Buk lagde han den brændende Knusk ned i Piben, hvis Laag han vovede at aabne.

Den gamle forstod den gode Mening og trak til, idet han over Mundstykket mumlede et Tak og et Øieblik hæftede Øinene hen paa Morten.

Der kom et pludseligt Liv i hans Ansigt, og han vedblev at se hen paa ham; endelig spurgte han:

«Hvad heder Du?»

«Morten ude fra Skorpen!»

«Hm! Hm! Forunderligt!» – og efter et Par «Hm! Hm!» – sad han igjen nikkende over Piben som før og glemte at røge. Men Morten lagde Mærke til, at den gamles Øine fra Siden af et Par Gange hæftede sig længere paa ham, og han fik en Anelse om, at han kanske ikke sad saa rent hen i Ørsken endda.

Et Øieblik efter kom den unge Edel hen til den ^[231] gamle med et Glas Punsch. Hun klappede ham kjærligt paa Skulderen og rakte ham Glasset og sagde:

«Drik nu, Onkel Tobias, – ellers glemmer Du det, véd Du! – Oppe paa Sovekammeret skal jeg fortælle Dig en morsom Historie.»

Da hun var gaat, skaffede Morten igjen Ild i Piben, hvilket lod til at vinde den gamles Behag. Han strakte endog engang Piben ud for at faa Operationen

gjentaget.

Efter en Timestid kom Edel tilbage for at følge ham op paa hans Soveværelse.

Nu først bemærkede hun Morten og hilsede, men blev i det samme lidt rød. Han tvivlede ikke om, at den Historie, hun skulde fortælle, gjaldt ham nede i Haven, og ærgrede sig ikke lidt.

Ved Aftensbordet tog Andreas Heggelund, der nu var blet meget overgiven og lystig, sig igjen af ham og lod ham lige bagefter gaa tilsengs paa sit eget Værelse. Selv kom han didop meget silde.

Morten havde en Følelse af, at alt den Dag kunde gaat heldigere. Idet han sov ind i den bløde Seng, foresvævede der ham en Mængde forvirrede Indtryk.

Den mørkhaarede Pige holdt ham fast nede i Haven og saa bagefter saa fornemt krænket paa ham. Fru Heggelund kneisede med Guldkjæden i Sofaen og kaldte ham først «en Affære, der vedkom Stuwitz», og siden naadigere «Jonsen».

Men den graahaarede Provst tog ham tilslut i Haanden saa venligt, at han kjendte det i Hjertet og drømte om dem hjemme paa Skorpen.

Niende Kapitel. Paa den anden Side af Disken

Da Morten tidligdags klædte sig paa oppe paa det lille hyggelige Kvistkammer, sov Andreas Heggelund henne ved den anden Væg endnu sin dybe Søvn.

[232] Lige foran Ruden stod det svære, til Toppen grønklædte Løvfjeld tvertover Havnen i en luerød Morgensol, der efterhaanden slikkede nedover Masterne paa de to Jægter, der laa fortøiede udenfor Bryggen.

Paa Handelsstedet var i det aarle Gry endnu ingen oppe.

Ude i det blanke, af Løvfjeldets Refleks helt til Bunden metalgrønne Sund rode et Par Bondebaade med blinkende Aarer. Og en Jægt med slappe Seil, der forgjæves ventede Morgengulden, lod sig bugsere forbi af Mandskabet.

Den unge Heggelunds Klæder laa til Mortens Forundring henslængt omkring i Værelset.

Uhret hang endnu i Vesten, og den ene af Støvlerne laa henne ved Mortens Seng, medens den anden stod opklemt mod Døren som efter et voldsomt Kast eller Spark.

Efter at have samlet det hele sammen paa en Stol og lagt Uhret paa det lille Bord henne ved Sengen, begav Morten sig ned.

Fruens Ord om, at han egentlig vedkom Stuwitz, og andet af Gaarsdagens Indtryk havde bestemt ham til at fremstille sig for denne, saasnart blot Kramboden aabnedes.

Han havde overtænkt, at meget kunde være undgaat, om han fra Bryggen straks havde fulgt den vei, han mindst likte.

Efter endel Famlen fandt han ned til Gangen og fulgte nu Veien gjennem Haven.

Ved det Sted, hvor han havde gjort den i sine egne Øine saa uheldige Indtrædelse, nikkede Morten ved sig selv; han opgjorde sig kun, at her havde den unge Frøken et Øieblik set paa ham slig, som om hun havde smudset sine Hænder paa Bondegutten; – og skyndte sig derpaa ned mod Kramboden, hvor han vidste, han var paa sin Plads.

Som han kom didned, saa han Bryggekarlen, hvem Stuwitz tiltalte, ifærd med at aabne Kramboddøren.

Morten gik lige hen til Stuwitz, der stod i en fedtet [233] Frak med Parykken i den ene Haand og i den anden et blaatærnet Lommetørklæde, hvormed han tørrede Sveden af sig, efterat have hjulpet til med en stor Tønde, som de havde trillet frem paa Broen foran Døren.

Morten tog Hatten af og bukkede for gamle Stuwitz slig, som han havde lært.

«Goddag! Hvad skal Du?» udbrød denne barskt, idet det ene matte Øie med den hvide Flek i Pupillen dirrede lidt.

«Jeg er Morten ude fra Skorpen, som er budt at være Kjøbsvend her!»

«Ah, – saa!» – sagde han i en egen forandret Tone.

«Jeg trode, Du holdt til oppe hos Herskabet jeg; hernede er saa simpelt, skal jeg sige Dig.»

Morten følte, at det sødladne Ansigt og den blide Stemme ikke var for det gode; han kunde blot modsige i Gjærning og spurgte beskedent:

«Skal Trantønden ind paa Boden?»

«Det er ingen Trantønde; det er Sirup,» – var det butte Svar. Men Morten vedblev uforknyt:

«Skal da Siruptønden ind?»

«Hm, – ja!»

«Kan ikke jeg gjøre det?»

«Jo –; men saa faar Du først tage den nye Trøien af Dig; vi er ikke saa fine hernede.»

Morten gjorde saa, – og var dermed med et heldigt Sprang kommet lige ind i Dagens Arbeide; thi der blev efterhaanden travlt nok nede paa Boden, eftersom det var Lørdag og mange Folk.

Medens Stuwitz, hele Tiden travlt optaget, snart færdedes nede paa Sjøboden eller ombord i en af Jægterne, der netop laa under Ladning, snart var inde paa Kontoret eller stod og akkorderede med Folk, – havde foruden Morten to Kjøbsvende fuldt Arbeide ved Disken, og ud paa Dagen kom tillige Andreas Heggelund og hjalp til.

De mangeslags Sager, som Bønderne kom med, fra Fisk og Lever, nye Baade, Skindfæller ned til Smaating ^[234] som Bær i Tiner, skulde alle vidtløftigt ompruttes, og Betalingen derpaa erlægges i Varer fra Butikken.

Enkelte Udvalgte blev, under Navne af «gamle Kjendinge», af første Kjøbsvend indbudne til Traktement i Boden ved Siden af og paanødte Skjænk af en bedre Sort end den Blanding, som solgtes under Navn af Vin, og hvis Præparation Stuwitz altid selv forestod.

Men Morten indsaa snart, at dette gik efter helt andre Hensyn end de, som udtaltes i de venskabelige Ord og særdeles Hilsener hjem til Familien; og han mindedes med en egen Følelse, at hans Far flere Gange var kommet hjem fra Sørstrømmen med lignende Hilsener.

Morten havde faat at vide Prisen paa visse kurante Varer og udvidede sit Kjendskab med hver Time.

Han følte sig hel stor i sin nye Stilling bag Disken, særligt naar han for Kjendinger af Almuen skar Snoren over en ny Pakke, greb med fuld Haand ned i Rosinerne eller satte Skovlen ned i Sukkerskuffen, og ved Vægtskaalen passede han den mest haarfine Balance.

De overhængte ham om at slaa af paa Prisen, og Morten erklærede paa sin Side alvorligt, at det var absolut ugjørligt for dem at sælge billigere.

Han vovede endog efter et udtryk, han opsnappede fra første Kjøbsvend, og som lød høist købmandsmæssigt, at «garantere» endel Brystnaale og Ringe i en Glasæske, hvilke, som de glimrede frem af Bomulden, forekom ham selv ikke mindre prægtige end Beundrerinden paa den anden Side af Disken.

Derimod sagde han intet om de smukke, blaa engelske Angler, hvilke han af egen Erfaring ude fra Fiskegrunden vidste var sprøde, men søgte kun i Stilhed at holde frem de solide hvide.

Frokosten havde de faat sendt ned til sig, og ved Middagstid Klokken 12 maatte Kjøbsvendene i Travlheden ^[235] afløse hinanden med at spise oppe i et Hjørneværelse i Hovedbygningen, der var afsondret fra Heggelunds øvrige Selskabelighed, hvor Gjæsterne nu først var ved Frokosten.

Men selv denne korte Afbrydelse forekom Morten for lang, og havde det ikke været Skam, vilde han gjerne opgivet Middagsmaden for at kunne blive staaende dernede.

Siden blev han paalagt at praie Jægten fra Bryggen for at lade sig sætte ombord med en Besked fra Stuwitz til Styrmanden.

Og som han stod bag i Baaden med Styreaaren, medens Manden rode ham og derpaa respektfuldt skaaede baglænds for at lette «Kjøbsvenden» Opstigningen ad Skibstrappen, følte han om muligt endnu stærkere sin Forfremmelse i Verden.

Han bar det med en vis lavet rutineret Mine, som den, der har meget at gjøre og ikke Tid til unyttig Snak, men takkede dog Manden for Tjenesten saadan, som han før vilde gjort.

Hændelsen vilde, at den af sin nye Beskjæftigelse næsten febrilsk optagne Morten den Dag ogsaa skulde faa en alvorlig Forsmag paa den anden Side af det nye Liv.

En stakkels Bonde, med hvem det formedelst langvarig Sygdom var gaat rent ud, fremstillede sig for Stuwitz og anholdt for mangeaarigt godt Handelsforholds Skyld om Kredit paa to Voger Mel.

Han havde været der før i Ugen og bedt forgjæves. Nu havde han medtaget sin Hustru, der saa ikke mindre kummerlig medtaget ud end han selv. De havde, sagde Manden med en Stemme, der sad ham fast i Halsen, nu ikke en Næve Mel mere til de syv Børn i Huset.

Stuwitz viste dem kort og barskt til Fattigkassen.

Men Morten blev hel betaget af Synet; han kom til at huske paa, hvad hans Mor hjemme havde fortalt om den sørgelige Tid, da Faderen laa langvarig syg, og Stuwitz ligedan havde nægtet dem Kredit.

[236] Han var netop ifærd med i Stilhed at kappe Snoren under Vesten for at give Manden den eneste Mynt, han havde med hjemmefra, nemlig en Ansigtsotteskilling med Hul i af dem, «der kan stille Blød», og som der ellers skal være Lykke med, da Andreas Heggelund bleg af Hidsighed sprang over Disken og fik dem til at følge sig op til Hovedbygningen.

Stuwitz vendte Ryggen til, men saa bagefter usigelig haanligt efter ham.

En Timestid efter kom de to forbi Butikken med forskellige Knytter i Hænderne og, som det lod, over al Forventning forsynede.

Længere henne paa Eftermiddagen kom Andreas Heggelund igjen ned i Boden og begjærede Krudt, da der skulde saluteret fra Batteriet ved Flagstangen i Anledning af Sorenskriverens Afreise; – han forestod altid den Sag og vilde nu have Morten med sig.

Men han havde alt lært saameget af Forholdene i Huset, at han ikke længer fulgte Andreas Heggelund i tykt og tyndt, saa hyggelig og godhjertet denne end forekom ham, og sandt at sige, havde han ogsaa den største Ulyst til at forlade Butikken endog kun for et Minut.

Ivrigt optaget forblev han i den, til den sidste Mand var eksperet, og Butikken endelig sent om Aftenen lukkedes.

Bryggen var nu i den sildige lyse Aften igjen tom for Folk og Baade, – den sidste af dem rode udover. De store Nøgler var vredne om i Sjøboddøren, og Bryggekarlen satte endnu hist og her et og andet i Orden.

Han spiste til Aftens sammen med de to andre Kjøbsvende og fik sove i Rum sammen med den yngste.

Men denne Gang var Morten anderledes tilfreds med sin Dag. Han havde nu opnaaet sit hedeste Ønske i Verden, nemlig at blive Kjøbsvend, men dog ikke tænkt sig, at det skulde være halvt saa morsomt, og han kunde en lang Stund ikke faa sove, fordi han laa [237] og tænkte paa Butikken og længtes efter Mandagen, da det hele skulde begynde paa nyt igjen.

*

Søndag lod til at være Syvsoverdag over hele Huset.

Foruden en og anden af Drengene, der viste sig vaadkæmmede i deres Søndagspuds med en eller to Uhrkjæder udenpaa Vesten og Helligdagspiben i Munden, var kun faa oppe, før Kirkebaaden gjordes færdig ved Bryggen – en Sag hvormed man ikke forhastede sig, da Præsten om fornødent gjerne ventede en Tid paa Heggelunds.

Et Par Timer før havde Morten dog set Edel Heggelund i Haven sammen med sin nogle Aar ældre Veninde, Sorenskriverens Datter, der var blevet tilbage i Besøg, og han bemærkede da tillige, at Andreas sad i Skjorteærmene oppe i Kvistvinduet tilsyneladende meget optaget af dem.

Frokosten spistes ligesom Middagen om Søndagen sammen med Familien oppe i Stuen. Men, da enhver ved første Maaltid kom og gik efter Behag, faldt det dennegang saa, at Morten og hans Kammerat Kjøbsvenden spiste der alene.

Han hørte da Andreas Heggelund le i Sideværelset sammen med de unge Damer, og haabede noget forknyt paa, at de ikke vilde komme ind, hvorfor han skyndte sig febrilsk med at blive færdig.

En Stund efter drog alle Heggelunds samt de to Kjøbsvende ned til Husbaaden, hvor fem af Husets Folk sad kirkeklædte ved Aarerne med Trøierne ved Siden af paa Tofterne; bagefter steg endel andre af Tyendet, som havde ventet paa Bryggen, ned i den.

Mens den flagsmykkede Baad rode fra Bryggen, saa han, at Edel Heggelund og hendes Veninde byggede Hus sammen af deres Parasoller – formodentlig for at værge sig desbedre for Hr. Andreas, der sad tæt ved Siden.

Gamle Stuwitz viste sig ogsaa paa sin Vis søndagsklædt i hjemmesyde Vadmelsklæder, der gik vel kort ^[238] ned paa Skafterne af hans Fedtlæders Støvler, samt en buklet Krave i Brystet, der ikke vilde sidde, og som, efterat være forsvunden i det tykke Halsbind, gjenopstod høit oppe i et Par spidse, skjævt bagover mod Øret steilende Fadermordere.

Han saa høitidelig grættten ud og var nu i sin gammeldags lavpullede Floshat og med Næverne i Pjækertlommerne, hvorudaf der stak et blaåtærnet Bomuldstørklæde, gaat sin vanlige ensomme Søndagstur op ad Landet.

Hjemkommet fra Turen, pleiede han, fortalte Kjøbsvenden, gjerne at gaa alene om paa Sjøboden til Middagstid, og det var da bedst ikke at komme ham nær; thi han var da altid grættten.

Morten var blevet saagodtsom alene hjemme i Huset og kunde nu mere ugenert gaa om i Værelserne og se sig om.

Han kom der i Samtale med Jomfru Dyring, den gamle Husholderske, hvem han hilste fra sine Forældre, og blev tilslut saa godvenner med hende, at hun bød ham en Ekstraforpleining fra Spisekammeret, «da det kunde vare længe, før de kom fra Kirken, og unge Mennesker maatte have Mad». Dette var, hvad Morten ingen Anelse havde om, ellers ikke den gamles vanlige Tone.

Jomfru Dyring med de sorte Løsløkker og det af Kniplingskappen pynteligt omkransede langblege, strenge Ansigt var Husets utrættelige Politi, for hvem alle var bange. Hendes under de side Øienlaage mistænkeligt forskende Øine vaagede som en Rovfugl paa alt, hvad der vedkom Ordenen saavel i Huset som blandt Tjenerne, og hun slog altid ned, naar én mindst ventede det.

Fru Heggelund, for hvem den strenge, pyntelige Jomfru Dyring var uundværlig, og i hvis Nærværelse denne vidste at træde i Baggrunden, vilde aldrig se Feil hos hende og gav hende altid Ret uden Undersøgelse.

Paa det Punkt formaade ikke engang Stuwitz noget, uagtet han ellers i Stilhed var saagodtsom almægtig.

[239] Forresten var Hovedbygningens Trappe hendes Kap Finisterræ. Butikken med Sjøboden og alt, hvad der vedkom den, var for hende ikke til, og ligesaa usynlig syntes dennes enevældige Behersker Stuwitz at være for hende, naar han var oppe i Stuen.

Man vilde have iagttaget, at hun altid holdt sig paa Blindsiden af ham. Ingen havde nogensinde set de to veksle et Ord, men vel nok hørt Stuwitz paa sin Vis brumme lidet venligt, naar hun strøg ham nær.

Til Kirke fik hun aldrig Tid at komme for alt det, hun havde at udrette hjemme; hun tilføiede gjerne bittert, at «engang vilde de nu blive nødt til at føre hende did alligevel!»

Mortens Held var, at han paa forhaand ikke kjendte til noget af alt dette; han vilde ellers neppe have talt saa troskyldigt og ligetil med den farlige Stormagt. Nu var han uden Anelse om Faren gaat indenfor det Bitterhedens Hegn, som andre ellers rev sig paa, og bag hvilket hun igrunden følte sig selv som en ensom Fugl.

Mortens muntre, tillidsfulde Væsen faldt som et pludseligt Solskin ind i en gammel, længe afstængt, mørk og fugtig Have, og hun var fra den Dag altid høilig indtaget i ham.

Noget bidrog fra først af vel og hertil, at hun vidste, at hendes Fiende Stuwitz havde modsat sig Mortens Optagelse i Huset og forfulgt hans Forældre.

Men, hvordan Humøret stod – og det var altid mere eller mindre galt – til Morten havde hun altid et blidt Ansigt, og – hvad der senere kom ham tilgode om ham altid et klogt, forsvarende Ord i rette Tid.

Han var ogsaa ombord i Jægten, med hvis Styrmand han var bleven kjendt den foregaaende Dag, og hos hvem han en Stund sad nede i Kahytten i en overmaade interessant Passiar om Bergensreisens Mærkværdigheder.

Den stærke Tobak, han der blev trakteret med, og hvilken han i Begyndelsen dampede mandigt, bevirkede imidlertid, at han noget bleg tog Farvel og gik [240] iland, før det spændende Thema endnu paa langt nær var udtømt.

Udpaa Eftermiddagen kom Kirkebaaden tilbage, og – som vanligt, naar der var Prækensøndag dersteds og godt Veir – fulgte da tillige Præstens hele Familie og andre Gjæster med.

Ved Middagsbordet indtog den lille Kammerraad Storm i sin Uniformsfrakke en iøinefaldende Plads; – Fru Heggelund brugte ham som Dekoration for sit Bord.

Ved Siden af ham sad hans Veninde, Edel, altid færdig til at skaffe ham, hvad han behøvede.

Stuwitz spillede derimod til Mortens ikke ringe Forundring her oppe i Huset en aldeles underordnet Rolle. Han havde ved Bordet indtaget en af de nederste Pladse, mælte hele Tiden saagodtsom ikke et Ord og reiste sig, bukkede og gik, før de andre var færdige. Og med lidt Forandring saa Morten ham bære sig slig ad bestandig i hele det første Aar, han var i Huset.

Siden satte han egen Husholdning.

Ved Middagsbordet var der den Dag tildels noget lummert.

Hr. Andreas, der altid forgik sig mod Reglerne, maatte nok paa Veien have syndet i adskilligt.

Den blege, høie, unge Dame, Datter af Sorenskriveren, sad i Begyndelsen med et Par Roser paa Kinderne, der aabenbarlig ikke udelt var Glædens, og Fruen bevarede hele Tiden et ekstrahøitideligt Kirkeansigt.

Hun bemærkede noget uforanlediget af den øvrige Samtale, at Præsten havde glædet dem alle med en saa opbyggelig Præken; hun havde under den tænkt paa en Person, paa hvem de deri omtalte Svagheder desværre passede.

«Gud give, han bare vilde tage sig dem til Hjerte!» – sukke hun med et Udtryk, som om dette dog var alt andet end sandsynligt.

Nede ved Bordenden hørtes et Slags bekræftende Brum. Det kom fra Stuwitz, der netop reiste sig fra Bordet og gik. Han havde rigtignok ikke været i Kirken, [241] men hadede den unge Herre, hvem Ordene gjaldt, altfor grundigt til at kunne modstaa at lægge sit til.

«Ja Gud give det, kjære Tante,» – sagde Andreas, som havde Frisprog i Huset, idet han stirrede alt andet end venligt hen paa Døren, udaf hvilken Stuwitz var forsvundet; – «men det gamle Trandyr er vist for gammelt til at opdrages om igjen og vil jo heller aldrig til Kirken!» –

Han lod, som om han i al Uskyldighed trode, at hans Tante havde sigtet til Stuwitz.

Men bagefter fik han en alvorlig Irettesættelse af Fruen og derpaa en Tidalerseddel af sin Onkel.

Om Aftenen talte Edel ogsaa nogle Ord med Morten.

Hun spurgte, om han likte sig nede i Kramboden, og hvorfor han ikke havde fulgt med til Kirken?

Til det første Spørgsmaal svarede Morten ja og til det andet, at ingen havde spurgt, om han vilde følge med.

Hun saa noget uvis paa ham og spurgte saa pludselig, idet hun nærmede sig deltagende:

«De ventede dog ikke Deres Forældre ved Kirken?»

«Nei, – da havde jeg bedt om Lov.»

Den unge Pige vendte sig svagt smilende fra ham, for at følge Onkel Tobias ovenpaa.

Oppe paa Værelset sagde hun, idet hun besvarede, hvad der op ad Trappen havde beskæftiget hendes Tanker:

«Den unge Kjøbsvend maa vist være meget stolt af sig.»

Morten paa sin Side syntes, at hun havde havt et saa smukt Udtryk i Øinene, da hun spurgte efter hans Forældre, men bagefter var Minen bleven næsten lidt stødt, – hun var vist hovmodig ligesom Moderen.

Tiende Kapitel. Fortsættelse

[242] Mortens ualmindelige Evner og greie Væsen gav ham efterhaanden Tillid, og det var ikke frit for, at han efter de første Par Aar blev spurgt tilraads ogsaa i Ting, som laa udenfor hans Befatning, uagtet det fra Stuwitz's Side da altid skede i en ironisk Tone; – han havde opfattet den unge Mands Hovedsvaghed, en vel stor Forfængelighed af og stolen paa sine Evner.

Der herskede overhovedet i Huset et underligt Forhold med Stuwitz.

Det var, som den sværtbyggede Mand med det næsten brutale Ansigt oppe i Stuen under Heggelunds og Fruens Øine med ét blev saa liden, medens han ligesaa forunderligt atter voksede ud igjen i sin Vælde nede paa Sjøboden.

Han befandt sig synlig uvel, beklemmt og magtstjaalen, som om han havde Følelsen af, at han deroppe i Familien, med Undtagelse af Fruen, ikke sad mellem venlige Magter. Thi, foruden Jomfru Dyring, stod saadant ogsaa paa mange Maader ud af Onkel Tobias's skjulte Væsen.

Naar Heggelund tiltalte ham, skede det ogsaa som oftest paa en vis overlagt, tyngende Maade, som han ellers ikke betjente sig af.

Fra Sofaen kunde Heggelund saaledes blot med et skjødeløst Vink med Piben kalde Stuwitz hen til sig, og denne stod da stedse foran ham næsten i et Tyendes Stilling.

Eller han klappede ham noget søgt fornemt paa Skulderen med et: «Min kjære Stuwitz, skulde De ville gjøre mig den Tjeneste?» – og vendte sig derpaa bort, som om Svaret var selvfølgeligt.

Gamle Stuwitz bukkede paa sin Side meget ærbødigt. Men nede paa Sjøboden kunde han bagefter i lange Stunder gaa med Næverne stramt plantede i Pjækertlommen og brumme eller plystre, medens det [243] graa Øie sendte Uveirslyn op mod Hovedbygningen, og det andet matte med Arret dirrede af Sindsbevægelse. En og anden Gang sparkede han derunder som til noget usynligt, han vilde slaa overende med Foden.

Eftersom Morten blev kjendt i Huset, forstod han, at der maatte herske en Uenighed mellem Heggelund og Fruen om den Maade, hvorpaa Stuwitz skulde behandles; thi hun søgte – mod sin Natur ellers – aabenbarligt at bøde paa sin Mands Opførsel med en eller anden Venlighed; det var et saart Punkt, hvori hun ikke raadede med sin Mand.

Gamle Stuwitz var forresten ikke aldeles blottet for godslige Sider, og han kunde være den en overordentlig nyttig Mand, som forstod at gaa ham rigtig under Øinene. Man maatte da lade fremgaa af sit Væsen, at man «stod paa Sjøbodside».

Han havde imidlertid, naar han vilde, et sandt Talent for Plagerier mod underordnede, og imod Morten var han i det Stykke utrættelig.

Det var en egen overlagt Manér, som det var vanskeligt at væрге sig imod, men hvorved enhver liden Feil altid søgtes udvidet til et stille Bevis paa, hvorlidet paalidelig han igrunden var.

En Høst, efterat de var komne hjem fra det andet Jægtestevne i Bergen, hvor Morten hidtil hver Gang havde fulgt med, blev det Aars Fiskepriser omtalt ved Bordet af Stuwitz. Det hed, at de havde været saa sørgelig lave, hvortil Morten i al Uskyldighed nævnte flere, som han vidste havde opnaaet høiere Priser end de af Bergenskjøbmændene efter Sædvane officielt noterede, hvortil Stuwitz havde henholdt sig.

Heggelund blev da meget bleg, men sagde intet.

Men siden den Tid sørgede Stuwitz, hvergang han ikke kunde hindre Mortens Bergensreise, for, saavidt muligt, at faa holdt ham udenfor Kjøbmandsskabet nede i Bergen.

Da Morten det næste Aar skulde med paa Bergensstevnet, udtalte han for Heggelund den Tanke, at de istedetfor den store Besætning af 14 Mand, der er nødvendig ^[244] for at heise det uhyre Raaseil, kunde spare næsten Halvparten ved at indrette et Vindespil.

Heggelund syntes godt om Ideen, saa godt, at han begyndte at føle det som en Forfængelighedssag at være den første i Nordland, der indførte den nye Reform i Jægtebruget.

Men her strandede han paa Stuwitz, der tog Sagen meget braat, især i Forhold til Morten, og mente, at han havde baade Aar og Erfaring til at forstaa den Sag

bedre end en storsnudet, hovmodig Unggut, der gjorde alskens Vind med Projekter.

Folk trængtes der nok af, mente han, baade til Bugsering i stille, til Omstuvning af Fisken, hvis man havde valgt feil Side at stuve til Høibords over Stathavet, saavelsom ellers med Fisken i Bergen – og «Nyhedssyge», sagde han, idet han slog, saa det dunkede i Tønden og saa hen paa Morten, skulde ialfald ikke komme ind i Forretningen, saalænge han styrede den.

Stuwitz stod nede paa Sjøboden – sin egen Tomt, – da han svarede saa, og dermed forblev det da ogsaa, uagtet Reformen siden er indført i Nordland.

Men Heggelund fik fra den Dag endnu større Tanker om Morten, og den Beslutning blev fast hos ham, at han skulde holdes frem til en ordentlig Handelsuddannelse; – han saa i Morten et muligt Kort mod det Menneske, han hadede mest paa denne Jord, nemlig – Thor Stuwitz.

Morten havde før om Søndagene faat Undervisning af Præstens Søn, der havde været nede i Kristiania og taget en glandsfuld Eksamen; men nu vilde Heggelund, at dette skulde ske to Gange i Ugen. «Han kunde», sagde han, «dog ikke sende en aldeles uvidende Bondegut lige ind paa et større Handelskontor,» og heri var Fruen fuldstændig enig.

Edel var en underlig Pige, som Morten havde ondt for at blive klog paa. Han vidste ikke, enten hun likte eller havde imod ham, men antog nærmest dette sidste.

Hendes Ansigt var herken regelmæssigt eller det, ^[245] man vilde kalde pigesmukt, dertil var Trækkene for karakteristiske; – de mindede, skjønt anderledes kvindelige, lidt om Moderen.

Der var en Modsætning mellem den endnu lidt spinkle, opløbne Figur, der lod hende synes høiere, end hun virkelig var – og det paafaldende svære, mørke Haar, der tydede paa en rig og kraftig Natur.

Hun var Faderens Yndling og sad fra sin Barndom af meget inde paa hans Kontor, hvor hun baade legte og syde.

Ved det, hun der gjættede sig til ud af hans Ansigt, blev hun efterhaanden hans anende fortrolige i Ting, som vel ikke var hende klare, men alligevel var hendes Barnenatur for tunge.

Saaledes opvokset mellem Trykket af sin Moders stærke Villie og Faderens i Stilhed ofte mørke Humør, havde hun faat noget for en ung Pige ikke naturligt forbeholdent i sit Væsen, der ofte gav det Indtryk af kold Tilbageholdenhed, hvorved Morten følte sig tilbagestødt. Hendes ældre, blonde Søster Hansine var anderledes godslig og tilgængelig.

Edel skulde, sagdes der, naar hun var ude i Besøg hos sin ældre Veninde, Julie Schultz, kunne være saa overgiven og munter. Men hjemme mærkede han ikke videre til det, og det han saa, tiltalte ham mindre, fordi det tilfældigvis gik ud over ham selv.

Med sin gode Hukommelse havde han fra de andres Samtale lagt sig til et helt Lager af fremmede Ord, der havde en særdeles tiltalende Klang i hans Øre, og disse lod han ofte stikke frem i sin Tale. Dette havde Edel opdaget.

Hun gav sig nu oftere i Samtale med ham og spækkede derunder sin Tale med alle de fremmede Ord, hun var istand til at ophitte.

Morten tog det en Stund ganske troskyldigt; men da han kom underveir med, hvad der stak under, følte han sig dybt krænket.

Han brugte fra den Dag ingen fremmede Ord.

Fandt Morten sig saaledes i den første Tid i mangt ^[246] tilbagestødt, saa blev han til Gjengjæld paa to Punkter desto fastere tiltrukket.

Det var i sin personlige Hengivenhed for Heggelund og i sit Venskab for Søstersønnen Andreas.

Heggelunds Søster havde anset det for en stor Lykke, da Onkelen tog sig af Sønnen, der efterat have gaat paa Latinskolen i Trondhjem med lidet Held havde forsøgt sig paa et Handelskontor der.

Heggelund betalte hans Gjæld og tog ham op til sig i Nordland for at prøve Handelen der.

Her var Andreas til stor Hygge i Huset.

Han hadede Stuwitz og fik derfor Lommepenge af Onkelen og kunde paa en travl Dag gjøre Mirakler af Ekspedition nede paa Kramboden, men hvilede da ogsaa tryk paa sine Laurbær i otte Dage bagefter, i hvilke han neppe saa didned.

Han bjergede Folk i Livsfare, var flink ombord i Jægten paa Bergensreiser og flink i saa meget.

Men Varepriser kunde han ikke huske, og videre Besked paa noget i Forretningen var ikke at faa hos ham.

Han brugte paa den sidste Tid ofte at svare, at de fik spørge Morten; men der var da undertiden en vis Mismod i Tonen. Han saa, hvorledes denne, trods sin Opdragelses Mangler, og uagtet han saa at sige endnu ikke havde aflagt Bondetrøien, med sikkre Skridt erobrede saagodtsom alt det, som han selv aldrig havde opnaaet.

Hvad der paa den anden Side indtog Morten saa for Andreas var især dette stadige «Syn for Sagen», som Andreas altid gav for, at han havde et godt Hjerte: For et fattigt Menneskes Skyld vilde han i Mangel af andet – og han manglede bestandig, uagtet han idelig fik Penge af Onkelen – gjerne trukket Klæderne af Kroppen. Han havde en vis flot Lethed over sit Væsen, som Morten ikke noksom kunde beundre. Det var overhovedet, som om Vanskeligheder ikke var til for ham – han var bare altid saa ærgerlig uheldig de Gange, han havde lidt større Ting fore.

I mindre, dagligdags Sager, der kunde naas med en ^[247] enkelt Anstrængelse, en glansfuld Indskydelse eller et energisk Sæt, feilede han derimod aldrig.

Derhos var han altid klædt saa smukt, var høi og slank, og de fine Knebelsbarter klædte hans smukke, noget bløde Ansigt saa godt – i Ungdomsvenskabet har slige Indtryk sin Plads næsten som i Kjærligheden.

Hvilket godt Hoved han egentlig var, fremgik for Morten af de mange Planer, han gik frugtbar med, og som i Begyndelsen blændede ham storligt. Senere, efterat han bedre var istand til at bedømme deres Værdi, saa han jo rigtignok deri en af de Hovedfeil, der vilde gjøre Andreas mindre duelig i det praktiske Liv. Men hans Venskab led derfor intet Skaar; det voksede saa at sige i samme Grad, som han efterhaanden maatte bære over med Skrøbelighederne i hans Karakter.

Andreas Heggelunds Fremtidsmod havde før været ubegrænset; – han var jo altid kun stanset ved Uheld.

Nu, han efter et Par Aars Samvær med Morten efterhaanden havde faat klarere Øie for de Betingelser, som udfordres i Handelsveien, havde hans Selvtillid i dette Stykke lidt en alvorlig Knæk. Han var i slet Humør og grublede over, hvorvidt han skulde due til noget andet end Handelen; det gjaldt kun at finde det rette Felt.

Havde han erkjendt, at det egentlig var Grundbetingelsen for enhver Arbeidets Mark, der manglede ham, vilde han vel i Begyndelsen overgivet sig til Fortvivlelse, men siden maaske vundet desmere derpaa. Nu valgte han blot at flytte Marken for sin ustadige Natur og se sin sangvinske Horizont ud af en anderledes farvet Rude.

En Dag betrode han Onkelen, at han aldeles ikke havde Natur for Handelen, men gjerne vilde tage Artium, hvortil han længe havde følt stor Lyst. Paa Latinskolen i Trondhjem havde han jo allerede i sin Tid læst meget af det, som udfordredes, saa han nu kun behøvede at repetere med Præstens Søn.

I de første Uger læste Andreas brændende ivrigt og [248] tog Pensa, som overraskede endog hans Lærer. Men efterhaanden gik det mattere. Han forsømte den ene Gang efter den anden, og det holdt tilslut paa rent at dø af.

Man begyndte i Huset alt at anse ogsaa denne Sag for tabt i den gamle Ustadighed, da Morten kom sin Ven til Hjælp. Han tilbød at sidde oppe tre Aftener i Ugen efter Kramboddid og læse høit for ham, og Andreas, som følte, at dette vilde formindske Kjedsommeligheden og være ham en Regulator i Læsningen, modtog Tilbudet; – det skulde bli saa hyggeligt, sagde han, at sidde og røge, medens den anden læste.

Det gik saaledes med god Fremgang nogle Uger; men saa begyndte Andreas igjen at sakke af.

Han fandt ud mange Ting; – snart var det for tidligt at gaa fra de andre, snart omgjorde han de Par Timer deroppe paa Værelset til en Passiar ved Piben om Udsigterne som Jurist, snart erklærede han rent ud, at den Aften gad han ikke læse.

En Aften kom Morten i al Troskyldighed til at anbringe et Ord, som drev Andreas fremover i Læsningen med Fart, som en i Siden saaret Hval, i hele to tre Maaneder; han sagde blot noget haabløst mismodigt:

«Saa siger de andre bare igjen, at De ikke kan!»

Morten indsaa, at det var saaret Forfængelighed, men ikke, at det tillige var den Dom, som Andreas uvilkaarligt læste af hans egne Øine. – Andreas var mere ømfindtlig, end han vilde være sig selv bekjendt, lige over for Morten, af hvem han i Stilhed var ydmyget.

Et Par Dage havde han et Anfald af en meget mørk Sindsstemning. Han laa bleg og syg oppe paa Sengen. Endelig rykkede Andreas for sin bekymrede Ven ud med, at han havde friet i Brev til Sorenskriverens Datter, Julie, som oftere og nu sidst i Julen var i Besøg i Huset; han havde elsket hende, helt siden han kom til Onkelen og saa hende.

«Og nu» – sagde han tragisk, idet han reiste sig op af Sengen – «er Historien ude! – Fuldmægtigen har [249] en Stilling, jeg har ingen, og hun har da svaret, som hendes Fader vilde.»

Han begreb ikke, hvorfor han nu skulde læse og arbeide, det var jo det samme altsammen.

Andreas's Mine var mørk som Beg.

Morten syntes overvættets Synd i sin Ven; men ved de sidste Ord spidsede han Ørene – det maatte for alting ikke slippe did hen. Og saa huggede han blindt i med den gamle Spore:

«Sorenskriverens Datter trode vel som de andre, at De ikke kunde blive til noget!»

«Saa,» – sagde Andreas langsomt og fulldladet af Krænkelser. Efter en Stunds Vuggen i sine bittre Tanker tilføiede han:

«Men hun ialfald burde dog have troet anderledes.»

Morten taug tappert, uagtet den talende øiensynligt ventede et Ord til Medhold i dette sidste.

Da reiste Andreas sig pludselig og sagde resolut:

«Iaften læser vi, Morten!»

Den blege Julie Schultz kom som før i Besøg.

De første Gange var der jo lidt Forlegenhed paa begge Sider; Andreas var høitidelig ulykkelig, og hun oftere lidt rød; men saa vidste han snart at komme ud over dette kjedsommelige, og Spøgen og Lystigheden gik som før.

At hun aabenbart havde betroet Sagen til sin Veninde, den flere Aar yngre Edel, forekom nu Morten rent ud troløst og satte hellerikke Edel videre op i hans Gunst. Naar alt kom til alt, mente han harmfuldt, saa var der dog igrunden kun lidet

Hjertelag hos disse fine Damer – i det Stykke veiede nok Andreas dem op allesammen; de var bare ikke værdt ham.

En dag skulde Edel ros over til Naboerne paa den anden Side af Sundet, et Par gamle velstaaende Skipperfolk, hvem hun og hendes Søster ofte besøgte, og da ingen anden var tilstede, tilbød Morten at ro hende.

Paa Tilbageveien foreslog hun at fiske, da der tilfældigvis laa Snøre og Agn i Baaden. Det blev saa, og Morten andøvede med Aarerne, medens hun fiskede.

[250] De sad temmelig tause. Edel havde gjentagne Gange kjendt et «Nap», og Morten havde sat ny Agn paa hendes Krog. Saa begyndte hun med ét ivrigt at trække; hun havde faat en Torsk paa.

Da den kom op, og Morten havde faat den af Krogen, tog hun den ud af hans Haand og sagde saa pludselig overgIVEN muntret, idet hun vendte dens Hoved mod ham:

«Hvem ligner den?»

Morten kunde ikke sige det.

«Kan De da ikke se det – ikke gjætte? – han, som har taget Artium, Præstens Søn! – Det er livagtig hans brede Mund og de lærde Øine, der ser ud, som de ikke havde Øienlaag!»

Morten maatte le; thi der var virkelig nogen Lighed. Men det var, som Edel straks igjen tog sig og ønskede det usagt.

En Stund efter sagde hun dog for at sige noget:

«Slig har De jo siddet mangen Dag ude ved selve Havet.»

«Aa ja – mangen Gang jeg, men min Far eller en anden var som oftest med, – en Tid var ogsaa min Mor med; men da var jeg liden.»

Der var noget sympathetisk i dette Mortens Svar, og saa sagde hun:

«Ja, De har jo havt megen Sorg i Opvæksten.»

«Ikke vi Børnene, – men Far og Mor har havt megen Sorg – de stilledes det altid slig, at det meste af den Slags ikke kom til os; men siden gjættede vi jo mangt.»

Hvorfor disse Ord just slog hende saa, forstod han ikke; men hun faldt aabenbart i Tanker ved dem og saa derunder paafaldende sørgmodig og næsten fortrykt ud. Endelig sagde hun, som om det hørte med i, hvad hun tænkte paa:

«Deres Mor er jo saadan en prægtig Kone!»

Skjønt Edels Ansigt, som sagt, ikke egentlig var af dem, Morten holdt for de smukkeste, saa han dog nu, [251] at det i enkelte Øieblikke kunde være aldeles indtagende.

Øinene kunde blive aldeles sorte under de mørke Øienfryndser, medens de havde været spillende lysebrune, dengang hun lo over Fisken; – og den Maade, hvorpaa hun sad med Snøret i de af Saltvand røde Hænder, var ogsaa saa forunderlig takkelig.

Da han rode hende til Bryggen, sad hun og stirrede i Tanker næsten lige mod ham; og han fik en lidt krænkende Følelse af, at han for hende kun sad der som en Romaskine, der hed Morten Jonsen.

*

Efterretningen om, at Norge havde faat sit eget Handelsflag istedetfor det forrige gule, løb bogstaveligt som Ild i vissent Græs hele Landet over. Dampskibet «Prins Gustav» bragte saluterende Budskabet til de nordlandske og finmarkske Stoppesteder og vakte overalt Sensation. Nordlandsjægerne skulde ikke længer fare til Bergen under det gule, men med Landets egne Farver fra Bagstavnen; og det samme Skifte foregik paa alle Flagstænger.

I den Anledning skulde der være Fest i Heggelunds Hus, og Festtaler holdes fra Volden, under Flagstangen med Salut.

Efter mange Forhandlinger frem og tilbage mellem Distriktets Magter bestemtes bl. a. Talernes Orden; dette gik for sig i Form af overdreven Beskedenhed og gjensidige Smigrerier, men alle Parter følte dog, at deri laa Fængstof nok til Fornærmelser.

Festen var bestemt til efter Midsommer, naar Jægerne var komne fra Bergenstevnet; og, da Dagen nærmede sig, var Andreas Heggelund Virksomheden selv.

Da han fik høre af Tanten, at Fulmægtigen, hans Rival hos Julie Schultz, ogsaa skulde tale ved Festen, blev han i mindre godt Humør, og Morten forstod, at der

maatte gaa noget særligt af ham; thi han gik om Aftenen ivrigt frem og tilbage oppe paa Værelset.

[252] Det slap da ud af ham, at ogsaa han studerede paa en Tale, men det var bare saa fortvivlet, at han ikke rigtig vidste, hvorom det skulde være. Nu tænkte han snart paa ét snart paa et andet; bare han vidste, hvorom Fuldmægtigen vilde tale! –

«Og saa skal der Mod til, Morten!»

Dagen oprandt; Baade fulde af Gjæster kom i Række indover Sundet; Jæggerne og Baadene ude paa Bugten flagede, og i Haven skjød Andreas med sine Hjælpere kanonerne varme.

Andreas havde været bleg og urolig hele Dagen.

Morten var saa høitidelig; – han havde aldrig set en saadan Fest.

Haven var fuld af Folk, og omkring Talerstolen stod de unge Damer med flagfarvede Baand i de hvide Kjoler.

Nogle Hornblæsere spillede Kongesangen, og Sorenskriveren holdt Talen for Kongen. Saa kom «Sønner af Norge» og Talen for Dagen samt for de Mænd, der havde kjæmpet for Fædrelandets Ret.

Det greb Morten dybt. Da Kanonerne dundrede, var det, som han ikke længer kjendte Jorden under sine Fødder.

Saa udbragte Heggelund Skaalen «for Nordlands Fremtid under det nye Flag», og, uagtet Talen kun var kort, modtoges disse sidste Ord med endeløse Hurraer, hvorunder Glassene kastedes høit i Veiret.

Det var første Gang Morten saa indover Poesiens Land malet i Ord. Luft maatte han have – og saa bad han Andreas Heggelund om at faa styre med Kanonerne. De blev fra det Øieblik af betjente saa præcist og roligt, at man kunde tage Chefen for en flegmatisk Hollænder.

Fuldmægtigen traadte op og holdt en længere Tale for Kvinden; – Kvinden som Moder – her hilsede han complaisant til Fru Heggelund – som Datter, som Brud, og vandt derved især meget Bifald hos de unge Damer.

Dette taalte ikke Andreas og, inden han selv vidste [253] at det, var han, ikke mindst til Fru Heggelunds Overraskelse, oppe paa Talerstolen.

Morten stod ængstelig betaget paa hans Vegne.

Andreas havde i Heden begyndt halvt i Indvendingsform mod den forrige Talers Thema om Kvinden. Han havde skruet sig ind i den samme Tankegang og maatte altsaa komme med noget, som paa en klækkelig Maade forsatte den. I en slig Situation var Andreas netop paa sin Plads. Han fik den lykkelige Idée at tale ikke om Kvinden i Almindelighed, men om den nordlandske Kvinde, – saavel den fattige, som stræver og venter Manden hjem med Fiskerbaaden, som den mere formuende, der venter sin tilbage med Jægten fra Stevnet. Han beskrev en gjæstfri nordlandsk Husmoder og tegnede derunder tydelig nok sin storladne Tante – samt derpaa en blaaøiet Jomfru, blond og «ren som Sneen» – det var Julie Schultz.

Han sluttede heldigt i rette Tid, og denne hjemlige Skaaltale høstede endeløst Bifald.

Hed af Bevægelse steg Andreas ned.

Damerne samlede sig ivrigt om ham. Fuldmægtigen var totalt slagen, og Julie Schultz havde Møie for at skjule, at hun havde Taarer i Øinene.

Den næste, som greb ham i Haanden, var Morten han sagde blot «Tak!» og gik igjen til Kanonerne; han syntes, at Andreas i Talen ogsaa havde nævnt hans egen Mor ude paa Skorpen.

Festen fortsattes under Lystighed og Glæde, og paa den fulgte et Par Dages Efterdønninger af Selskabelighed inden Husets Vægge.

Heggelund og Fru Heggelund var ikke lidet stolte af, at Dagens kanske bedste Tale var holdt af Søstersønnen – selv Sorenskriveren havde udtalt sin Overraskelse over den unge Mand.

*

[254] Andreas Heggelunds uvante Energi havde efterhaanden begyndt at sætte ham i Respekt baade hos Onkelen og Tanten, hvilken sidste lagde meget Bræt paa, at Student Sem en Dag havde yttret, at han igrunden var et mærkværdig godt Hoved, og at det kun var Skade, at han havde spildt saamange Aar.

De mente nu, at Andreas duede ligesaa meget til Bogen som lidet til alt andet, og hans Aktier hjemme i Huset var stegne hundrede Procent.

Som Husets halvt antagne Søn, sendtes han paa den endnu noget fornemme Vis med Dampskibet til Kristiania, uagtet Jægten samtidig skulde ned til Bergen.

Ved Hjælp af en Privatmanuduktør fik Andreas sin Artium med haud.

At han var Familiens Geni, var nu en afgjort Sag. Afstanden gjorde vel ogsaa sit til at forhøie Glansen. Fru Heggelund saa ham i Aanden som en vordende Amtmand i Nordland, og Heggelund begyndte efterhaanden at se Søstersønnen med de samme Brillen.

Ellevte Kapitel. Afreisen

I de Aar, Morten havde været hos Heggelunds, havde han oplevet ikke saa lidt. Ved Omgangen med Andreas og Selskabeligheden i Huset, hvori han efterhaanden inddroges, da Heggelund gjerne saa ham, havde han – og det ikke blot i udvortes Forstand – indsuet adskilligt af den Dannelse, som laa i Luften. Mange af hans gamle Begreber var undergaat Forandring, og istedetfor den beklemte Usikkerhed, hvoraf han i Begyndelsen led, hvergang han satte Foden ind i Stuen, havde hans Optraeden nu vundet et vist Tække, der hidrørte fra hans fordringsfri, naturlige Væsen.

Han var i alt fremdeles slet og ret kun den, som Heggelund hjalp frem, han gik ikke engang endnu fuldt konditioneret klædt; – men der var alligevel en ^[255] vis Selvfølelse over ham, der ikke undlod at gjøre sit Indtryk.

Morten havde en liden fast Løn, hvoraf han stadig sendte Halvdelen til sine Forældre, fra hvem han hørte saavel ved Leilighed som paa Prækendagene.

Han havde nu alt ofte været i Bergen med Jægerne, og derunder faat Blikket op for meget, der stadfæstede den Mening, han fra sit Hjem bar i sit Bryst om Stuwitz; – han var nu fuldstændig vis paa, at denne bedrog Heggelund.

Han forsøgte en Tid ogsaa at bibringe Heggelund de fornødne Oplysninger.

Den underligt afvisende, skjønt dog venlige, Maade, hvorpaa Heggelund optog dette, lærte imidlertid Morten for Fremtiden at forholde sig passiv og taus i disse Sager. Kun var og blev det ham en Gaade, hvorfor Principalen ikke vilde se. Indvendig kogte han af Harme.

Fra disse Bergensfærder kom der gjentagende forskjellige mindre ønskelige Beretninger hjem om Morten; de hviskedes saalænge rundt, til de ogsaa naade Heggelunds.

Der fortaltes, hvorledes han sammen med Kammerater under Stevnen førte ikke blot et lystigt, men et udsvævende Liv, og at han derunder tillige ruttede med Penge.

Den sande Sammenhæng var, at Morten var usædvanligt likt og afholdt, hvorfor mange inviterede ham med sig, og det manglede hellerikke paa, at Morten under slige Færder var én af de lystigste. Han var ogsaa vitterlig engang i den første Tid kommet ombord med et blaat Øie – og dette blaa Øie dengang blev til Bevis nu.

Morten vidste intet om alt dette; kun mærkede han et Par Gange efter Hjemkomsten kolde Øine fra Fruen.

Endelig tog Jomfru Dyring ham for sig og fortalte omstændelig, hvordan det hang sammen; hun var fast overbevist om hans Uskyldighed og havde havt sin Møie med at forsvare ham inde hos Fruen. Men nu [256] var hun kommet efter, at Rygterne skrev sig fra Stuwitz's Yndling Skipperen, mod hvem hun vilde advare ham.

Da der antydedes Udskeielser – Ordet holdtes almindeligt – blev Morten lidt rød; men da der nævntes om Penge, han skulde ruttet med, vendte han sig pludselig fra hende med et Udtryk, hvorover hun blev forskrækket, og begav sig lige op paa Kontoret til Heggelund.

Hans Tone var beskeden, men havde dog noget eget ved sig, der nægtede at blive forhindret.

Han tog frem sin Lommebog, hvori han paa Kjøbmandsvis altid noterede sine Smaaudgifter, og opregnede dernæst med sin tro Hukommelse omstændeligt Navnene paa dem, som i de sidste Stevner havde inviteret ham med sig.

Der var kun én Kjæltring i Huset, endte han med lidt hævet Røst, han hed Stuwitz; – han havde i det Øieblik glemt Skipperen –; og nu, han havde sagt sin Mening, fik Heggelund give ham sin Afsked, om det saa behagede ham.

Der var en vis farlig Greiheid i den blege, unge Mands Tale, som imponerede.

Da han var færdig, forsikkrede Heggelund ham paa en hjertelig og faderlig Maade om, at den ubetingede Tillid, han altid havde næret til ham, ikke ved noget var bleven røkket. «Men» – endte han – «det er paa Tide, De kommer fra Stuwitz, forstaar jeg, – og endnu i Høst skal De til Bergen.»

Visse Trækninger i Mortens Ansigt antydede, at hans tilsyneladende Ro begyndte at blive mindre klippefast ved denne venlige Tiltale. Han søgte øiensynlig under sin stærke Følelse efter de passende Ord.

Heggelund lod dog, som han ikke mærkede det, men gjentog kun, idet Morten bukkende gik, at det var paatide at faa ham til Bergen.

Denne Historie gjorde i mange Henseender Klarveir i Huset for ham.

Fru Heggelunds Harne over alt det, der var paasagt [257] det unge Menneske, var ikke liden. Hun spurgte i de følgende Dage flere Gange venligt til hans Forældre, og Jomfru Dyring maatte omstændeligt gjennemgaa hans Ekvipering til Bergensreisen.

Jomfruens Ansigt skinnede som en Soldag efter overstaat Uveir.

Paa Edel gjorde denne Sag et stærkt Indtryk. Hun kunde ikke for, at hun ligesom havde gaat og ledt efter Feilene hos ham; – Andreas, der var saa elskværdig, havde med alt det dog havt saa mange. Disse kom da i den sidste Tid med Bergensjægerne i et saadant Kvantum, at hendes Instinkt uvilkaarlig gjættede Overdrivelsen og tog Parti for ham.

Hun gjemte under sit rolige Væsen ikke saa lidt af Moderens hæftige Følelser for og imod Mennesker; Muligheden af en dybere Følelse for den af hendes Far i Huset optagne Bondegut laa selvgivet udenfor enhver Skygge af hendes Tanke.

Da hun nu af sin Far fik høre, hvor resolut Morten havde sat hele sin Stilling paa Spil, opfattede hun tilfulde det mandige i denne Handlemaade.

I Tiden før Mortens Afreise til Bergen hændte en Dag noget, der vakte den Tanke hos ham, at Heggelund vist maatte bære paa en dyb Sorg.

Som han en Formiddag gik ovenpaa gjennem Gangen, indenfor hvilken Heggelunds Kontor var, saa han Døren halvtaaben, som om nogen havde gaat og glemt at lukke den.

Derinde sad Heggelund ved Pulten; men et saa bedrøvet Ansigt havde Morten ikke set i sit Liv.

Han støttede sig med et fortvivlet Udtryk imod Edel, som stod og strøg hans Pande og holdt ham i Haanden.

Morten gik forbi, som om intet var, men Edel saa idetsamme op og opfangede hans Blik; der kom en Skræk i hendes Mine ved Overraskelsen; og han hørte lidt efter bag sig, at Døren blev lukket.

Morten havde et Indtryk, som om han var kommet til at se et Glimt af Husets Sandhed; det gjemte altsaa en eller anden Sorg, og han begyndte nu at forstaa et [258] Udtryk i Edels Ansigt, som han oftere havde set det samme, som dengang i Baaden havde beskjæftiget ham saa.

Da hun samme Dag gik i Haven, øiesynlig endnu optaget af sit, medens Søsteren Hansine passiarede ved Siden af hende; og, da han bagefter saa hendes smukke mørke Hoved bag Ruden bøiet over Sytøiet, var han helt betaget af alt det han vidste, skjønt han igunden intet vidste.

Han opdagede nu, at han holdt saa usigelig af hele Familien lige indtil Fruen.

Ved Aftensbordet forraadte ikke en Mine hos Edel, at noget var passeret.

Efterat hun havde fulgt Onkel Tobias op, kom hun dog hen til Morten i den skumre Forstugang og lagde Fingeren et Øieblik paa hans Arm.

Hun saa ham alvorligt ind i Ansigtet og sagde halvt sagte, at hun stode paa, at han aldrig nævnte, hvad han havde set idag – «det var noget, hvorover hendes Far var saa bedrøvet.»

«Aldrig! – Frøken Edel!» – svarede han.

Men dette «aldrig» udtales slig, at Edel med ét blev sikker tilbunds paa ham.

Skjønt flere Aar yngre, saa hun et Øieblik overrasket paa ham, som paa et ubegribelig stort Barn, der ikke ret véd, hvad han selv siger. Hun begreb, at han i fuld Naivitet havde villet lægge sit hengivne Hjerter for hele Familiens Fødder, men fik derunder Indtrykket af, at det var hende selv, som holdt det i Haanden. Hun sagde et Par Ord og gik ind i Stuen; men tænkte siden i sit stille Sind, at han dog havde været noget vel dristig.

Siden var Edel usædvanlig venlig og opmærksom mod Morten; han anede ikke den rette Grund, men vilde heller, at alt skulde været som før; thi han følte uvilkaarligt, at Afstanden mellem dem derved blev større.

Han kunde ikke lade være at tænke paa hende sent [259] og tidligt og var tung istedetfor glad over at skulle reise.

Det var Aftenen, før Morten tidligt den næste Morgen skulde med Jægten til Bergen.

Han havde taget Afsked med hele Familien, der til vanlig Tid trak sig tilbage til sine Soveværelser. Han var nu alene i Stuen. Det var temmelig silde, og det sidste Streif af Midnatsolsstraalen faldt varmeløst og blegt hen paa Væggen.

Han blev siddende over Edels opslaade Sybord og sad saa aldeles hensunken – da han pludselig hørte Jomfru Dyrings Stemme bag sig.

Hendes Politiinstinkt slog ned, som det pleiede, naar én mindst ventede det; hun sagde lidt ironisk men venligt:

«Saa De sidder der og ta'r Farvel, Jonsen!»

Han følte, at han var overrasket paa frisk Gjerning, trængte vel ogsaa til en fortrolig. Han saa ned og svarede blot:

«Ja, – Jomfru Dyring!»

«De bør se til at glemme de Griller, Jonsen, – de fører ikke til noget.»

«Jeg kan ikke, Jomfru Dyring!» –

Da syntes Jomfru Dyring hjærtelig Synd i sin Yndling; hun forstod, at dette var mere end Fjas. Hun maatte trøste ham og sagde:

«Ja, ja, Morten Jonsen, – ingen véd, hvad Fremtiden kan bringe!»

«Fremtiden, –» gjentog Morten langsomt hen i Tanker – og saa kom han til at tænke paa Væggeplanken hjemme hos Forældrene, hvorpaa han først havde lært at læse – «den staar i Guds Haand,» sagde han uvilkaarligt efter sin Mor.

Det var ikke frit for, at han fældte Taarer, medens hans Veninde stod der hos ham.

Men Jomfru Dyring havde ingen Lyst til at sove den Nat og gik oppe, lige til Jægten et Par Timer efter i det lyse Gry gled ud af Sundet.

[260] Til sin Forundring traf hun ogsaa Edel staaende oppe i Kontorvinduet.

«Staar De her, Frøken Edel?»

«Ja, jeg kunde ikke faa sove,» svarede hun – og saa skiltes de, efterat have staaet der lidt.

Det samme Aar rygtedes det, at Heggelund havde optaget et overmaade stort Laan i sine Eiendomme; det vakte stor Forundring og Omtale. Enkelte vovede endogsaa at drage Soliditeten af hans saa udraabte Formue i Tvivl.

Tolvte Kapitel. I Bergen

Mühlenwad i Bergen, til hvem Morten Jonsen var kommet, sad i en betydelig Nordlandshandel med udstrakte Forbindelser paa Udlandet, hvorhen han skibede sine Fiskevarer. Mangen Nordlænding, lige fra Helgeland og op i Finmarken stod i Gjældsforhold til Mühlenwads «Stue» nede paa Tyskebyggen.

I de to Stevnetider ankrede de mange Jægter, som havde Handel der, saavidt gjørligt paa Vaagen lige udenfor Stedet. Der herskede da den største Travlhed nede paa Bryggen, hvor man ekspederede Fisken ved Vægten, medens hele Dagen et Mylder af «Nordfarer» gik ind og ud af Stuerne.

Man leverede sine Varer, betalte lidt «paa gammelt» og fik Resten udbetalt efter vanlig Handelsskik.

Gamle Mühlenwad bode selv paa Øvregaden i et hvidt, spidsgavlet Hus af den gamle tyske Stil, der stod smalklemt mellem sine Naboer i Husrækken, som en Soldat i Geled.

Han var ogsaa selv i alle Maader en Mand af den gammeldags Skole og hørte til de tyske Familier, som særlig søgte til Tyskekirken.

[261] Det var en streng religiøs Mand efter alle Former, – Penge- og Forretningsmand fra Top til Taa, – og for hans Bevidsthed stod Vorherre vistnok ogsaa væsentlig som Verdens øverste og prompteste Forretningsmand.

Den Gud, han holdt Konto med, var forøvrigt ligesaa smaalig og nærig, som han selv, og stod især vredeligt paa sin Ret uden Afslag saavel til Bord- og Aftenbønnen som til den syvende Dag med Formiddagspræken og Læsning i Huset.

Med sin bredskyggede Hue, den brune Klædesfrak og den brune, tykke Stok med Guldknap, – altid at se ved den samme Stolpe, – var han en af den gamle Børs's eiendommelige Figurer.

At hans Navn var godt som Guld, det vidste alle, og ligesaa, at han var imod alle de nye Paafund, der begyndte at dukke op i den yngre Handelsstand, og ikke

mindst imod Sagen om den nye Børs, hvorom Tanken havde begyndt at røre sig. Med en Hustru, der var død tidligt, og som ikke havde havt det for godt, men hvorover der paa Kirkegaarden stod et stort Gravmærke, havde han en Søn ved Navn Wollert, hvis eneste Frihed i Opvæksten havde været Skoletiden, hvis Skræk endnu var Faderen, og som nu, efter et kort Ophold i Hamburg, var kommet tilbage som en fuldstændig Sprade, – i hvilken Egenskab han altid paa de sindrigste Maader vidste at undgaa Faderens Opmærksomhed.

Men saa maatte han ogsaa af og til, naar han hændelsesvis blev grebet deri, staa jammerfulde Standretter, hvori Faderens brune Stok spillede sin Rolle, og derpaa sidde indespærret paa Kontoret eller paa Salskammeret hjemme.

Gamle Mühlenwad pleiede ovenpaa en saadan Scene altid at gaa tilsengs og, som det hed i Huset, sørge over sin vanartede Søn.

I dette glædeløse Hjem levede han, vogtet af sine to gamle, ugifte Tanter – Mühlenwads Søstre – der stadig var med i Krigsraadet om hans Opførsel, og nogen [262] Frihed saa han kun om Sommeren, naar Familien levede paa sit lille Landsted i Kongshavn, og han skulde være paa Kontoret i Byen.

Uagtet det da netop var den travle Stevnetid og saaledes nok at gjøre paa Kontoret, følte han sig dog i denne Tid mere let og fri for den hjemlige Kontrol.

Hans Tanter tog da skiftevis hver sin Uge inde i Byen for at besørge Maaltiderne for Nordfarerne.

Samme Tante præsiderede om Søndagene, da der holdtes Selskab for disse, altid i den høie Gyldenlæders Stol ved Siden af Mühlenwad, medens Rødvinen, der ikke netop var den bedste, serveredes til Svedskesuppen og Stegen.

Der var dog i den Tid altid nogen Luft at faa.

Maatte han ellers om Søndagene regelmæssig følge sin Fader og Tanterne i Tyskekirken og sidde inde den meste Del af Helligdagene, saa vidste han om Aftenen, naar de gamle havde lagt sig, at tage sin Mon igjen ude med Kammerater.

En Vinternat fandt den ene af Tanterne, da hun kontrollerede med Lyset, Værelset tomt, og en Stige staaende under Vinduet.

Da han sent om Natten kom hjem og tændte Lyset – sad Krigsraadet der i Natkapper.

Hans Forfærdelse var stor; – men hans raske Blik opdagede snart, at den egentlige Eksekutor «den gamle» ikke var tilstede, og han tog sine Mesures derefter. Han sagde høit, idet han steg op som for at kaste sig ud af Vinduet:

«Nu kan I se paa, at jeg forkorter mig!»

Enden blev, at hans forskrækkede Tanter fra den Dag af uden den gamles Vidende hjalp ham til en «passende Frihed» og tillige med Lommepenge til at nyde den.

Den unge Wollert havde imidlertid havt Penge i Lommen, før Tanterne hjalp ham.

Disse laante han hos sin Onkel Daniel, der var Rentenist og bode ensomt i et Hus i Haven nedenfor. Hans Gjerrighed var Gjenstanden for mange Byhistorier, og [263] det var bekjendt, at han knap undte sig det tørre Brød.

Han ansaa sig for i sin Tid bedraget paa Arv af sin Broder Kjøbmanden og hadede ham grundigt.

Naar Brodersønnen yttrede sig over, hvordan han havde det hjemme, gav han ham altid Medhold, og engang, da han beklagede sig over, at han aldrig fik Penge, tilbød han at laane ham, indtil han blev myndig og fik Ret til Modersarv.

Wollert udstedte hver Gang smaa Forskrivninger til sin Onkel med fire og tyve Procent Renter og havde saaledes der sin egen Bank.

Han maatte dog tillige forpligte sig til at passe paa, hvem der stjal Ribs i Haven eller kastede Sten i Ruderne; thi Smaagutterne var slemme mod Rentenisten; naar han med Brødet stukket ind under den fodsider, blaa Frakke og Bomuldsparapluien i Haanden om Aftenen gik op Gaden til sin Haveport, fulgte de ham gjerne med allehaande Øgenavn. –

I Begyndelsen havde Morten havt det vanskeligt nok hos Mühlenwads, og paa mange Maader faat mærke, at Stuwitz's Arm ogsaa rak didhen.

Mühlenwad havde under sin store Forretning paa Nordland blandt andet ogsaa hele Heggelunds Handel.

Han nærede den største Agtelse for Stuwitz, hvem han i en Aarrække havde lært at kjende som den egentlige Forretningsstyrer, og modtog, ifølge Vink fra ham,

Morten Jonsen med Forudindtagethed som en blot og bar Gunstling af Heggelund og tilmed en Sort Projektmager.

Der maatte tages Hensyn til en saa stor Kundes anbefaling; – men «selve Fyren var naturligvis ikke en Pibe Tobak værd». Og, naar Mühlenwad først havde sat sig fast i en Idé, skulde der noget til at rokke den.

Morten fik en Slags underornet Mellemlads, som han lidet, havde eftertragtet; halvt hjalp han Bryggegesellen, halvt hørte han til paa Kontoret.

Sin meste Tid tilbragte han nede ved Vippebommen paa Tyskebryggen i et dagligt Slæb. Men han vandt dog efterhaanden Mühlenwads modstræbende Erkjendelse ^[264] ved den Raskhed og Orden, der kom ind i alt, hvad han havde om Hænder.

I Stevnetiden, da det gjaldt om at sortere Fiskepartierne, udviste han et Skjøn paa Sagen, der ikke kunde andet end overraske; – det var Frugten af hans Erfaring fra Grunden af i disse Ting.

Mühlenwad, der godt indsaa den Nytte, han kunde drage af dette, tilbød ham da at blive hans Bryggeforstander eller betroede Gesel.

Han takkede for Tilbudet, men svarede til Mühlenwads Fortrydelse: «Nei, – han ønskede nu engang at gaa Veien gennem Kontoret.»

Og, da det ikke gik efter Mühlenwads Hoved, var Morten Jonsen igjen i Unaade.

Morten havde i Slutningen af sit Ophold hos Heggelund af Præstens Søn lært Begyndelsesgrundene i det tyske Sprog, og ved en tysk Kontorists Hjælp, hvem han kjendte og omgikkes, havde han, ligefra han kom til Bergen, arbeidet med det i sine Fristunder og især om Søndagene.

Efter halvandet Aars Forløb var han kommet saa vidt, at han baade kunde læse og skrive Sproget; Morten vilde frem.

Wollert Mühlenwad, der igrunden var et godhjertet og snilt Menneske, havde neppe ført sit nuværende «Raseliv» eller engang gaat med de stramme Stroppebenklæder eller Guldbrillerne, som han tog bort, hvergang han rigtig vilde se, dersom ikke Hjemmets Tvangsog Fængselsanordninger havde ladet ham øine den ubundne Frihed i et altfor tindrende Lys.

Han talte ofte med Morten Jonsen og syntes endog at hygge sig særlig til ham; det var maaske hans Lykke, at den unge Herre dengang ikke fandt ham fin og dannet nok til at indføre ham blandt sine Venner.

Om Søndagene kunde han oftere sidde lange Stunder paa Mortens lille Værelse nede ved Bryggen og slaa en Sladder af.

Engang saa han, at han sad og skrev Tysk, og hørte til sin Forundring, at han kunde dette Sprog, samt tillige, [265] at han forstod endel Bogholderi, hvilket han ogsaa havde lært sig.

Den unge Hr. Wollert hadede Kontoret og alt, hvad dertil hørte, ligesaa stærkt, som Morten Jonsen elskede det.

Det varede derfor ikke længe, før han foreslog ham at forfatte sine tyske Korrespondancer, hvilke Wollert da bare skulde skrive af og forelægge «den gamle».

Morten følte, at dette ikke var saa rigtigt, men beroligede sin Samvittighed ved at nægte at modtage den tilbudne Godtgjørelse for Arbeidet, der vilde optage hele Søndagen.

Paa disse Arbejder levede Wollert flot og frit og høstede tillige sin Fars store Paaskjønnelse, idet han yttrede for Tanterne, at de var skrevne som af en gammel, erfaren Kjøbmand – kort og redigt. «Der kunde nok blive noget af Wollert alligevel!»

Han fik paa sin Fødselsdag et Gulduhr og turde bære Brillerne aabenlyst, men brugte dem nu sjeldnere.

Der kom en slem Overraskelse en Dag, Wollert leverede til Faderens Underskrift en hel Bunke Korrespondancer. Mellem dem laa to, skrevne med en anden smuk og rask Haand, hvilke Wollert i Hasten havde glemte at udtage.

Da den gamle kom til den første af disse, et langt, velstilet Brev, saa Wollert, der sad paa den anden Side af Pulten, at der var galt paafærde.

Den gamle sad en lang Stund taus og stirrede paa Brevet, tog det op og lagde det ned igjen med en Mine i det smale, skarpe Ansigt, som om der laa en falsk Veksel foran ham.

Et Øieblik saa han vildt henimod Krogen, hvor den tykke Stok stod med den gamle Hue over Guldknappen, og der gik et Sæt i Wollert. Men saa begyndte han igjen paa Brevet og nikkede med bitter Nydelse langsomt paa forskellige Steder, som om han ret vilde erkjende, hvor godt og klogt det var skrevet. Endelig udbrød han:

«Nei, – jeg kunde nok tænke, at det ikke var Dig, [266] som skrev slig! – Kom hid med de forbandede Guldbrillerne dine, Wollert!»

Wollert rakte dem meget myg over Pulten, og den gamle vred dem og knasede Glassene under Fødderne.

«Hvem har skrevet for Dig?»

Wollert begyndte paa Udflugter om, at det bare var de to Breve. Men et Blik fra den gamle henimod Stokken gjorde ham pludselig oprigtig og han svarede:

«Jonsen!»

«Jonsen! – Jonsen her? – – saa!» –

Det var et langt «saa», der indeholdt mangeslags Tanker, og det efterfulgtes tilslut af et inkvirerende:

«Hvad har han taget for det?»

«Han vilde ikke have noget.»

«Da skal jeg sige Dig, hvad han vil jeg» – udbrød den gamle hidsigt, som om han igjen tænkte paa Stokken – «han vil, hvad Du ikke vil, endda Du er en retskaffen Kjøbmands baade Søn og Sønesøn; – han vil lære noget, skal jeg sige Dig, og Lillefingeren af ham blir Du aldrig!»

Derpaa aabnede han Døren og bad én af dem, som sad der, at hente Jonsen op.

Mühlenwad sad en Stund grundende, og Wollert syntes, at det var uhyre lummert i det lille Kontor. Sagen var, at den gamle nødig vilde sige aabent, at han vidste, at Sønnen havde været uærlig imod ham.

Da Morten Jonsen kom, spurgte han blot, idet han viste paa de to Breve:

«De har skrevet disse?»

«Ja.»

«Hvorledes har De lært det?»

Da den unge Mand i Korthed havde gjort Rede derfor, sagde Mühlenwad i en Tone, som om han læste det op af en Bog:

«De har fra imorgen af fuld Plads og Løn paa mit Kontor, og, naar min Søn korresponderer, har han først at beraade sig med Dem om Indholdet, før det forelægges mig.» – Dermed nikkede han, og Morten [267] gik. Men den gamle Mühlenwad sad længe og saa mod Døren efter ham; endelig sagde han næsten mildt:

«Ja, kunde Du blive som den Fyr, Wollert, – det er et Jern, som vil drive det til noget; – men sligt er vel ikke at vente for en stakkels Far!» – sukkede han.

Og Wollert gik, glad ved at være sluppet fra det for den Pris.

Næste Aar korresponderede Morten Jonsen ogsaa paa fransk og begyndte mere og mere at blive en betroet Mand paa Mühlenwads Kontor.

Det var bekjendt, at alle Ekspeditionerne nu maatte gaa igjennem hans Haand; – ellers var Mühlenwad aldrig rolig for Posten.

Hans Løn var nu forhøiet, og han havde Raad til at leve som andre unge Mænd af Handelsstanden.

Opdraget i Mühlenwads Skole begyndte dog Penge nu at faa en Vægt i hans Øine, der egentlig ikke tillaa hans Natur.

Han hørte aldrig andet omkring sig end Manden takseret efter Formuen, og der var ingen af hans Kammerater, som ikke drømte om engang at blive en Matador paa Børsen, – Mühlenwads gamle, bredskyggede Hue venereredes af de unge Øine næsten som en Krone.

Morten Jonsen var saaledes paa god Vei til at blive en «Forretningsmand fra Top til Taa».

Han affekterede det alt med adskillig Applomb i sit Væsen og havde faat over sig noget for en Ungdom at være vel bevidst om egen Dydighed, til at det altid faldt saa takkeligt, om det end i visse Maader gav Respekt.

Det mandige, aabne Ansigt og et vist under Forretningsskallen skjult Præg af bredt Hjertelag, indgjød særlig Tillid. Man mente i Almindelighed ligesom gamle Mühlenwad, at «det Jern driver det engang til noget».

I de Huse, hvor han efterhaanden havde haft Anledning til at komme, havde han truffet flere unge Damer; men det var, som han ikke havde rigtig aaben Sans for den Side af Livet.

[268] Han blev opfattet som en for sit eget endnu altfor begejstret ung Forretningsmand til ret at have Øie for andet.

Lidet anede de, at han i ensomme Timer kunde sidde og se et Billede for sig, mod hvilket de alle i hans Øine kun stod matte. Han kunde undertiden selv blive bange for at tabe sig bort deri.

Edel Heggelund havde et Aars Tid været nede i Trondhjem og var der, som den rige Heggelunds Datter og maaske ogsaa for sin egen Skyld, blet adskillig feteret.

Morten havde paa en møisommelig Maade skaffet sig at vide alt i den Anledning og følte en stor Lettelse, da han hørte, at hun var vendt tilbage til Nordland.

Hendes Hjemreise havde den sørgelige Anledning, at hendes Moder uventet var afgaaet ved Døden.

Selv havde han efter Løfte undertiden skrevet til Heggelund og modtog da hvergang et kort hyggeligt Svar.

Engang var dette skrevet for Faderen af Edel, der meget venligt fortalte, hvordan alt stod til i Huset med Onkel Tobias, Andreas nede i Kristiania og Jomfru Dyring.

Tilslut kom en Underretning om, hvorledes hans Forældre ude paa Skorpøen havde det.

Han indsaa, at dette ikke kunde være sket uden megen Umage, da de bode langt borte; og dette atter og atter læste Brev blev hans Klenodium.

*

Morten Jonsen havde netop faat en særegen Grund til at føle sig af Betydning hos Mühlenwads; thi denne havde den samme Vinter tjent flere Tusinder ved en

Spekulation, hvortil han havde givet Fingerpeget.

En Dag paa Kontoret saa Mühlenwad meget høitidelig ud.

Han havde faat den Efterretning, at Heggelund i [269] Nordland skulde være saagodtsom ruineret. Handelsstedet var overdraget til Stuwitz, med hvem «Kontoret» saaledes for Fremtiden alene havde at gjøre. Dets Interesse var heldigvis sikrede ved Stuwitz's Omsorg.

«Dette har altid anet mig,» tilføiede han, «efter den Levemaade, som den Mand førte. Han skal nu ikke eie stort mere end Huset, han bor i, med Indboet og en liden Eiendom inde i Fjordene. Resten har Kreditorerne taget under en stor Tvangsauktion paa Stedet. – Det er haardt at opleve sligt!»

Morten Jonsen stod ligbleg og hørte paa, og han kunde under den øvrige Kontortid ikke samle sine Tanker paa Arbeidet. Det var, som noget for ham utænkeligt dog virkeligt var hændt.

Man kunde ligesaa godt have fortalt, at Fjeldet var styrtet om som Heggelunds Hus, hvor han i saa mange Aar havde levet med Forestillingen om, at Grunden var muret paa Rigdom.

Og saa gjorde det ham saa bitterlig ondt; – han havde der havt et Hjem og følte nu dybt med i den Krænkelse og Sorg, som var overgaat Huset.

At Stuwitz havde Skylden og var den egentlige Ophavsmand, blev mere og mere indlysende for ham; det var ham klart som Dagen, at han gjennem Aarene havde beriget sig selv, ruineret sin Husbond og nu endelig sat Kronen paa sit Værk.

Havde han i disse Dage truffet Stuwitz, vilde han utvivlsomt have forgrebet sig paa ham, blind for ethvert andet Hensyn end Hevn.

Paa Kontoret var han heller ikke rigtig den samme; han ekspederede Arbeidet fra sig i flygtig Fart og gik ofte derfra før Tiden.

Om Aftenerne spadserede han lange ensomme Ture udover Sandvigsveien, og han sad længe oppe, før han lagde sig.

Efter den første Sorg var en Tanke dæmret frem hos ham, der gjorde hans Blod uroligt. Det var Muligheden af maaske dog nu under de forandrede Forhold at kunne vinde Edel Heggelund.

[270] Der var en ikke ringe Forskjel mellem hans Tankegang før og nu.

Da han forlod Heggelunds, havde han fornemmelig følt Skillemuren i en Brist paa Fødsel og lige Dannelse; nu saa han den mere i Brist paa Formue.

Og det var paa dette Punkt, at der nu efter Husets indtrufne økonomiske Ruin havde begyndt at tegne sig en Stribe af Mulighed for hans Sjæl.

Dette var i Begyndelsen kun en Fantasi, som han ikke kunde lade være at beskæftige sin Tanke med, og den endte stadig saa, at han efter endel storartede Handelsspekulationer kom som den rige Mand, begjærede Edel Heggelund og gjenreiste det faldne Hus.

Men efterhaanden begyndte der at komme Virkeligheder ind i disse Drømme, og blev Enden paa Historien end altid den samme, idet han paa en Maade indetificerede Edel Heggelund med Huset, saa var dette ikke Tilfældet med de Planer, som skulde bære ham didhen.

Paa de ensomme Vandringer udover Sandvigsveien steg lidt efter lidt frem for hans indre Øie et Næs med en liden, vakker Vig i Nærheden af Hjemmet; – han færdedes der, reiste i Forretninger langt bort derfra, saa Folk vrimle og en livlig Trafik tiltage og førte tilslut Edel Heggelund som Brud ind i det vakkre Hus, han der havde bygget.

Hver Aften føiede et nyt Strøg til Billedet.

Det var Stuwitz's gamle Tanke om at oprette et Landhandlersted paa Finnæsset i Finkrogen, der var dukket op for hans Erindring. Og efterhaanden, som han udmaalede sig og gjennemtænkte den, forekom den ham stedse mere praktisk udførbar og fristende. Han følte Vanskelighederne, men ogsaa, – maaske dengang med lidt ungdommeligt Overmod, – sine egne Evner og bag Foretagendet skimtede han Edel Heggelund.

Mühlenwads Forbauselse var stor, da Morten en Dag nede paa Kontoret opsagde sin Post og uden nærmere at gaa ind paa sine Planer erklærede at ville begynde paa egen Haand en lille Forretning nordpaa.

Hans Fuldmægtig maatte, mente han, mildest talt [271] have mistet Hovedet, og Mühlenwad anvendte ikke faa Forestillinger for at faa ham derfra.

Da det vidste sig forgjæves, indrømmede han ham dog en liden forsigtig Kredit til Begyndelsen – og nogle hundrede Daler eiede Morten Jonsen selv.

Ikke mindre forbauset blev Heggelund, hvem han fandt at burde tilskrive i Anledning af dette Skridt, eftersom han jo havde taget sig af hans Fremtid.

Tonen i Brevet faldt hellerikke ubetinget heldig. Han havde hovedsagelig kun angivet den Grund, at han længtes tilbage til Nordland, samt yttret en noget selvsikker stolen paa, at det nok skulde lykkes ham at gjøre gode Forretninger der.

Mindst faldt dog Slutningen af Brevet i god Jord. Efter at have udtrykt sin dybe Taknemlighedsfølelse, endte han nemlig lidt klodset med at udtale det Haab, at det engang skulde lykkes ham at komme i den Stilling, at han kunde gjøre Gjengæld for det gode, han havde modtaget hos Heggelunds.

Dette sidste berørte, skjønt paa forskjellig Maade, saare Strengte baade hos Heggelund og hans Datter.

Sin skjulte Ømfindtlighed gav han Luft i en ærgerlig Yttring om, at han ikke øinede den mindste Forstand i, at en kapitalløs Begynder saadan uden videre reiste op og nedsatte sig paa det første det bedste Næs.

Edel havde havt sine resignerede Drømme i Forhold til Morten Jonsen.

Den unge Pige havde, som det vil erindres, alt da han var i deres Hus, opdaget, at han bar Kjærlighed til hende; men til nogen Bevidsthed om sine egne Følelser var hun først vakt ved hans Afreise – hin Nat, da hun oppe paa Gangen stødte paa Jomfru Dyring.

Siden var denne Følelse blet hende klarere, og hun havde saa at sige levet sit indre Liv paa den.

Hendes Instinkt lod hende nu ane, at hun selv spillede en Rolle i hans pludselige og paafaldende Beslutning – og hun havde et Øieblik rødmet af Glæde ved Tanken.

I sit inderste havde hun alt længe vidst sig tryk paa, [272] at hun – om Omstændighederne havde ført det saa – kunde rakt ham sin Haand udover ethvert Hensyn i deres forskjellige Livsforholde. Thi hun forstod, at det udelukkende var hans Syn paa disse, der havde afholdt ham fra nogensinde at prøve et Skridt for at vinde hende. Men hun havde ogsaa gjort sig selv en Rede for, at det igrunnen var en Mangel paa Tiltro til hende personlig, der havde reist Skillemuren.

Nu stillede, ved det i hendes Hjem passerede, deres indbyrdes Forhold sig klarligt som saa forandret for hans Haab, at han derpaa havde bygget en afgjørende Beslutning.

Men det, som var passeret, var, at Edel nu var blet en fattig Pige.

Medens hun under Opvæksten sad inde paa Kontoret, fik hun tidlig Følelsen af, at Faderen bar paa en Sorg, som han vilde skjule og, uagtet dennes nærmere Beskaffenhed altid blev hende uklar, kom hun dog efterhaanden paa det rene med, at Stuwitz var Aarsagen til hans Sindslidelser.

Med Regnskaberne, hvori han saa at sige glat væk offrede sine Underskrifter til Stuwitz, kom ogsaa hans tunge Humør paa, og hun kunde da staa hos ham ved Pulten eller sætte sig hen paa hans Knæ. Dette syntes at lette ham, og hun forstod, at hun ikke skulde nævne et Ord derom for Moderen.

Det var en saadan Scene – men denne Gang af en saa overvældende Sorg, at det havde forskrækket hende, – hvortil Morten Jonsen uforvarende var blet Vidne, kort før han skulde reise ned til Bergen. Det, som da pinte ham, var hint førnævnte store Laan, der maatte optages, og som vakte saadan Omtale.

Stolthed var nu engang en Heggelundsk Familiesvaghed.

Da Auktionen stod i Huset over Eiendommene, og Handelsstedet tilsloges Stuwitz, havde hun set ud af Ruden ned paa den Folkemængde, som indtil Trængsel var strømmet til Stedet, og følt, at deres Hus just i disse Timer – sank.

[273] Brevet affødte Bitterhed i hendes Sind; hun følte sig personlig undervurderet i et Stykke, hvori en stolt Kvinde kan krænkes dybest, nemlig i Tiltroen til hendes Kjærligheds fuldgyldige Adel.

Saalænge hun selv var den overlegne, kunde det paa en Maade taales; – det var jo da endnu ikke traadt saa klart frem, og hendes Opførsel havde i sin Tid maaske selv foranlediget det; men nu, hun var fattig – ikke for Alverden!

Trettende Kapitel. Hjemkomsten

Paa Opreisen havde Morten Jonsen hjemme i sit Distrikt foreløbig mange Ting at varetage.

Der skulde adskillige Forberedelser og Indkjøb af Varer til, og han maatte, førend han kom til Hjemmet, reise opom flere Steder.

Noget Ærinde hos Heggelund havde han ikke, thi med Stuwitz ønskede han ikke at handle.

Men, da han først var kommen der i Nærheden, opsteg Ønsket om at gjense Edel overvældende hæftigt hos ham. De Grunde for ikke at reise did, som han hidtil havde havt saa klare for sig, og hvoraf den vægtigste var, at han nødig vilde komme som den, der endnu ikke var rukkert videre frem i Verden end dengang han forlod Huset – veg mere og mere for den fristende Tanke, at kunne komme i hendes Nærhed.

Som han kjæmpede med sig selv, steg der efterhaanden andet op, der blev afgjørende.

Han følte sig beklemmt og bange for at møde hende, for hvordan hun vilde se paa ham, hilse ham; maaske vilde hendes Mine sige, at han kun havde levet i en vanvittig Drøm, – kort – han følte tilslut, at han maatte didhen for det Haabs Skyld, han levede i. For ^[274] hans beklemte Tanke stod det nu, som han kun reiste op for at se den hele Sæbeboble briste.

Han nølede ængstelig under mange Paaskud for sig selv den hele Dag, saa at han først kom did om Aftenen efter Sengetid.

Jomfru Dyring var paa sin vanlige sénaftnelige Runde; hun holdt paa at tabe Lyset af Haanden, da hun i Gangen uventet traf Morten ifærd med at hænge hen sine Reiseklæder.

Ved et ensomt Lys inde i den store Stue, hvorfra han havde saa mange livlige Erindringer, gav hun ham en mismodig Beskrivelse over Tilstanden.

Stuwitz i det lille, røde Hus nede ved Stranden var nu Herren paa Stedet – han havde da havt Pant i selve Handelspladsen.

Han var den gamle og levede paa sin gjerrige Vis dernede ligesom før med Hunden og Drengen liggende i Forstuen om Natten; thi han trode sig altid udsat for Indbrudstyre – kun var han siden Fruens Tid blet dobbelt saa mægtig af Væsen. Han havde endog nylig uden at spørge Heggelund taget et af hans Udhuse, som han paastod tilhørte sig, til Varelager.

«Ja, det staar ilde til» – endte hun, idet hun overgav sig til et Udbrud af Sorg – «og Edel stakkel, hun er nu en fattig Pige! – Det var en Lykke, at Søsteren blev saa vel gift, thi hun havde ikke havt Kræfter til at bære dette!»

I sin nypibede Natkappe sad hun, sirlig som altid; men hun trængte haardt til at udøse sit forpinte Hjerte, og hun strøg derunder uvarligt baade i Piber og Krøller.

«Kan De huske, Jomfru Dyring» – sagde Morten med en egen alvorlig Betoning – «den sidste Aften, vi sad sammen i dette Værelse – da henviste De mig til Fremtiden?»

Jomfru Dyrings Ansigt saa ikke ud, som hun øste meget Haab af de Ord.

«Nu vil jeg betro Dem ét, Jomfru Dyring» – vedblev han efter en liden Pause. – «Alt det jeg arbejder [275] og har fore, sker kun med det Maal engang at vinde Edel.»

Jomfru Dyring saa overrasket paa den unge Mand. Hendes lidt langsomme Tanke behøvede Tid til at samle sig, og hun betragtede ham derunder med skiftende Udtryk, – det var en mandig Skikkelse, der vel kunde indgive Tillid.

Hendes Mine udtalte ogsaa denne Dom, idet hun lidt hen i sine egne Tanker sagde: «Ja, – vi faar stole paa Fremtiden!»

Sin Mening gav hans gamle fortrolige paa sit Vis yderligere tilkjende, idet hun anviste ham Husets bedste Gæsteværelse, hvilket Morten efter megen Vægning endelig modtog, fordi han indsaa, at han derved gjorde hende en Glæde.

Morten Jonsen var den følgende Morgen tidlig oppe og indfandt sig omhyggelig klædt nede i Stuen, før nogen af Familiens Medlemmer endnu var der.

Han var bleg og der laa en fugtig Sved paa hans Pande, medens Jomfru Dyring af og til med et lidet Ord syslede ind og ud med at anrette Frokosten.

Hun havde med Villie ikke fortalt hans Ankomst og villet, at den skulde være en Overraskelse.

Døren aabnede sig, og Edel traadte ind i Stuen.

Hun havde ikke straks set ham, som hilsede, og udbrød med ét stansende overrasket:

«Morten! – – Velkommen tilbage, Hr. Jonsen!» tog hun sig lidt efter.

Men der havde været en pludselig Glædesstraale i hendes Øie, der ikke lod sig rette, ligesaa lidt som den Rødme, der endnu overgjød hendes Ansigt.

Der faldt under den gjensidige Forvirring nogle Ord, som ingen af Dem siden erindrede, og Samtalen holdt sig derpaa, indtil Heggelund kom, aldeles formelt ved nogle lette Spørgsmaal om hans Reise samt almindelige Forholde.

Men Jomfru Dyring lagde Mærke til, at ingen af dem spiste noget under Frokosten. Hun havde sine egne Julemærker.

[276] Han følte sig venligt modtaget, skjønt der lidt efter lidt ved Erindringen om hans Brev igjen havde lagt sig en mere tilbageholden Tone over baade Edel og hendes Fader.

Det var ham tillige noget paafaldende, at ingen af dem med et Ord spurgte efter hans Planer, medens Heggelund dog venligt forudsatte, at han nu blev hos dem en Tid.

Heggelund var kjendelig blet ældre og bøiet under den Modgang, der var overgaaet ham, og Edel syntes aldeles opoffret for hans Pleie.

Han var sygelig og kom enkelte Dage ikke ned fra Kontoret, der tillige var hans Soveværelse. Da sad Edel deroppe saagodtsom den hele Dag og læste for ham eller var ham til Selskab, idet hun søgte at adsprede hans mørke, mismodige Sindsstemning.

Under dette ensformige Liv havde Edel tidt havt en trykkende Følelse af at være en Fugl i Bur. Længselen efter at komme ud i Verden rørte sig stærkt i hende; men hun søgte at trøste sig med, at hun dog havde en Gjerning hjemme at udrette.

Efterat Morten Jonsen havde skrevet, at han vilde vende tilbage til Nordland, hjem søgtes hun ikke mere af denslags Tanker; – Livet hjemme havde pludselig faat

Fylde og Interesse for hende.

Morten havde en stærk vemodig Følelse af de forandrede Forholde paa Stedet.

Der herskede den samme travle Rørelse som før; thi nede ved Bryggen og Butikken gik alt i den gamle Gjænge; han saa Stuwitz og Butikfolkene gaa ud og ind paa Sjøboden, og paa Havnen var der fuld Travlhed.

Men oppe ved Hovedbygningen var der nu som uddød, og kun et Par Tjenestepiger og en og anden af Lægdslemmerne var af og til at se ude paa Gaardspladsen.

Der var foregaaet paafaldende Indskrænkninger i Husvæsenet, og Butikfolkene stod nu i Stuwitz's Brød.

Ved Middagen sad om et ganske lidet Bord Heggelund, [277] Edel, gamle Onkel Tobias, Jomfru Dyring og han – det var stor Forskjel mod før!

Onkel Tobias var øiensynlig oplivet ved Mortens Ankomst.

Han blev oprømt og lo paa sin halvt skjulte indvendige Maade, da Morten efter Bordet, da de var alene, kom hen til ham i Lænestolen og spøgende tændte hans Pibe paa den samme Vis, som han havde gjort den første Aften, han kom i Huset.

Onkel Tobias huskede det godt og forlangte siden Besked paa, hvad han tog sig for, og hvilke Affærer han drev, hvilket Morten da ogsaa i Korthed fortalte ham.

«Flink Gut, – flink Gut!» – sagde Onkel Tobias, idet han rakte sin altid udslukte Pibe frem for at faa ny Ild.

Han sad en Stund hen i sine Betragtninger og yttrede derpaa lidt uventet:

«Hm! – Edel er en smuk Pige, Morten Jonsen.»

Dette kunde Morten ikke fragaa, men undgik dog at drøfte Sagen.

Om Eftermiddagen fortalte Jomfru Dyring ham om Fru Heggelunds Død i Vinteren for to Aar siden.

«Ja,» – sagde hun med et tungt Suk – «hun fik høre det, som hun tog sin Død af.»

«Det var ved Nytaar, og Fruen var da raskere, end hun havde været paa længe.

En Dag stod hun i det grønne Værelse udenfor Kontoret og udtog Dækketøi af Linnedskabet; – der skulde være Fremmede den næste –. Stuwitz og hendes Mand sad indenfor med Regnskaberne, som de altid pleiede paa den Tid af Aaret. Jeg gik da til og fra nedenunder og hørte, at de var høirøstede; det var især Heggelunds Stemme, men Stuwitz svarede kort og barskt.

Da har hun nok, stakkel, hørt, hvordan alt stod til; thi det var da, Handelsstedet blev pantsat.

Efter Stuwitz's Bortgang var hun en lang Stund inde [278] hos Heggelund, og den arme Mand holdt sig bagefter indelukket paa Kontoret den hele Dag.

Fruen var underlig hvid i Ansigtet, da hun om Eftermiddagen kaldte paa mig. Hun havde til den Tid siddet alene i Sofaen inde i Kabinettet; og jeg havde flere Gange set didind, da jeg havde mangt at tale om, men ikke turdet forstyrre hende.

Da jeg nu kom, begyndte hun at give mig udførlig Besked om Lin- og Dækketøiet og alle de finere Ting, som hun altid sørgede for, samt fornøden Ordre om et af Lægdslemmerne, der var syg – med dem stilledes hun, som De véd, altid selv.»

Her maatte Jomfru Dyring afbryde et Øieblik for sin Bevægelse, og hendes Taarer randt, mens hun vedblev det følgende:

«Derpaa overgav hun mig den store, indgravede Nøglehank, som hun altid bar i Bæltet.

«De faar overtage den, Jomfru Dyring,» – sagde hun; «thi jeg er syg, saa jeg maa lægge mig, og Gud véd, om jeg staar op igjen.»

Jeg indvendte intet; thi der var saadan Høitidelighed i hendes Væsen.

Hun saa da saa rolig og stolt ud som nogengang; men der var noget ved Øinene og over Ansigtet, mens hun gav mig denne Besked, hvoraf jeg havde ondt i Hjertet hele Natten efter.

Hun saa sig om i Stuen et Øieblik, før hun gik op for at lægge sig – siden henlaa hun i fire Dage uden at mæle et Ord.

Den sidste Morgen viste hun paa Nøglen til Skabet, hvor de Lagener laa, hvori hun vilde svøbes, og forærede mig sit Gulduhr, der laa paa Natbordet. Hun nævnte da flere Gange «Edel» og «Hansine».

Da Husfolkene skulde op for at sige Farvel, hviskede hun, idet hun, som hun pleiede, befalte med Haanden, at hun ikke vilde se Stuwitz.

Med sit hvide Haar laa hun mod Pudlen som en Dronning paa Parade, medens Folkene og de gamle Lægdslemmer gik sagte gjennem Værelset.

[279] Provst Müller var hos hende, og da fik Heggelund Lov til at tage hende i Haanden – hun havde hørt, at han græd bag Sengegardinet.

Jeg støttede hende, medens hun drog sit sidste Suk, og» – endte Jomfru Dyring i sin Rørelse – «hun kunde gjerne være Dronning, slig Ære var det at have hende til Husmoder, og hendes Sind var trofast som Guld mod dem, som hun engang havde sat Lid til.»

Morten gik dette nær tilsinds.

Han tænkte paa al den Sorg, der var gaat over dette før saa glade Hus, og paa Edel, som havde baaret alt dette paa sine uvante Skuldre.

Edels Udseende havde i de forløbne Aar unægtelig vundet, og det ikke blot i Morten Jonsens partiske Øine.

Det svære rige Haar og de mørke Øine laante hendes maaske lidt vel brunlige Teint sin egen Skjønhed, og den Maade, hvorpaa hun bar sit Hoved, gav hendes Holdning noget eiendommelig smukt. Modgangen og et indre Liv, der ikke havde været ubevæget, havde beaandet hendes Ansigt og fremmodnet et for en ung Pige usædvanligt Præg af indre Betydenhed og Karakter. Der laa maaske – efter Moderen – lidt vel megen Villie i det.

Morten Jonsen optraadte fortiden paatageligt som alt andet end den overlegent stillede Beiler, der havde staat for hendes harmfulde Fantasi, og hvem hun vilde mødt med hele sin krænkede Stolthed. At han netop nu havde søgt hendes Nærhed, modsagde alt, hvad hun i den Anledning havde opgjort sig, og hendes skjulte heftige Natur havde en angrende Trang til næsten at gjøre Bod for den Uret, hun i sit indre havde tilføiet ham.

Det lidt fjerne, som lige efter Gjensynet havde lagt sig over Edels Væsen, veg de følgende Dage efterhaanden for et mere ligefremt, naturligt Forhold. Hun var nu engang af de Naturer, der har en Ringmur om sig, og derfor altid lidt tilbageholdende.

Men der var alligevel visse Ting iveien.

Uvant, som hun var til at tage Verdens Dom, følte [280] den unge Pige sig saar og pint ved, hvad han i sit stille Sind muligvis gik og tænkte om alle de forandrede Forholde i deres Hus.

En naturlig Maade at være paa eller et lykkeligt Ord fra hans Side vilde have skaffet Luft for dette; men dertil var Morten ikke fri nok i sit Væsen. Hvad der vedrørte dem begge mere nært, kom saaledes aldrig paa Tale.

Morten Jonsen havde Følelsen af, at hun med Overlæg undgik at nævne om hans Livsplaner, og selv vilde han ikke være den, der bragte dem ind i Samtalen.

Og dog varede det ikke længe, før disse to, der daglig kun førte en lidt søgt almindelig Konversation, var paa det rene med hinandens Følelser.

Ved Frokosttid kom de hver Dag ned i Stuen en god Stund før de andre, og det faldt sig saa, at de ofte mødtes i Dagligstuen ved de Tider, naar ingen anden var der.

Det var ganske tilfældigt naturligvis fra begge Sider, og hun var altid optaget med sit; men det, saadan at være alene, havde en egen Berusning for dem.

En Eftermiddag var hun ude for at tilse Elias Røst, der laa syg, og Morten havde da lovet at hente hende hjem.

De gik i deiligt Maaneskin, der forsølvede Fjeld og Sund. Men paa hele Veien havde ingen af dem talt et Ord. Da de skiltes i Gangen, sagde han pludselig:

«Der er nu ikke lang Tid igjen, saa skal jeg ud og friste Lykken, Frøken Edel!»

Morten havde da paa Heggelunds Indbydelse opholdt sig der i Huset en Uge og maatte nu for sine Forretningers Skyld reise.

Ellers havde han hver Aften ligget længe vaagen og gjentaget for sig, hvad der var passeret om Dagen; men de sidste Par Nætter vaagede han af en anden Grund.

Han følte en mægtig Fristelse til straks at udtale sin Kjærlighed for hende og havde engang endog saagodtsom besluttet det. Men da reiste sig efterhaanden Tanker, som i disse Dage paa en ubegribelig Maade havde været inddyssede: – hans gamle Stolthed ligeoverfor [281] den Familie, til hvem han var kommet som fattig Bondegut.

Han saa i et stedse stærkere Lys det ydmygende i et saadant Skridt, saalænge han ikke først i Verdens Øine havde vundet sig Retten dertil i en erhvervet Livsstilling.

Hvad vilde Heggelund tænke? Og Edel, – hvad vilde hun selv tænke om en saadan tomhændet Frier, der henviste til en Del blaa Udsigter, som ovenikjøbet ingen trode paa?

Det blev ham tilsidst klart og fast, at, skulde nogen i Verden staa i en saadan Stilling, – saa skulde hans Navn ialfald ikke være Morten Jonsen.

Om Morgenens erklærede han bestemtere, end Edel havde tænkt, at han agtede at reise før Middag.

De sad alene inde i Stuen om Formiddagen; Samtalen faldt afbrudt og fra Mortens Side for første Gang om hans Planer.

Det var en egen Tone i hans Stemme, som gjorde, at Edel sad næsten skjælvende og syde.

Hun havde svaret i enkelte Enstavelsesord. Til en af hans Ytringer kom hun, – for dog at sige noget – til at spørge:

«Men, hvorfor reiste De saa fra Bergen?»

«Fordi, Frøken Edel,» – sagde han, som om han endelig gav sit Hjerte Luft – «jeg ikke kunde udholde at leve længer fjernet fra – fra –»

Den unge Pige bøiede rødmende sit Ansigt helt ned til Sytøiet, hun ventede netop det samme, som han havde paa Læben, nemlig det lille Ord «Dem», – og bøiede sig uvilkaarligt som enhver Kvinde i det Øieblik, hun øiner det afgjørende Skud fra Amors Bue.

Saa nær han end var ved det, udtalte Morten Jonsen dog ikke dette ord. Han blev fast ved sin engang tagne Beslutning og endte Sætningen famlende med:

«– fra Nordland.»

Der blev en trykkende Pause og derpaa fra hendes Side talt et Par ligegyldige Ord; men hun saa derunder lidt forandret ud.

[282] Hun havde troskyldigt ventet hans Erklæring, følt, at den skulde komme – og at han bøiede af.

Da Morten sad i Baaden, der rode ud af Sundet, havde han en Følelse av høi Lykke.

Han havde Forvisningen om at være elsket, og de Planer, han nu higede mod snarest muligt at sætte iværk, havde faat et nyt Rosenskjær over sig.

Kun undrede det ham lidt, at Edel ikke havde bemærket hans sidste Hilsen paa Bryggen, der dog særlig havde været til hende.

Men den unge Pige fældte om Aftenen i Enrum sine modige Taarer.

Hun havde en krænkende ydmyget Følelse af at være forledet til at gaa ham imøde længer, end hendes Stolthed nu kunde taale. Thi hun indsaa, at det dog var, som hun først havde tænkt: – han agtede først at komme, naar han kunde staa ligeoverfor hende med en ydre Stilling, som for hende og hendes Fader var betragtelig.

Tomhændet, stod altsaa hans Regning i Forhold til hende anderledes – og hun vurderedes ikke høiere end til, at Sagen skulde bero paa, om han nu spekulerede heldigt.

«Vel, Morten Jonsen,» – sagde hun sig selv harmfuldt – «bliv rig, blev stenrig, og Du skal faa Svaret!»

Jomfru Dyring gjorde uden at vide det sit til at sætte Braadden dybere ind. Hun havde forstaat, at ikke alt var, som det skulde være, og hun yttrede en Dag, som tilfældigvis, for at hæve sin Yndling:

«Ser De, Frøken, – han er en Mand at stole paa, han vil drive det til en Fremtid!»

Hvor Edel hadede dette Ord «Fremtid».

*

Den ydre Grund, Morten Jonsen havde havt til saa stærkt at paaskynde sin Afreise var, at han haabede endnu at kunne træffe Nuttofamilien under dens vanlige Sommerophold ude paa Skorpøen.

Da han nu efter syv, otte Aars Forløb en stille Sommeraften [283] landede ved Baadstøen under sit Fædrenehjem, den lille Hytte oppe i Fjeldskaret, havde han en underlig studsende Følelse af, at den var meget mindre, end han havde husket den.

Det solblanke, vide Hav, Storbergskavlen bag om paa Fastlandet, der nu stod blaalig rød i Aftensolen, og alle de øvrige Omgivelser eiede en mægtig Naturskønhed, som han gjensaa med Bevægelse – det var Maleriet fra hans Barndomstid; kun havde han tænkt sig den hjemlige Stue at ligge større i det.

Han havde listet Baaden tæt under Landet for at kunne overraske med sin Ankomst og da undret paa, om en Faareflok, som han havde set paa Fjeldknarten, tilhørte dem hjemme.

Nu saa han sin Mor, som hun pleiede om Sommeraftenerne, sidde ude i Døren med Bindingsstikkerne og Garnnøstet i Fanget.

Den bratte Sti tog han i faa Sprang og stod pludselig ved Dørhellen foran hende.

Det varede et Øieblik, før hun trode sine egne Øine og omfavnede sin Søn – og endnu længere før hun under den stærke pludselige Glæde igjen rigtig blev sig selv.

Hans Fader var ude paa Langfærd og var først ventendes hjem om otte Dage.

Derimod saa han en lys, smuk, syttenaarig Pige, som kom og hilste ham med mange forundrede Spørgsmaal i Øinene og lidt forlegen i Begyndelsen.

Det var hans lille Søster Kristine, som nu var blet voksen og sin Moders udtrykte Billede, da hun var ung, skjønt ikke fuldt saa høi.

Om sin Broder Eilert hørte han, at han havde det godt hos en Handelsmand nordpaa og var i brav Vei.

Om Aftenen saa hans Moder flere Gange prøvende hen paa ham; men han saa saa lykkelig og glad ud, at hun beroligede sig.

Medens de sad alene sammen ude paa Stenhellen i den sildige Kvæld, fortalte han hende, at han havde opgivet sin Vei i Bergen, – en Begivenhed, hvorover [284] hun slog Hænderne sammen – og udviklede hende derpaa sine Planer om at gjøre Finnæsset dernede i Finkrogen til Handelssted. Han agtede at begynde Sagen jo før desheller, medens Finnerne endnu var paa Øen, og siden følge med dem indover til Karasundo i Sverige for at faa indledet de paatænkte Forbindelser.

Saasnaart blot en Baad med allehaande kurante Varer, Kaffe, Sukker, Tobak osv., som han ventede efter sig, var kommet, tænkte han at begynde paa en Maade, der ikke vilde støde dem, nemlig foreløbig kun fra den oppe paa Land omhøvede Baad som Butik.

Men Hovedsagen var at vinde Kvænen og Nuttofamiliens Samtykke til Afstaaelse af Grunden dernede paa Finnæsset.

Marina sad taus og hørte paa sin Søn. Hun kunde ikke bedømme hans Planer; men der var i alt dette et Punkt som brød hendes Hoved, nemlig Grunden hvorfor han vilde alt dette, da han dog havde en saa udmærket Stilling i Bergen.

Han forstod paa sin Moders Ansigt hvad hun tænkte, og i den stille halvskumre Kvæld nedlagde han i hendes Bryst alt om sin Kjærlighed til Edel Heggelund.

Nu var hun med fuldt Hjerte inde i Sønnens Foretagender.

Men Marina behøvede den hele Nat til at faa alt dette nogenlunde klart i sit Hoved og fik neppe Søvn. Hun indsaa, at hendes Hjælp her i Begyndelsen kunde være af afgjørende Betydning for at vinde Sønnen Indgang hos Finnerne.

Allerede den næste Eftermiddag sad hun venligt snakkende om nyt og gammelt nede i Mathis Nuttos Telt ved en Kop Kaffe af Bønner, som «hendes Søn selv havde havt med sig hjem.»

Det faldt sig saa, at de netop kom til at tale om de Dage, da Kvænen Datter Lyma og Morten havde været saa gode Venner, og Kvænen og Mathis kom igjen til at huske paa, hvorledes Marina havde bjerget Lyma og hendes Mor – Kvænen første Hustru og Mathis's Datter ude paa Skjæret.

[285] En anden Dag nævnte hun under et lignende Besøg leilighedsvis, at hendes Søn havde en Baad med Varer, hvormed han agtede at handle, men hun mente, at det ikke var saa let for en Begynder nogensteds der i Egnen, saalænge Stuwitz var som en Høg over alle.

Hun anbragte der et Stikord, som hun vidste slog an hos dem, fra deres gamle Uvenskab med ham, og som tillige i sig selv indeholdt Sandhed; thi Stuwitz var bekjendt for altid at ligge paa Vagt mod Konkurrenter og benytte sig af ethvert Middel til at faa en saadan ødelagt.

Hun havde den Dag med sig et Knytte Foræringer, som Mathis skulde overbringe Lyma inde i Sverige fra Morten, og selv fik han for sin Uleilighed dermed en halv Matte Tobak.

Marina havde let for at vinde Mennesker, og her optraadte hun baade klogt og med Finhed.

Da Jon Zachariasen kom hjem, fandt han til sin næsten forfærdede Overraskelse sin Søn hjemkommet og ifærd med at handle fra sin improviserede Butik under Baadhvælvet nede paa Jordet ved Kvænens Gamme.

Der havde alt indfundet sig en Del Finner for at handle og tuske, og ved Stranden laa et Par Baade med Folk, som Rygtet havde bragt derhen inde fra Fastlandet.

Jon yttrede sig ikke videre til Sønnen om, hvad han tænkte i Anledning af det Skridt, han havde gjort, eller i det hele om, hvad han nu havde fore.

Men for Marina lod han ikke fornøiet og udtalte, at det lidet havde været værdt at kaste bort det sikke for noget, som ingen vidste, hvad kunde blive til.

«Hans Søn var nu voksen og lærdere end sin simple Far, – saa han fik raade sig selv.»

De Priser, han bød Mathis Nutto for Skindværk mod Varebytte til næste Sommer, tiltalte denne i saa høi Grad, at denne en Dag af sig selv foreslog ham at følge med sig indover til Karasuando, hvor han lovedes Skind i Overflødighed.

[286] Morten Jonsen havde dog i denne Tid mangen Bekymring, som han ikke vilde betro sine Forældre.

Der var jo mange Ufuldkommenheder ved hans nye Stel; snart slap den ene Varesort op og snart den anden, medens Handelen alligevel skulde holdes i regelmæssig Gang, saa Folk ikke blev skuffede og fattede Mistillid.

Af Kvænen havde han alt sikkert sig Afstaaelsen af Finnæsset, mod en aarlig Afgift og andre Fordele om han dertil vandt Mathis Nuttos og hans Sønners Indvilgelse.

Det led ud paa Høsten, og Finnerne var alt paa sit langsomme Tog høit oppe i det norske Fjeldskar henimod Grænsen, da hans Broder Eilert en Dag til hans usigelige Lettelse indfandt sig og overtog at styre med Sagerne nede paa Finnæsset.

Allerede den næste Dag var han reiseferdig.

Sin Randsel havde han fyldt med endel Krambodsager, Speile, Tørklæder osv., der kunde passe til Foræringer, naar han kom frem til Finnerne, og om Eftermiddagen var han alt over Sundet og et Stykke paa Veien indover Fastlandet.

Fjortende Kapitel. Finnefærd. Sølv-Sara

Efter et Par Døgns møisommelige Fodvandring indfandt han sig en Aften som Gjæst i Mathis Nuttos Telt.

Af Penge havde han kun lidt med sig, da det meste maatte anvendes til Butikkens Drift, og han haabede at være hjemme igjen omkring Juletid, for da at ordne det fornødne med den.

Med Hensyn til det Foretagende, han havde for sig, haabede han i Mathis Nutto at vinde en Støtte, og i Lymas Mand inde i Karasuando en anden ikke mindre indflydelsesrig.

[287] Solgte de to Familier ham sine Skindvarer, vilde mange følge Eksemplet, og Finnæsset blive Afsætningsstedet.

Toget med de tolvhundrede Renner, de mange brogetklædte Mennesker, smaa og store, tilhørende Nuttofamiliens fire Husholdninger, foregik tildels i høstligtaaget, vaadt Veir opad den øverste Del af Dalstrøget paa Norskesiden og drog sig efterhaanden indover den ensomme Fjeldvidde.

Ude paa det uendelige Stenhav styrer Lappen, med sit vidunderlige Instinkt for at orientere sig, efter sine gamle fra Barnsben kjendte Mærker, efter Mosens Stilling, der altid gror paa Sydsiden af Stenene, og efter Stjernerne. «Nordnaalen» og «Jomfruflokken», «Buerne» og «Skibet» er hans Navne paa Nordstjernen, Svystjernen, den store Bjørn og Orion. Tilligemed Morgen- og Aftenstjernen danner disse de blinkende Punkter paa hans blaa Himmelkart.

Det bølgeformige Graaberg har undertiden paa sin Top en eller anden paafaldende formet Rullesten, hvilken man af de mange Rensdyrhorn, som findes omstrøde paa Stedet, kan forstaa har været Gjenstand for Lappernes Tilbedelse.

En saadan, som de tause drog forbi, fik ogsaa, uset af Morten, i al Hemmelighed sin Tribut af Mathis Nutto, der, skjønt kristen, dog ikke holdt af at lægge sig ud med Lappeguden ved at fravige sine Fædres Skik.

En gammel, graasprængt Kvinde, der var stødt til Toget oppe i Dalen, og som gik forunderlig klædt med alskens Behæng af Sølv og Messing, – hun havde under Pæsken et bredt Sølvbælte – gjorde paa langt Hold knælende sine Fagter mere aabenlyst foran Stenen, den hun som Kvinde efter den gamle hedenske Lære ikke turde komme nær.

Hun gik under Navnet Sølv-Sara.

Hun var halvt en Omstreiferske og ansaas som en Spaakvinde, der sad inde med allehaande Kunster, [288] hvorfor hun ogsaa af mange hemmeligt spurgtes tilraads og almindelig frygtedes.

Toget gik langt fra lige indover Fjeldmarken.

Det gjaldt nemlig at finde Mosebeiter, der ikke var afgnavede paa de sidste ti, femten Aar; thi saa længe behøver Mosen til igjen at vokse, og paa ethvert saadant Strøg rastedes der gjerne i flere Dage.

Af og til aabnede der sig saa aldeles uformodet en dyb Dal, som man ikke havde kunnet se, før man kom hen til Randen – en gigantisk Revne i Høifjeldets Flade.

Dernede under deres Fødder stod Dvergbirkene blandt Ormegræsset i Lierne med de af Middagssolen søndersprængte, høstlige Taagedotter hængende mellem sig, medens deres mere høitstammede Søstre nedenfor i den stille, klare Høstdag speilede sine gulnede Løvkroner i det stille, blanke Vand, hvis Flade kun krusedes, naar en eller anden Fisk sprang, eller en Fjeldfugl fløi lavt henover det, opskræmte ved Larmen og Raabene fra det kommende Tog eller af en Finnerifle, der knaldede ovenfor i Bakkerne.

Paa denne sildige Aarstid pleier Lappens Vandring paa Fjeldet at blive sur og besværlig ved hyppige Snefog.

Han ser dog gjerne, at disse indfinder sig, for at Sneen tidligst muligt kan lægge sit lune Dække over Mosemarkerne, inden Barfrosten overdrager dem med et saa tykt Lag af Is, at Renernes skovlformede Horn, der tillige skyder Sneen tilside, ikke formaar at slaa igjennem det, eller dens Forben at sparke Mosen op til sig og sine Kalve.

Efter den klare, guldblaa Dag fulgte kolde, stille Nætter, der lagde en blinkende Stjernekuddel med en endnu kun svag Rand af Nordlys over den endeløse Fjeldørken, indover hvilken Teltene nu hver Dag flyttede sig i forceret Dagsmarsch.

Hvor koldt det var om Nætterne, viste sig af Myrhullene, der i Barfrosten kravede sig med stedse tykkere Is, og af det tætte Rim, der gav sine tusinde Farveblink henover Stenene og Mosens fine Traade.

[289] Aften- og Morgenrøden indtager med forunderlige, guldkantede Skyer paa denne Aarstid en stor Del af Dagen og laaner alt en egen arktisk Kolorit.

Nede i Fjelddalene tindrede Bjerkene i den matte, skraa Middagssol. Et Nap af Renen bort i Løvet, en tilfældig Rystelse, idet dens Herre trængte sig forbi, eller af en opskræmt Rype, lod de hvide Grene blotte en Rest af gulnede Blade.

I disse betænkelige Dage syntes Mathis Nutto i mindre godt Humør, og det lod til, at Sølv-Saras Yndest for Øieblikket ikke just stod paa det høieste, enten han nu trode, at hun hemmelig havde sat ham ud for «Stalloens» eller nogen anden af hine Fjeldaanders Vrede, eller blot, at hun var vrang og uvillig til at «vende Veiret».

Sølv-Sara saa i denne Tid næsten hekseagtig vild ud, som hun gik der i sin vide Pæsk med de graa Haartotter om det gule, indfaldne Ansigt, hvori Øinene brændte glødagtigt, og med sin krumme Skikkelse støttet til Staven.

Hun holdt sig ensom fra de andre og kunde gaa og «jøike» og mumle hen for sig i timevis. Rimeligvis havde hun Følelsen af, hvad man ventede af hende, og af, at hendes Kredit nu var stedt i Fare.

Morten var ikke paa det rene med, om hun egentlig betragtede ham med gunstige Øine.

Den første Dag havde hun venlig sagt, at han var saa fin og lys, og at hun læste Lykken i hans Ansigt; men nu holdt hun sig fjernt fra ham, og af en af Mathis Nuttos Svigersønner havde han hørt, at hun havde mumlet noget om, at Fremmedmanden ikke netop var til Baade for Reisen.

Han fik en Mistanke om, at han risikerede at faa Skylden for Barfrosten, om Veiret vedblev.

En Eftermiddag havde hun pludselig begyndt at gjøre underlige Fagter foran Mathis's Teltdør; hun havde havt Runebommen oppe, og spaaet snarlig Veirforandring og derhos været meget opbragt paa Mathis, som hun paastod havde vanvyrdet en eller anden Fjeldaand.

[290] Der blev den Aften i Mathis's Telt foretaget en Del Ceremonier, hvorved hverken Beboerne af de andre Telte eller Morten Jonsen fik være tilstede, og derpaa drukket Brændevin og «jøiket» af samtlige Familiens Medlemmer i Hovedteltet lige til Sengetid.

Brændevinet undlod ikke at gjøre sin Virkning paa de forskjellige, der sad i Halvkredsen om Ilden; de var meget lystige, og Morten havde Indtrykket af, at der feiredes en Glædesfest, hvis rette Beskaffenhed man ikke vilde være rigtig ved.

Gamle Mathis sad hele Tiden paa sin vanlige Plads lidt for sig selv ved Ilden og tyggede paa sin korte Pibestump.

Hvilken listig Kløgt laa ikke i dette ægte Finneansigt med den brede, lave Pande, de skjæve, brune Øine, de fremstaaende Kindben og den spidse Hage!

Ved Aftensmaaltidet kom foruden Renkjødet og den vanlige Mad den Dag tillige Ekstraretter, Lækkerier, som tillavedes af Sønnekonerne.

Sølv-Saras Aktier var klarlig stegne igjen, efterat hun havde spaaet Veirforandring.

Det saa imidlertid ikke ud til en saadan den følgende Dag, der var kold og klar som den forrige.

Sølv-Sara var ogsaa i sit Væsen adskillig pirrelig og urolig, medens de andres Ansigter aabenbart levede i spændt Forventning. Ud paa Eftermiddagen syntes hun dog igjen mere rolig og tryk i sin Sag.

Om Aftenen, da den Del af Folkene, som ikke havde Renvagt, sad leirede om Ilden og samtalede, kom Mathis til at omnævne Store-Lars, som han havde kjendt ude paa Skorpen, og Morten fortalte endel om, hvorledes han havde levet hjemme hos hans Forældre og været hans Barndoms Kammerat. Han fortalte tilslut det nærmere om hans Endeligt.

Det var da forunderligt at se Sølv-Sara, der havde siddet længst tilbage for sig selv inde i Skyggen, støttet paa Staven, uvilkaarligt trække sig Skridt for Skridt nærmere og aandeløst staa og høre paa.

Hun stod stille slig, længe efter at han var sluttet.

[291] Morten kunde ikke frigjøre sig for det Indtryk, som dette gjorde paa ham.

Han laa en Stund vaagen udover Natten.

Lampen med Renfedtet, hvori der laa Siv som Væge, hang døsig oppe i Tagspærren over det halvt udslukkede Ildsted, hvor Klæder og Komager hang til Tørring, og i hvis varme Aske en og anden af de trætte Hunde nu saa smaat gjøede i Søvn. Den vanlige tætte Røg var trukket op mod Teltloftet.

Familiens Medlemmer laa, paa de Par nær, som var nærmest Lysskjæret, længer ind i Dunkeltheden paa sine forskellige Leier af Renskind, der var bredt ovenpaa Risbundterne, som dannede Gulvets Underlag.

Da forekom det ham, at han saa en Skygge reise sig fra den Kant af Teltet, hvor Sølv-Saras Plads var, og forsvinde i Kredsen af de sovende, indtil den igjen kom frem nær Foden af hans eget Leie.

Der blev den liggende en Stund som et Menneske, der bøier sig næsegrus med Panden mod Jorden. Han trode at høre et Par sagte beklemte Suk, hvorpaa Skyggen igjen reiste sig og gled tilbage ind i Mørket.

Denne Sølv-Saras hemmelighedsfulde Færd – det kunde ingen anden være – i den ensomme Nattetime satte hans Fantasi i Bevægelse.

I Drømme saa han hendes Skikkelse paa de forunderligste Maader. Den voksede kolosalt, og hun stod midt i Kredsen, hvor de andre lo og jøikede, med vilde Fagter, opløst Haar og «manede Veir».

Der susede som et Stormveir om hendes Skikkelse, idet hun truede med Stokken og samtidig paakaldte sine finske Guddomme.

Han vaagnede af en stor Larm og mange Raab; det var, som Drømmen livagtig fortsattes, thi han kjendte i Mørket en kold Vind suse om sig.

Om Natten var der røget op en Snestorm, der havde revet den ene Teltvæg op.

Dens Voldsomhed nødte Mathis Nutto til at flytte Teltene hen i Ly af en Fjeldvæg, hvorhen ogsaa Dyrene af sig selv havde tyet gennem Snekavet.

[292] Der holdtes de veirfaste i to mørke Døgn, hvori det orkanagtige Uveir snart reiste snart igjen bortfeiede uhyre Sneskavler.

Sølv-Saras Autoritet var ved denne Begivenhed igjen befæstet, thi da Veirforandringen var kommet uventet og lige efter hendes Spaadom, var der ingen,

som betvivlede, at hun jo havde bevirket den.

Hun modtog deres mange Beviser paa, at de erkjendte dette, med en forbeholden Værdighed.

At hun kunde have sporet visse, for de andre ukjendte, Tegn til Veirforandring eller maaske følt den giftisk i sit Legeme – var nu Morten Jonsens prosaiske Udlægning, hvilken han dog viselig beholdt for sig selv.

Hvad der forundrede ham mere var, at Sølv-Sara siden hin Aften, han havde fortalt om Store-Lars, var blet saa paafaldende venlig imod ham.

Der var i hendes Væsen kommet noget næsten ydmygt hengivent.

Hun sad saaledes om Aftenen oppe ved Ilden og smurte hans Komager og fyldte dem med friskt Sennegræs.

Man var nu kommet over den egentlige Høifjeldsvidde og efterhaanden ned i de mere aaslændte Egne over paa Svenskesiden, hvor Sjøerne begynder og den mosgrode Fjeldviddes nøgne Karakter formildes.

De svagtfrosne Myrer kunde endnu ikke bære Dyrene, og Toget holdt sig derfor saa meget som muligt langs Aasryggene.

De maleriske Sommerdragter med Tollekniven hængende i det smukke Livbælte var oppe paa Fjeldet i Kulden og Sneen blet ombyttet med den rødkantede med Vildvareskind bræmmede Peltspæsk og med den ligedan besatte firkantede Skindhue, der bekvemt kunde trækkes ned for Ørene.

Lappen gik nu med Aandreski – en kort og en lang – og med de lodne varme Skallekomager paa Fødderne.

Det var Vinter og fuld Sne, da de endelig naade ned ^[293] til Lappebyen, hvor endel, tildels alt befolkede Gammer stod sammen med Sneen nedtraakket rundt om sig.

I deres egne fire Gammer, hvoraf kun Kuplerne med Snelaget paa Toppen stak i Veiret, blev nu Gruen tændt.

Finnerne blev for nogle Maaneder igjen fastboende, medens Renerne vogtedes længer oppe i Fjeldmarken, hvor de søgte Mosen under Sneen.

I disse rolige Vintermaaneder gjør Fjeldlappen sig det hyggeligt. Han sørger meget for Renligheden; det at bade Fødderne er efter gammel Skik Kvindernes vanlige Forretning.

Barnedaab, Konfirmation og Vielser foregik i denne Tid nede ved den kun en god Dagsreise fjerne Kirke, og disse Fester medførte igjen adskilligt Samliv mellem de forskjellige Familier.

Lymas Overraskelse ved at se sin Barndomsven igjen var stor.

Hos Finnen ligger Hjertet nær til Læben, og hun ophørte ikke med at forundre sig over, at der var blet slig en stærk, vakker Mand af ham.

Han paa sin Side fandt jo, at Aarene havde medtaget den smukke Lyma endel; hun havde faat fem Børn – den yngste skulde nu til Daaben.

Men de mørke Øine, hvori hele det varme Finnehjerte lyste, og det barnslige, takkelige Væsen havde dog bevaret sig. Det viste sig noksom i alle hendes ivrige Spørgsmaal efter Marina, i hendes utilbageholdte Glæde over Foræringerne og hendes overgivne Latter ved Erindringer fra gamle Dage, som hun efterhaanden oprippede.

Hendes Mand, Isak Pelto, lo med, det syntes som hans Hustrus Glæde ogsaa meddelte sig til ham, og han gav sig ikke, før Morten maatte samtykke i at flytte fra Mathis Nuttos Gamme over til dem.

I de følgende Dage indviede han hende i Øiemedet med sit Komme og tilslut ogsaa i sin Plan angaaende Handelspladsen nede i Finkrogen.

Lyma raadete ham indstændig til at fortie sin Hensigt, ^[294] indtil hun havde sonderet Terrænet og faat Tid til at vinde sin Mand for Sagen.

Imidlertid handlede han kostbare Skind af Sølvbjørn, Sølvræv, Røskat osv. i ikke ubetydelige Kvantiteter ikke blot med Mathis Nutto og hans Sønner og Isak Pelto, men ogsaa med andre Finner, og han havde Følelsen af, at han hos dem var paa Vei til at opnaa baade Tillid og Yndest.

Aftalen var, at en af Mathis Nuttos Sønner paa Vaarsiden skulde bringe Peltsværket ned til et Sted i det norske Dalføre, hvor han kunde afhente dem. Hvad han tilhandlede sig af andre, agtede han nemlig selv at føre med sig.

Hans store Bekymring var, at Tiden var trukket for langt ud; det var alt ved Juletid, og Butikken var nu sandsynligvis nær udhandlet for Varer. Der forelaa ham det tunge Valg mellem, enten at reise hjemover med uforrettet Sag og halvgjort Forretning eller at lade Butikhandelen gaa istaa. Og han valgte med tungt Hjerte det sidste.

Paa almindelige Hverdage morede Mændene sig med at kjøre om i Pulk til forskjellige tildels langt bortliggende Finnebyer, som det almindelig hed «for at søge efter bortkommen Ren».

Men ofte var disse Farter kun Paaskud for at lade sig traktere med Brændevin og Kaffe og faa sig en hyggelig Faddersladder.

Det var paa slige Tog sammen snart med den ene, snart med den anden, at det lykkedes Morten at faa indledet Bekjendtskaber og afsluttet en Række Handeler. Men ogsaa her viste der sig efterhaanden Vanskeligheder, hvilke Sølv-Sara en Dag underrettede ham om, skrev sig fra et Par Opkjøbere, der var forbittrede over de høie Priser, han bød.

Han havde lovet Lyma at staa Fadder for hendes Søn, der første Søndag skulde til Daaben. Hun havde opkaldt Barnet efter ham og hans Mor og ved en S sammensætning af Morten og Marina dannet Navnet Martin.

[295] Efter Kirketid var der da tillige en Art Handelsstevne.

Op ad Dagen Lørdag, gik mange Tog – Raide paa Raide – af Finner i deres Pulke nedover det snedækte Dalføre til Kirken.

Under Farten ballancerer Finnen Pulken med sin Krop, idet han af og til støtter sig mod Skaren med den af Rensdyrvanter bedækkede Haand.

Blir den travende Ren træt og utaalmodig, vender den sig – som bekjendt – undertiden imod sin Herre, der da lynsnart vælter Pulken over sig, medens den rasende Ren bearbejder Bunden med Horn og Forben.

Saasnart Anfaldet er over, kaster Lappen muntert Pulken om igjen og fortsætter Kjørselen, indtil han finder at burde afløse den med Varerenen, som han fører løs efter sig i Baand.

Ud fra Sidedalene kom efterhaanden andre Kirketog, der sluttede sig i Rad efter det øvrige Følge, som med sine røde Huer drog sig henover det hvide Landskab lig

en lang – af livlige Farver – broget Snor, snart forsvindende mellem Bjerkene, snart igjen visende sig fremme paa Bakkerne ved Elvebrinken.

Nede paa Elven, – Lappens slagne Kongevei, hvor Fossestrygene ikke forbyder ham at kjøre den – forøgede Toget sig fremdeles.

Da man langt ud paa Eftermiddagen gjorde Holdt paa en Holme paa en af de snedækkede Søer, var der forsamlet den største Del af den kirkesøgende Menighed.

Efter nogen Uro, fordi et Par af Følget under Opkjøringen havde kjørt deres Renner i Kors over Dragrebet, kom man sig i Orden paa Raststedet.

Skierne, der laa paa Kjærrissen, hvor Provianten var, blev stukne som Staure i Sneen. Ved disse bandtes Kjørerenerne, for hvilke der strødes hvid Mose «Jæggill» –, medens de stod skrabende i Sneen for at søge mere.

Op af Kjærrissen tog Kvinderne Renkjødet, Rentunger, Osten og de andre Sager, de havde med sig, medens Brændevinsflasken kom frem af Mændenes [296] Pæskebarme, hvor de for den stærke Kuldes Skyld var forvarede.

Det var et høitideligt Syn at se hele denne Skare i den kolde, klare Eftermiddag ude paa den øde Sneholme efter Finlappens Skik at stryge Huerne af Hovedet og knælende holde Bøn før Maaltidet. Morten følte sig som i en Kirke, større end nogen, hvori han hidtil havde været.

Det gik iøvrigt bagefter lystigt nok til, og man brød først op efter et Par Timers Ophold, da Maanen alt var steget op.

Et Par Renner havde slidt sig løs og skulde først fanges.

Idet dens Herre gaar og speider efter den, farer Rebet pludselig som en sort Skygge henover Sneen.

Dyret føler Snoren om Hornene, det reiser sig paa to Ben, mens Lappen trækker den hen til sig.

Det vrede Dyr's Forben banker tilslut op paa hans tykke Pæskekrave, som han vender imod, og som, helst naar den er af Bjørneskind, kun lidet lader ham føle Slagene.

Man havde ventet at naa frem til Kirkegammerne Klokken to, tre om Morgenen; men en tyk Taage, der overfaldt dem ude paa en af de større Søer,

nødte Følget til atter at gjøre Rast, da det opdagedes, at man i en Timestid havde kjørt i Ring og nu var kommet tilbage i sine forrige Spor.

Trækirken ligger ude paa Elvebakken med Udsigt over Dalen, der her er fuld af Sandmæler efter Elven, og den har en lille Birkelund paa sin Kirkegaard.

Nordsiden af Præstegaardens Husvæg, hvor Veiret stadig staar paa, ligger i Regelen om Vinteren tilføjet indtil Høiden af Tagskjægget, medens Vindu- og Dørsiderne holdes fri, tildels ved Maagning af Sneen.

Ved Kirkegammerne var der den Søndag Formiddag en støiende Livlighed, der først afbrødes, da Gudstjenesten begyndte og Menigheden strømmede ind i Kirken.

Foruden Præstens Familie, der sad Paa Bænken ved [297] Prækestolen ved Siden af Lensmanden og den halvt finneklædte Klokker, bestod saagodtsom hele Menigheden af Fjeldfinner, der med megen Andagt paahørte Prækenen.

Lymas Barn blev døbt samtidig med flere andre smaa, og tilslut forrettedes en Brudevielse.

Vielsen foregik efter svensk Skik, idet et Par unge Karle holdt Silketørklædet – Pellen – over Bruden, der stod i sin smukke Finnedragt, med Krone paa Hovedet, medens Brudgommen havde et hvidt Skjærf bundet i Kors over Brystet og om Livet.

I sin rødkantede Pæsk med Sølvbjørnekraven og Glasperler til Pynt over Brystet, den bræmmede, hjelmformede Hue, hvorfra det røde Silkebaand flagrede og med de fine, smale, foran i en Spids ophøiede hvide «Komager» paa Fødderne, om hvis Ankler er viklet smukke Duskebaand, – saaledes klædt var Bruden, der kom farende paa Ski ned til Kirken med Staven i Haanden og sit af Vinden friske Ansigt.

Nede ved Kirkegammerne forefaldt imidlertid bagefter adskillige støiende Optrin, foranlediget ved, at Brændevinshandleren, uanset Søndagen og Faren for at blive idømt Helligbod, i Smug solgte Brændevin.

Kjendinger mødte hinanden med den vanlige halve Omfavnelser og Hilsenen «burist, burist» – og bød saa Flasken.

Et Par Klynger stod, den ene om en langskjægget russisk Kjøbmand østifra Hvidehavet, den anden ved en Handelsfuldmægtig inde fra Gamvik, der reiseferdig i Finmut og norsk Skindhue gjorde Handelsaftaler for sin Principal.

En tredie, der mere end de andre tildrog sig Morten Jonsens Opmærksomhed, var en lang, brutalt udseende Mand i Skindhue, en næsten fodsid Vadmelsfrakke og iøvrigt noget nær klædt paa svensk Almuevis.

Det var en Handelsmand, der bode et halvt Snes Mil søndenfor, og som, indtil fremmede i den sidste Tid begyndte at trænge sig ind paa Markedet, havde haft saagodtsom hele Skindhandelen paa disse Kanter. Det [298] var ham, hvem Sølv-Sara før havde udpeget som hans Avindsmand oppe i Finnebyen, og han forstod af meget, at hans Person den Dag i høi Grad maatte være Gjenstand for den andens Travlhed.

Et Par Gange var Manden, der ellers stod med en Brændevinsflaske og skjænkede i Klyngen af sine Kunder, kommet forbi ham og havde da hver Gang, tilsyneladende uforsætligt, men temmelig raat, stødt mod ham uden i Farten at gjøre Undskyldning. Fra den Kreds, som omgav ham, hørte Morten af og til, naar han passerede forbi, Sætninger, som aldeles ikke smagte ham, da han forstod, at de havde Hentydning paa sig, og som af de omkringstaaende blev optaget med skraldende Latter.

Lyma havde ogsaa fra sit Hold opfattet Situationen.

Hun kom skyndsomt hen til ham og bad ham følge sig, da de stod færdige til at reise.

Morten bad dem vente paa sig endnu et Kvarterstid, saa skulde han være færdig med den sidste Handel, han havde tilbage idag.

Han saa saa rolig ud, at hun blev tryk, men iagttog rigtignok bagefter med Ængstelse, hvorledes han langsomt slentrede hen ind iblandt den fiendtlige Klynge og der, som om intet var, gav sig til at akkordere om et Par Skind.

Han vendte halvt Ryggen mod den svenske Handelsmand der stod som før med den gammeldags blaa Brændevinsflaske i Haanden og snakkede, men nu lidt mindre høirøstet og ikke netop om ham.

Da han hørte den høie Pris, som Morten Jonsen kontant betalte – det var saagodtsom hans sidste Penge –, kunde han ikke afholde sig fra et vredt, haanligt Udraab. Men i samme Øieblik var Mortens Ansigt tæt inde mod hans og med et saadant Udtryk i Øinene, at Manden uvilkaarlig veg et Par Skridt tilbage. Morten lagde Haanden paa hans Skulder og sagde koldt:

«Du har stødt mig haardt tilside to Gange idag og begge Gange glemt at bede om Forladelse; det var dog vist Meningen?»

[299] Manden saa lidt uvis ud, – han var en høi, svær Karl –; men der var alligevel noget i Mortens Væsen, som nødte ham til at slaa Øinene ned og erklære, at han ikke havde tænkt at fornærme ham.

«Nei det kunde jeg ogsaa tænke» – sagde Morten –, «men jeg trode, det kunde ikke skade at forhøre sig.»

Han havde opnaat, hvad han vilde, nemlig at møde Manden blandt hans egne Tropper, og han bad én, som han netop havde set le, at bære Skindene for sig hen til Pulken.

Man reiste straks efter hjemover, og i denne Barnedaab hos Isak Pelto rykkede Morten endelig ud med Sproget om Handelspladsen i Finkrogen.

Det vigtige Anliggende faldt, efter mange Forhandlinger frem og tilbage, tilsidst ud til hans Tilfredshed, idet han forpligtede sig til at respektere Renveien dernede, som den havde været fra Alders Tid.

Der blev herom oprettet Dokument med vedkommendes Bomærker under.

Til det heldige Udfald bidrog dog maaske mest, at Mathis Nutto havde opfattet ham som en Uven af Stuwitz.

Et Par Dage efter bandt Lyma ham en Morgen efter finsk Gjæstfrihedsskik under Graad hans Reisekomager paa Fødderne og ønskede ham i Teltdøren «Guds Fred».

Hendes Mand skulde ledsage ham til en Finneby længer oppe i Landet, hvor han agtede at gjøre sine sidste Forretninger og faa Resten af de Skindvarer, som han vilde tage hjem med sig over Fjeldet.

Der traf han igjen paa Sølv-Sara, som i Vintertiden streifede om i alle Finnebyer.

Han opdagede snart, at Stemningen her ikke var ham nær saa gunstig.

Med Undtagelse af den Mand, til hvis Gjæstfrihed Isak Pelto havde anbefalet ham, og som ogsaa straks solgte ham sin Beholdning af Skind, fandt han Folkene paafaldene tvære i sit Væsen.

[300] De var klarlig opsatte mod ham, og sandsynligvis af hin svenske Handelsmand.

Man havde hørt, at han havde handlet sig «Ret til Finnegrund» af Nuttofamilien samt «taget Brev derpaa», og det Rygte havde vakt adskillig Ophidselse.

Uagtet disse vanskelige Omstændigheder besluttede Morten dog at blive indtil hans Forretninger var endt.

En Gang, han aabnede en af sine vel sammenbundne Skinpakker, fandt han en Mængde haarløse Pletter i Peltsværket, og ved nærmere Eftersyn laa der Smaastykker af en tørret, formodentlig ætsende, Plante strøet ind mellem Skindene.

I hans brede Pande svulmede en blaa Aare, medens han taus opløste og udbredte Pakke efter Pakke paa Sneen for at se, hvorvidt Skaden gik, samt rense dem.

Bedærvet var dog lykkeligvis endnu kun ganske enkelte Stykker af det kostbare Peltsværk.

Han fandt det dog ikke klogt at yttre sig videre om Sagen, men hans Mistanke var vakt mod Manden i Nabeteltet, en lav, firskaaren Fin med raa Ansigtstræk, der daglig havde sin Gang i Teltet og kun lidet havde forstaat at lægge Skjul paa sit uvenlige Sindelag.

Han hed Josias Umek og var en Slags Opkøber for hin svenske Handelsmand blandt Finnerne paa de Kanter.

Der trakteredes i denne Tid oftere med Brændevin i hans Telt, og han førte megen ophidsende Tale.

Det Tilfælde, som først havde vakt Mortens Mistanke mod ham, var indtruffet en Dag lige efter Ankomsten, da denne Mand havde tilbudt sig at følge som «Vappus» til nærmeste Finneby.

Idet han med en ustyrlig Ren kjørte gennem en tæt tilgroet Olderskog, slingrede Pulken pludselig paa et aabent farligt Sted i fuld Fart udover en Issvul.

Ved sin Aandsnærværelse undgik han den øiensynlige Livsfare, men saarede sig slemt. Dragrebet havde været halvt afskaaret og ikke taalt Tyngden, da Pulken

slingrede.

[301] Ved Hjemkomsten advarede Sølv-Sara ham indstændigt mod at betro sig til nogen anden Vappus end Sønnerne i den Mands Telt, hos hvem han bode og var Gjæst.

Opdagelsen af hin nye Gjerning med Skindene satte Morten Jonsens Selvbeherskelse paa en vanskelig Prøve; men hans Forstand sagde ham, at et aabent Brud blot kunde tjene hans Uvenner, og det gjaldt nu at holde ud. Han bemærkede, at hans Vært ofte sad meget betænkt og i denne Tid næsten altid holdt sig hjemme medens hans to Sønner derimod i Regelen var fraværende. Deres Væsen imod ham havde noget undvigende og forbeholdent.

En Eftermiddag var der mere end almindelig livligt foran Teltene.

Man havde drevet Dyrene sammen for at sortere bort endel fremmede Rener, hvorefter der var Spørgsmaal, og blandt tusinder kjender enhver Fjeldfin sit eget Dyr.

Pæskene laa i den strenge Kulde hvidrimede slængt henover Sneen, medens Eierne i sine for Brystet aabne Vadmelskufter, rødmussede og hede, med Skindtømmerne over Skuldrene søgte om iblandt de urolige Dyr.

Som Morten Jonsen stod udenfor Teltdøren og betragtede Skuespillet, rammede Snerten af en Skindsnor, i hvis Ende der visselig maatte have været en Blykugle, bagfra saa hvast i Teltstangen ved hans Hoved, at Træet kløvnede.

Han følte et skarp Lufttryk i Øiet, som om en Riflekugle var faret forbi.

Josias Umek kom netop forbi, svingende Snoren paany over Hovedet, som om han var beskjæftiget med at øve sig i et Kast med den og ikke havde bemærket ham; men hans vrede Øine og hele Udtryk savnede aldeles Uskyldighedspræget.

Mortens Harme over dette uformodede Angreb lod ham ikke Tid til Selvbeherskelse.

Med et Sprang satte han ind paa Ophavsmanden, der ikke fik Tid til at vige undaf. Morten følte en sand Lise ved endelig at have aaben Kamp.

[302] Det varede et Minut, hvori hans Modstander ved det hæftige Fald saa tusinde Stjerner blinke forvirret for sine Øine, medens de andre stod haandfaldne uden at tænke paa at gjøre noget.

Dette Minut behøvede Morten til at faa Luft og til at besinde sig.

Pludselig slap han ham og gik tilbage til Teltet, idet han fortalte, at Josias havde forsøgt at ramme ham, og paaviste Sporet i Teltstokken efter Slaget.

Der blev en hel Sammenstimlen af Mennesker.

De raabte i Munden paa hverandre og lod til at holde med Josias, der truende og klagende over Overfald drog sig tilbage til sin Gamme, – han havde kjendt sin Uvens Haand og lystede intet nyt Sammenstød.

Nu, Bruddet ulykkeligvis var sket og Fiendskabet aabenbart, indsaa Morten at Opholdet der var alt andet end trygt.

Hans Værts Miner viste, at ogsaa han nu var alvorlig bekymret. Hvad der kunde times ham her paa det ensomme, lovløse Fjeld, derpaa havde han allerede set Prøver nok, og en Fare kunde lure bag hver Snedrive.

Paa den anden Side vilde han ikke uden i alleryderste Nød lade sine møisomt vundne Varer i Stikken. Det kunde være ligesaa farligt at flygte som at blive, og under alle Omstændigheder vandt han intet, om han lod sine Fiender ane, at han var bange.

Han gik derfor lige efter en Tur rundt Gammerne og samtalede om Aftenen med Familiens Medlemmer, som om intet var; – disse syntes dog i høi Grad beklemte.

Igrunden ansaa Morten ikke engang sit Liv for sikkert i den nærmeste Nat, men han sov tilsyneladende ind saa roligt som sædvanligt; – i Virkeligheden laa han dog og grublede paa Udveie, indtil Søvnens overvældede ham.

En Timestid efterat de, som havde Renvagt den anden Halvdel af Natten, var dragne ud, vaagnede han ved, at en Haand varsomt pikkede ham paa Skulderen; [303] han var paa Øieblikket lysvaagen og parat til det, der sad ham i Blodet – Faren.

Det var hans Vært, Jens Ibmel, der hviskende bad ham klæde sig paa; udenfor stod Renen færdig med hans Skind paa Kjærrissene og én til at følge ham over Fjeldet.

Her var ikke mere trygt for ham, sagde Jens Ibmel alvorligt, og det var bedst at flygte, før nogen endnu tænkte paa, at han kunde have det til Hensigt.

Morten fik en Mistanke om, at hele Familien var vaagen, men at ingen av dem for de andre Finners Skyld vovede at være hans Følgesvend eller have Del i Flugten, medens Gjæstfriheden paa den anden Side paalagde dem at sørge for, at der intet ondt timedes ham.

Han tog i Stilhed et hjerteligt Farvel med sin Vært, der havde overladt ham et Par Kjærissler til Varerne og Proviant samt de fornødne Vareren til Ombytte, og han saa til sin Forundring, at Sølv-Sara var den, som skulde føre ham.

Hun sad allerede i sin Pulk og havde sin Hund ved Siden, og han fik siden høre, at det var hende, som havde drevet Jens Ibmel til at iværksætte Flugten saa øieblikkeligt.

Et Slag af Svøben, derpaa lynsnart op i Pulken, og saa gik det afsted fra den ensomme Finneby henover Skaren i den kolde, klare Nat.

Den store, runde Maane i sit blaa Stjernefelt syntes at skynde sig ved Siden af dem langs Aashøiderne, medens Nordlysets elektriskknittrende røde, grønne, violette og blaa Luegjærde med de i disse Egne mærkværdige Lysfortoninger snart var forsvundet, snart igjen voksede ud over Himmelen som et røddligt bølgende Hav.

Ildtungerne syntes undertiden at slikke næsten ned i Snebakken, og hele det hvide Maanelandskab blev da en Stund underlig skyggeløst.

I disse Mellemrum, hvori det blev saa lyst, at man næsten kunde se en Naal paa Sneen, og, hvori Sølv-Saras ^[304] Pulk og Ren tegnede sig mærkelig ensomt foran ham, voksede de i sig selv storartede Naturomgivelser for Morten op til en kjæmpemæssig, hemmelighedsfuld truende Stilhed, hvoraf hans Sind følte sig lettet, saa ofte Maaneskyggerne igjen fik Overtaget, og Omridsene atter tegnede sig naturligt.

Han havde halvt en Stemning, som om han kjørte alene ud i Natten med en Heks.

I Nordlysets mystiske Luer tænker Finnen sig sine afdødes Sjæle.

Han véd, at Nordlyset lader sig drage ned mod Snebakken, naar han bølger med et hvidt Lagen, og at det kan hides ved visse Lyd, og i slige underlige Nætter ser han de underjordiske med sine Renflokkene, der har lysende Horn, flygte for Nordlyset, som forfølger dem med sine Ildtunger.

Toget gik i uafbrudt Fart, indover mod Fjeldet, med Sølv-Saras Hund utrættelig gjøende foran og visende Veien, den hele Nat og til Middagstid den næste Dag, da de holdt en kort Hvile ved en forladt Gamme for at tømme noget Renkjød.

Af hendes Mine og faa Ord forstod han, at hun frygtede for, at Josias Umek og hans Kammerater kunde have sat efter dem om Morgen.

Varerenerne ombyttedes, og man skyndte paa videre udover Eftermiddagen og Aftenen, indtil de endelig sildigt stansede ved en anden forladt Gamme.

Her undte de sig og Dyrene nogle Timers Hvile til ud paa Morgensiden, da det atter bar afsted.

Det var først, da de efter to og et halvt Døgns Reise var kommet ind paa Fjeldvidden, at Sølv-Sara fandt sig i noget længere Raster, og hun syntes da efterhaanden at blive mere tryk.

Hun sagde, at det var seks Døgns Reise over til det Sted nede ved det norske Dalføre, hvor han selv kunde kjende Veien, og hun forlade ham.

En Aften overfaldtes de paa Vidden af en voldsom Snestorm.

En Stund undersøgte Sølv-Sara møisommelig Mosens ^[305] Stilling paa Stenene og andre Mærker for at finde Veien, men tilslut maatte de give tabt og stanse. Hendes Adfærd opretholdt imidlertid hans Mod.

Hun stillede roligt Pulkene og Renerne sammen og beredte alt til at lade sig og ham sne ned.

De maatte skiftevis dreie Skistaven for at holde Lufthullet aabent i Sneen for deres lune Kammer.

Stormen varede ved ogsaa det følgende Døgn.

Han lagde Mærke til, at Sølv-Sara ofte henfaldt i Grublerier, og det syntes, som om den gamle havde noget paa Hjerte.

Det var et Ansigt, der trods det runke Skal og det som oftest bittere Udtryk godt kunde have været smukt engang i Ungdommen, – ialfald faldt dette ham ind, engang han saa paa hende, medens han i Stilhed grublede over, hvad der vel kunde have bevæget denne underlige og i sit Væsen saa hadske Kvinde til at gjøre slige Offre for ham.

Hun maatte have læst noget af denne Forundring i hans Ansigt; thi, da det lidt efter dæmrede, begyndte hun i en dæmpet Tone at tale til ham.

Hun sad med Ansigtet i Hænderne, og Morten opfattede snart, at hun talte om Store-Lars og søgte at udøse sit Sinds Tyngsel for ham.

Det var et tykt, af Aarene fæstnet, Skal, som nu under stedse tungre Bevægelse, indtil Stemmen blev næsten uhørlig – brast om et under Ulykke og Bitterhed forgjemt, fortvivlet Hjerte.

Hun var den Kvænfinpige, som Store-Lars havde elsket, og som var blet lokket ombord i Wassilieffs Lodje – «det er nu meget over to Snes Aar siden,» – sagde hun – «og Gud har ladet mig leve længere end jeg har havt Lyst til.»

«Wasselieff havde lovet at tage mig til Ægte, men han holdt det ikke. Da jeg siden med Barnet paa Ryggen vandrede paa min Fod hjem over Fjeldet fra Rusland, kunde Ulv og Bjørn gjerne have taget mig, saa lige glad var jeg om Livet; thi til Lars, syntes jeg, det var umuligt at komme igjen, og dog droges jeg did af al min Hu.

[306] Jeg gik villieløs som i en Taage og husker kun af det hele, at jeg nærrede mig med Multebær og fik Melk i Gammerne til Barnet, efterat jeg selv ikke havde mere.

Nede paa Jordet ved Olsvaag, som gamle Korporal Stuwitz dengang eiede, traf hans Søn mig. Jeg blev Tjenestepige der, og jeg var ham lydige som en Hund.

Han sagde, jeg skulde være glad, da mit Barn døde; jeg begrov det paa Fjeldet.

Siden har jeg mange Gange hørt det raabe oppe i Marken.

Da Stuwitz kom til Brøgelmann i Køllefjord, satte han mig i Tjeneste oppe til Fjeldfinnen Jakob Nutto, som var en Bror af Mathis Nutto.

Med ham havde han mange Handler – der ikke alle var af det gode; thi Jakob havde hjulpet til at forvare Varerne fra et Fartøj, som de havde plyndret i Sjøen. Ja der var ogsaa Forhør om de Ting, og jeg kunde da forklaret, hvad ingen af dem lystede, om hvor Varerne var gjemt.

Stuwitz stoledes paa mig, thi han vidste, jeg var ham lydige i et og alt, og jeg hjalp ham med at faa vekslet rundt om baade i syd og nord til Sølv de Rigsdalersedler, som han havde gjemt under Gulvplanken henne i Olsvaag.

En Sommer besøgte jeg min Mor og laa syg der. Hun sagde mig, at Stuwitz havde hjulpet Wassilieff, dengang de fik mig ombord i Lodjen.

Da kom Lars en Dag ind og talte til mig, han saa saa medtaget ud; – men jeg kunde ikke svare ham og sagde noget bort i Vildelse.

Om Natten flygtede jeg henover til Olsvaag, der laa et Døgns Gang borte.

Jeg følte, at jeg stakkels nedtraadte Orm dog kunde hævne mig, og næste Gang Stuwitz kom hjem til Olsvaag, var hans Sølvpenge borte.

Jeg véd, at det gik ham saare haardt til Hjerte, men han turde ikke forespørge sig videre om dem.

Med Beivisdalerne kom jeg en Dag til Jakob Nutto og sagde, at jeg havde adspurgt Maderakka henne i [307] Fjeldet. Fra den Dag kaldte man mig Sølv-Sara og trode mere og mere, at jeg kunde vise igjen og gjøre mange trolkyndige Ting.

Jeg lod dem blive i Troen og trode det mangengang selv, fordi jeg hadede Gud og alle Mennesker og syntes, at de onde Aander maatte følge mig.

Jeg har fra de Dage af streifet om over hele Finmarken og altid havt fremmed Tag over Hovedet; kun vogtede jeg mig for at komme did, hvor jeg vidste Lars var.

Jeg ser ham ofte i Drømme, og da spørger han mig altid, hvor jeg har gjort af Barnet; men inat spurgte han, om jeg ikke snart kom hjem igjen fra Rusland.»

Da Morten nu med dybt Alvor yttrede, at Store-Lars havde sagt, at han ventede at træffe sammen med hende paa et bedre Sted, faldt hun igjen i Tanker og en Stund efter, sammenbøiet som hun sad, i en tung Graad, men mælede ikke et Ord.

Den næste Morgen gik det igjen afsted som før; kun var hun hele Dagen taus.

Et Sted syntes Morten, han skulde kjende sig igjen. De kjørte nemlig forbi hin Offersten, som Mathis Nutto i al Hemmelighed havde ydet sin Tribut.

Dens menneskelignende Hoved stod nu med en Sneskavl ludende udover Panden og en blaagrøn Issvul hang ned som Skjæg – den laa der ensomt som Fjeldviddens gaadefulde Sphinx.

Sølv-Sara gjorde et Øieblik holdt og sad stille i Pulken, som om hun kjæmpede med noget indvendigt, men slog saa pludselig med Tømmen paa sin Ren, og snart laa Stedet langt bag dem.

Reisen gik videre endnu et Døgn med Hvile om Natten.

Den næste Formiddag kom de til en Skraaning, hvorfra der aabnede sig en vid Udsigt nedover Dalen paa den norske Side, og her gjorde de holdt. Hun strøde Mose for hans Renner og viste ham med klare Mærker Veien nedover til det nærmest bebyggede Sted; thi her skulde de skilles.

[308] Morten prøvede forgjæves paa at bevæge hende til at modtage Vederlag, og han vidste da intet andet at gjøre end at gaa hen og takke den gamle Kone.

Hun stod allerede i Pulken, da hun atter gik hen til ham, og idet hun med vaade Øine stod bøiet over Staven og ligesom betænkte sig lidt, spurgte hun:

«Tror Du, Præsten i K...vaag» – hun mente Provsten Müller – «steder en Synder som mig til Nadvers?»

Da Morten alvorligt bekræftede dette, lyste hendes gamle Ansigt af et saa sjælelad Udtryk, at han fik Følelsen af, at det uventet var lykkets ham at give hende en Tak for Turen.

Morten Jonsen kørte nu ensom nedover.

Som han sad i Pulken og tænkte over denne Tur, forekom den ham som et overstaat Eventyr.

Alt, hvad han vidste om Stuwitz, samlede sig efterhaanden inde i hans Tanke som en Uveirssky.

Efter nogen Eftertanke sagde hans praktiske Forstand ham dog, at alle disse halvklare Traade ikke kunde afgive tilsvarende juridiske Beviser mod ham.

Hvad han havde faat at vide om Moderens Fødsel, skrev sig kun fra en enkelt nu afdød Mand, hendes Fosterfar, den gamle Sjøfin Isak Løvøen; og det, som Sølv-Sara havde fortalt om hine Sedler, der neppe kunde være andet end stjaalne fra Vraget, var, naar alt kom til alt, gamle afældede Historier, hvis hele fulde Sammenhæng nu kun kunde være tilstede i gamle Stuwitz's egen brødefulde Samvittighed. – Der var for ham noget dybt bittert i denne Betragtning.

Morten havde altid været for stærkt opfyldt af Tanken paa selv at skabe sig en Fremtid til nogensinde at have følt sig fristet til at gjøre Livsopgave af at efterspore de Muligheder, som kunde ligge i Fortiden, skjønt disse dog paa sin Vis var blet ham en Spore; – mindst laa det for ham nu, han med uroligt Sind hastede nedover

for at oprette, hvad rettes kunde, paa det Nederlag, han maatte have lidt ved Butikkens Stansning; – og snart var hans hele Sind opfyldt af Planer, der vedrørte denne Sag.

Da han med beklemmt Hjerte en Formiddag i Vinteren [309] satte over Sundet hos Kvænen, vilde han ikke adspørge dem, som rode ham.

Det var i Februar, netop i Begyndelsen af Fisketiden, og han forundrede sig lidt, – men vovede ikke at tage Haab deraf – over de mange Folk, som stod deroppe, og Fembøringerne, som laa ved Landet.

I nogle Sprang tog han Veien fra Baadstøen hen til Butikken bagom Knarten og saa der – et større, tilbygget Skur, hvori hans Bror Eilert stod i travl Handel med en Klynge Fiskealmue, der trængtes om Pladsen foran Diskebrættet, og Faderen holdt paa at bære en Pakke hen til Butikken.

Eilert blev ham først va'r; han blev rød i Ansigtet, men lod som intet, idet han fortsatte med den Kunde, han havde for sig. I det Blik, han fik fra ham, laa, at alt maatte være i Orden, og Boden syntes ogsaa rigeligt forsynet.

Paa Hjemveien fik han af sin Far Opløsning paa Gaaden.

Da Butikken holdt paa at blive udsolgt ved Juletid, havde de været i stor Beraad med, hvad der var at gjøre. Men saa havde Eilert en Dag fattet en Resolution, samlet alle de kontante Penge og fulgt en sydgaaende Jagt til Trondhjem.

Der havde han betalt hos Kjøbmanden og i sin Broders Navn ordineret nye Varer, og paa den prompte Betaling var den nye Kredit blet tilstaaet fuldt og rigeligt, saa at de nu var forsynet langt udover Fisketiden.

Morten indsaa, at han i sin Broder allerede havde en god Fuldmægtig og var ham i Hjertet dybt taknemlig.

Ved Hjemkomsten fortalte han Forældrene det i alle Maader saa heldige Udfald af Turen; men gamle Jon Zachariasen fik dog først al Tvivl strøget af Ansigtet, da han foreviste Dokumentet om Grundretten.

Han saa glad bevæget ud, og Marina satte sig stille hen til ham.

De to gamle skimtede nu en Fremtid, som de, tungt som Livet havde lært dem at se alt, – lidet havde vovet at sætte Fortrøstning til.

Femtende Kapitel. Andreas

[310] Medens Morten Jonsen, støttet af sit Handelssteds fordelagtige Beliggenhed, i Løbet af de følgende Par Aar gjør det ene heldige Greb efter det andet og, ledsaget af den Ros og det Ry, hvormed Verden gjerne følger den lykkelige, blir en Størrelse i Distriktet, skal vi gaa lidt tilbage i Tiden og berette om Andreas Heggelund.

Nede i Kristiania havde Andreas i alle Maader optraadt som Heggelunds Adoptivson; han furneredes overflødig med Penge og gik blandt Studenterne under Navn af «rige Heggelund».

Hans godhjertede, livlige Væsen, den Omstændighed, at han altid var rede til at laane sine Venner Penge og altid flot, nobel i al sin Færd, samlede snart en Kreds af Kammerater om ham.

Han gik for et lyst Hoved, var et Slags Løve i Studentersamfundet, vankede stadigt i Theatret og beskjæftigede sig som hele den Kreds, der var om ham, med skjønliterære Interesser.

Han inviteredes i Selskaber og paa Baller og var stadig optaget.

Den Arbeidsbegeistring, der havde været over ham den sidste Tid i Hjemmet, var efterhaanden svundet igjen – den havde væsentlig været et Laan fra hans energiske Ven Morten, medens hans bløde Natur var under Indflydelse af hans Eksempel og Personlighed. Med Læsningen gik det ialfald meget langsomt.

Brevene fra Andreas var dengang Heggelunds og hans Frues Fryd, tiltrods for, at de stadig endte med Pengeanmodninger.

Heggelund oplæste i Regelen det sidst ankomne for gode Venner, som besøgte ham; ja han tog sig vel og undertiden en Tur – med Brevet i Lommen – over til Sorenskriveren, hvor det da, som leilighedsvis, blev oplæst [311] og især i dennes Datter Julie havde en overmaade spændt Tilhører. De havde en Forestilling fra allehaande forlagte Universitetshistorier om, at dette Liv var at «studere», og at

Eksamen efter visse Aars Forløb vilde komme ud deraf med et Slags Naturnødvendighed.

Saa kom Fru Heggelunds Død, hvoraf han tog sig meget nær, og Brevene hjemmefra var trods den tilsyneladende lette Tone, hvori Onkelen altid skrev, fra den Tid af aldrig videre glædelige.

Af og til lod Remisserne vente paa sig langt udover Terminen paa en Maade, der til hans Forbauselse lod ham ane, at Onkelen vist ikke altid havde saa let for at skaffe dem. Dette sidste satte nu vistnok ikke Andreas i absolut Forlegenhed; thi han forstod udmærket at gjøre Gjæld og nød god Kredit paa sin Onkels Navn.

Han havde dog et altfor lyst Hoved til ikke i enkelte Stunder at have sine Anelser om, at det kunde staa mindre vel til hjemme, men derhos en altfor let og adspredelseslysten Natur til nogensinde ret længe og alvorligt at blive hængende ved Eftertanken, uagtet et Par af Edels senere Breve vel kunde egnet sig dertil.

Efterretningen om Auktionen og den øvrige Tilstand hjemme virkede derfor paa ham som en fuldstændig Overraskelse. Den formelig bedøvede ham.

Han forstod med engang, at ogsaa hans Løbebane havde faat anderledes mørke Udsigter, og paa sin yderlige Vis overgav han sig nu næsten til Fortvivlelse.

Han vidste imidlertid snart sangvinsk at reise sig en Stige af lyse Forhaabninger. Hos gode Venner hist og her fik han opdrevet et Laan, stort nok til, at han med Tarvelighed kunde læse inde i Kristiania et Aar for det første.

Han udviklede herunder en usædvanlig Energi, og tog øieblikkelig med stor Iver fat paa Læsningen. Hans Natur, der altid forlangte en Spore, havde faat en saadan i de uventede nye Omstændigheder.

Det vakte ikke lidet Opsigt i Studenterverdenen, da ^[312] det hed sig, at «rige Heggelund» nu havde begyndt at læse med ikke mindre end to Manuduktører.

Han opnaade sin Eksamen og var samme Sommer reist hjem til Onkelen, hvor han for det første opholdt sig.

I Hjemmet var han nu, skjønt elskværdig som før, dog en ganske anderledes suffisant og meningsberettiget Herre end dengang han reiste – han optraadte gjerne som «Autoritet», men mærkede til sin Ærgrelse, at Edel ikke absolut og blindt bøiede sig for hans Meninger. Saa venligt deres Forhold var, fandt han dog, at hendes Tone undertiden var lidt harcellerende, hvilket igjen gav Anledning til

smaa Rivninger og til, at Andreas til sine Tider forholdt sig en Smule taus fornærmet.

Af hans Yttringer fremgik en selvvigtig Tanke om den akademiske Dannelses adlende Egenskaber «alene den gjorde dog en Mand til Gentleman i vort Land,» mente han.

Edel disputerede aldrig direkte imod; men han kunde alligevel aldrig ret taale den Maade, hvorpaa hun svarede til eller, rettere sagt, som oftest ikke svarede; han vidste ikke, enten hun var vred eller gjorde Nar af ham.

Han havde flere Gange besøgt Morten Jonsen og var af ham blet modtaget med alt det gamle, straalende Venskab; men, optaget som denne altid var af sine Forretninger, blev der ikke den Anledning til Omgang, som han havde ventet sig.

Morten Jonsen havde ude paa Finnæsset alt opsat en stor Sjøbod og nogle til den stedse stigende Bedrift nødvendige Udhuse, medens en liden Stuebygning med store Ruder og i moderne Stil endnu kun eiede et eneste halvt indredet Værelse at opholde sig i.

Han færdedes ude sent og tidligt og havde kun meget knap Tid ad Gangen tilovers for sin Ven.

Det var Andreas paafaldende, at han hvergang altid, som hændelsesvis, spurgte ham ud om Edel, og han [313] opdagede snart, at han med dette Thema kunde beholde ham i Stuen, saalænge han vilde.

Andreas havde en lidt ubehagelig Følelse ved denne Interesse hos ham og, skjønt han ikke netop opgjorde sig det saa klart, likte han det dog ikke og slog Talen altid over i noget andet.

Uagtet alle sine Forelskelser siden hin Gang, Julie Schultz var hans Stjerne, havde Andreas paa Fætterens almindelige beskedne Vis dog altid hemmelig troet at eie Prioritetsretten til sin Kusine, og nu, han havde set hende igjen som voksen og, hvad han ikke var blind for, som en paa sin Maade eiendommelig smuk Kvinde, var hun, for hans Forelskelses aller, allersidste Gang – saa trode han ialfald selv – blet Gjenstanden for hans Inklantion.

Han kunde ikke andet end blive jaloux og krænket ved den Opdagelse, han trode at have gjort angaaende sin Vens Følelser.

Andreas havde i Begyndelsen havt meget travelt med at berette hjemme om, hvilken Mand der holdt paa at blive af Morten Jonsen, og udmalet det med sin vanlige Begeistring; – siden blev han jo derom mærkværdig taus.

Paa Edel havde disse Udmalinger gjort sin egen Virkning, og, naar hun nu stødte sammen med Morten Jonsen, var der en venlig Kulde i hendes Væsen. Han følte med stigende Bitterhed, at hun ligeoverfor ham var blet en anden.

Engang, Andreas og hun var i Besøg hos Provst Müller, kom ogsaa Morten Jonsen did i et Ærinde. Han havde netop gjort en heldig Forretning, der havde vakt Opsigt, og af Provstens Familie blev dette med glad Deltagelse omtalt.

Det Ansigt, som hans Øine derunder uvilkaarligt faldt paa, saa imidlertid ligegyldigt ud, og han troede endog at opdage en vis haanlig eller ringeagtende Trækning ved Læben. Han lod som intet, og paaskyndte lige efter sin Afreise. Kun var hans Afskedshilsen meget kold.

[314] Han havde besluttet at betro, hvad han var kommet efter om sin Moders Fødsel og nu sidst af Sølv-Sara om Pengesedlerne, til sin gamle, faderlige Ven Provsten, der altid havde vist ham Interesse og Deltagelse.

Han vilde indhente hans Raad om, hvorledes han skulde forholde sig mod Stuwitz; thi dennes Færd mod ham, som den opdukkede Konkurrent i Distriktet, havde i den sidste Tid ægget ham paa mange Maader og vakt den Tanke hos ham, paa en eller anden Vis at faa draget denne Mands Liv frem for Offentligheden.

Provsten hørte oppe paa sit Kontor taus paa alt, hvad Morten havde at berette. Han vidste selv fra Isak Løvøens og Sølv-Saras Skriftemaal endel mere; men hans Læbe var bundet ved Taushedspligt. Ikke destomindre kunde han med frelst Samvittighed her give det Raad, som forekom ham rigtigst.

Blottet som han var for Bevisligheder, vilde, sagde han, den Slags Historier af Folk kun blive opfattet som Frugt af en Konkurrents Brødnid. Og hvis det kun var for at hævne sig paa Stuwitz, da maatte han vel erindre, at Hævnen hører en anden til. «Det Ord er stadfæstet af min nu gamle Erfaring» – endte han – «at ingen rider saa raskt, at Vorherre ikke engang indhenter ham!» – «Og, tro De mig, unge Mand, – han naar nok ogsaa Stuwitz, selv om vore Øine ikke skal se det!»

Resultatet blev, at Morten Jonsen opgav sine Hævnplaner, skjønt han nu i sit bittre Sind ikke var lidet stridslysten.

Han gik derhjemme og søgte at indbilde sig alt undtagen det sande med Hensyn til Edel.

Var Grunden til hendes forandrede Opførsel, at Andreas var kommet hjem? – Han havde skinsyg bemærket, at hun altid var saa fortrolig mod ham. Eller ansaa hun det, han alt havde udrettet, for saa under hendes Forventning lidet? – Folk mente dog, at det var mærkværdig nok. Han skulde ialfald vise hende, at han kunde gjøre det, som mere var endnu.

Han undgik fra nu af at træffe sammen med Andreas.

Hans Mor havde af meget forstaat, at han bar paa [315] tunge Tanker, og Jon rystede undertiden paa Hovedet, fordi han syntes, at Sønnen i sin Forretning begyndte at sætte formeget paa et Kort.

Engang, Morten efter et Møde med Edel Heggelund kom dobbelt bitter tilbage til Hjemmet, opnaade Moderen i nogle halve Ord hans Fortrolighed.

Marina kunde ikke lade være at føle med ham i hans Lyst til at vise den fine Frøken, hvad han kunde drive det til; men Jon Zachariasen fandt, det var en forfængelig Stræben. I sit Hjerte var han den, hos hvem Edels Aktier igrunden stod lavest; thi han saa, at hun var Skyld i, at Sønnen nu styrede saa uvorrent og dumdrigt paa Heldet løs. Men han yttrede nu intet til sin Hustru – han var selv bange for at spaa.

*

En Aften sad Andreas længe oppe. Han skrev og rev itu og skrev igjen – paa et Frierbrev til sin Kusine.

Han havde skrevet tre før i sit Liv, og dette maatte for hans egen Æres Skyld ikke ligne noget af hans forrige. Hans Kurage var overhovedet ikke slig indrettet, at han personlig vilde tage Svaret, – derfor havde han altid friet skriftligt.

Den næste Eftermiddag afleverede han Brevet ved et Bud, medens han selv lige til sent om Aftenen var ude paa en Tur tilbaads.

De følgende Dage var han askegraa fortvivlet.

Edel havde i en kort Paaskrift svaret ham sit «Nei» saa kusineligt-venligt og haabet, at han desuagtet vedblev som før at være hendes hyggelige Fætter.

En Aftenstund en Tid efter fandt han dog ud, at hans egentlige Kjærlighed havde været hans første, den til Sorenskriver Schultz's Datter Julie.

«Fætter og Kusine er for nært». Han havde «skammeligt og mere end skammeligt» næsten ikke tænkt paa hende i al den Tid.

Sekstende Kapitel. Finnæsset

[316] Stuwitz havde med stor Forargelse fulgt Morten Jonsens Held i Finkrogen – han ansaa det ligefrem for et Ran fra ham selv, og dobbelt harmede det ham at se det optaget af Morten Jonsen.

Finkrogen var ikke blot i sig selv en Perle, men ved Konkurrencen fra den Kant led tillige hans egen Handelsplads betydeligt.

Han var en virksom Fiende, og Morten havde midt i sin Fremgang faat det at føle paa mange Vis.

Da han en Høst hørte, at Morten Jonsen havde totalt overspekuleret sig paa en stor Fiskeleverance, saa han triumferende ud.

For Butikfolkene yttrede han, at det ikke var andet end, hvad han altid havde tænk sig om denne «Nyhedsmager», der var kommet op og gjorde saa megen Blæst, og ikke mindre fornøiet brummede han, da han havde faat høre, at Morten Jonsen havde maattet ty til Jackmann nede i Storvaagen og der optaget et større Laan paa sin Handelsplads.

Stuwitz stod i mangeaarig Forbindelse med denne Mand og var en Tid efter – paa en Reise – hos ham. –

Morten Jonsens Harme var ikke liden, da han, sent nok henimod Forfaldstiden, af Jackmann underrettedes om, at hans Kreditor nu var Stuwitz.

Gjælds brevet var stilet saaledes, at Beløbet skulde tilbagebetales i Terminer; men, i Tilfælde af Uefterrettelighed med nogen enkelt af disse, skulde – efter slige Dokumenters vanlige Lydelse – den hele Kapital med en Gang anses som Gjenstand for Indrivelse.

At Stuwitz, mod Kutumen, vilde benytte den strenge Ret, vidste Morten Jonsen vel; men han vidste ogsaa, at han havde en Jægt med Fisk underveis til Bergen og saaledes Penge forhaanden. Thi, hvor lidet han end ellers kunde ønsket at gjøre det, vilde han nu indfri det hele Papir.

[317] Han havde – hvad hans Far bekymret saa – i den senere Tid begyndt at sætte store Ting paa et Kort, og Afsendelsen af hin Jægt, hvis Fiskeladning for det meste var for hans egen Regning, og hvori det meste af, hvad han nu eiede, stak – var atter en saadan Affære. Thi man brugte da endnu ikke Assurance. Men Udbyttet vilde rigtignok dække hele hans Tab i det foregaaende Aar.

Jon Zachariasen var netop ude paa en Tur for Sønnen, da han mødte et Rygte om, at Jægten skulde være forlist nede ved Alstren i Nordfjord.

Han indsaa Sagens alvorlige Betydning – og reiste øieblikkelig hen for at erhverve fuld Besked paa det Sted, hvortil Efterretningen den foregaaende Dag skulde være kommet. Den bekræftede sig desværre fuldstændigt, og tillige, at kun en liden Del af Ladningen skulde være bjerget.

Han var mørk, da han reiste hjemover, thi han følte, at Sønnen havde Skyld; – men han vilde dog selv være den, som bragte ham Efterretningen. «Det er,» mente han, «bedre, at hans Far kommer med den end nogen fremmed.»

Den Kvæld sad Jon Zachariasen længe alene inde hos Sønnen, der gik bleg frem og tilbage paa Gulvet.

Der kom ikke et bebreidende Ord af hans Mund, men vel af og til et trøstende.

Han fandt tilslut det Raad, at han straks skulde reise hen til Jackmann, som havde Pant i Finnæsset, og udvirke Henstand og Tid, «saa kunde alt vel endnu lage sig.»

Da Sønnen nu med mørk Mine fortalte ham, at hans Kreditorer ikke længer var Jackmann, men Stuwitz, blev det ogsaa sort for Jon; men han yttrede kun:

«Vorherre kan vel have Raad for det ogsaa.»

Da han kom hjem til Marina, havde de to gamle jo deres Sorg sammen; men Jon var ogsaa da usædvanlig mild, – «hver har sit Skjær at klare» – sagde han undskyldende – «og Mortens Ulykke har nu været denne fine Frøken!»

[318] Morten maatte lade Forfaldsdagen gaa forbi og gik nu i tung Sindsstemning, skjøttende de daglige Forretninger, hjemme paa Finnæsset.

Det havde endelig udpaa Sommeren lykkets ham at opdrive saa mange Penge, at den forfaldne Termin kunde dækkes, og han havde tilsendt Stuwitz Beløbet; men denne krævede desuagtet den hele Fordring fyldestgjort.

Han havde alt gjort det første retlige Skridt, og det Rygte udbredte sig nu som en Løbeild, at Finnæsset med det første skulde sættes til Auktion. Det var let at skjønne, at Stuwitz's Mening var at tilslaa sig selv Handelsstedet.

Hans sidste Udvei blev da den for hans Stolthed saa haarde, at reise ind til Stuwitz for, om muligt, ved personlige Overtalelser at prøve at udvirke en Henstand – om kun til næste Vaar.

Det var tungt og ydmygende, men forsøges maatte det; thi han risikerede ellers det, som var mere endog end Finnæsset, nemlig at komme i den Stilling, at han ikke kunde give hver Mand sit.

Han var ofte nær ved at opgive det hele.

Det pinte ham derimellem lidt, at Heggelunds, der naturligvis som alle andre nu var vidende om hans Stilling, vilde gjætte sig til Beskaffenheden af hans Ærinde hos Stuwitz.

De havde fulgt hans Uheld med dyb Deltagelse. Andreas havde derunder glemt sin gamle Fortrydelse, Edel havde etsteds svaret temmelig raskt til, da den Mening blev udtalt, at Morten Jonsens Tab tildels var selvforskyldte, og Heggelund gik og ærgrede sig halvhøit over, at den «vakkre unge Mand» paa en saa lumpen Maade skulde være falden i den «nederdrægtige Stuwitz's» Kløer.

Ogsaa Onkel Tobias saa trist ud, og Huset var nu saa at sige fyldt med Sympathier for Morten Jonsen. Mod dem, som mente, at det spøgede for, at han skulde gjøre Fallit, opretholdt de der ivrigt den Mening, at det hele vistnok kun var en forbigaaende Forlegenhed.

[319] Den noget længe opsatte Reise ind til Stuwitz gik da endelig for sig.

Han vilde ikke have den Selvbekendelse, at han ikke havde gjort, hvad han kunde for at bjerge Stillingen; men hans Beslutning var taget. Hvis Stuwitz ikke var til at overtale – og dette var kun altfor sandsynligt – vilde han, saasnart blot Ordningen af hans Affærer tillod det, gaa til Amerika. Her var jo det, som for ham havde været Livsmaal, omstyrtet, og han havde en bitter Følelse af den hele Ruin.

Hos Heggelunds var Andreas dengang ikke hjemme; men Heggelund selv, der havde set Morten Jonsen komme, havde mødt ham nede paa Veien og i høi Grad hjerteligt budt ham ind til sig.

Morten, der forstod, at denne nok tænkte sig til hans Ærinde, fandt det mandigst selv ligefrem at fortælle det.

«Jeg skal» – sagde han lidt svag i Stemmen – «hen til Stuwitz for, om muligt, at se til at bjerge Finnæsset!»

Heggelund saa med et Glimt af Harme ned mod Stuwitz's Hus og sagde derpaa alvorligt, idet han trykkede hans Haand som for ikke at opholde ham:

«Ja, lov mig nu, Jonsen, at De kommer opom os, enten det gaar Dem godt eller uheldigt, – det er dog Deres gamle Hjem!» –

Heggelunds Ord og Væsen havde røbet en dybtfølt Deltagelse, og han gav Løftet, uagtet han før havde tænkt straks igjen at gaa i Baaden.

Stuwitz sad i Boden i sit lille trange Værelse, beskjæftiget med at notere i en af Forretningsbøgerne, da Morten Jonsen kom. Han brummede lidt, idet han saa ham, men vedblev uforstyrret med sit og bad ham ikke sidde ned. Der var heller ikke synderlig Plads, uden paa Stolen lige ved Siden af ham.

Morten kjendte fra gammel Tid Udtrykket i dette Ansigt; det spaade ikke godt.

Endelig værdigedes Stuwitz at se op og sagde but:

«Jeg kan forstaa, at De kommer for at betale mig!»

[320] «Nei» – svarede Morten – «jeg kommer desværre for at bede Dem om en Henstand.»

«Saa-aah!» – sagde Stuwitz langtrukket og øiensynligt lettet, idet han tog fat paa sit Arbeide igjen. «De har jo Henstand lige til Auktionsdagen!»

Der var noget usigelig fornærmeligt i Stuwitz's Svar – han lagde næsten ikke Skjul paa sit Haab om snart at skulle blive Eieren af Finnæsset.

Morten anførte desuagtet med stor Ro alle Billighedshensyn; den forfaldne Termin var jo alt betalt, og han erklærede sig villig til at erlægge de næste med to Terminer for en eller endog at betale det hele til Vaaren.

Et Skuldertræk og et vredt affærdigende Brum, medens han vedblev at notere i Regnskabsbogen, var hele Svaret.

Morten bemærkede da varmt, at hans forrige Kreditor Jackmann efter den gjængse Kutume ikke vilde have gjort den fulde Fordring gjældende.

«Nei» – sagde Stuwitz, idet han pludselig reiste sig og med den flade Haand slog noget ulempeligt i Pulten for at faa Ende paa Samtalen – «han heder Stuwitz og ikke Jackmann, og jeg haaber, De skal mærke Forskjellen!»

Han saa styg og ophidset ud, – det var ikke at tage Feil af, at han vilde vise ham Døren.

Morten indsaa, at han var utilgjængelig for enhver Forestilling, og saa sit sidste Haab synke.

Ved den skete Ydmygelse foran Stuwitz havde han opfyldt alle Hensyn til sin Sag, og han følte sig næsten lettet; thi der brændte i ham en Lyst til engang at faa sige dette Menneske, som nu satte Foden paa hans Nakke, Sandheden uden Hensyn.

Istedetfor efter den skete fornærmelige Affærdigelse at gaa, satte han sig til Stuwitz's Forbauselse ganske roligt hen paa Sengekanten.

Hvad der nu foregik mellem disse to kan ikke fuldt gjengives.

Morten skar saa at sige Stuwitz's Ungdomsliv langsomt ^[321] op, Led for Led. Han glemte intet af, hvad han vidste, og gav sig derpaa med iskoldt Ironi til at belyse hans Forhold til Heggelund.

I Stuwitz's Ansigt kom der en usigelig feig Angst; dets spage, krybende Udtryk mindede om et Rovdyrs, der angst gaar om i en Ulvegrav, hvori det uventet er faldt. Det afløstes et Øieblik af en Paroksysme af Raseri, hvorunder han saa ud til at ville bruge Voldsomhed. Men en Mine af Morten lod ham atter sætte sig.

Det Speil, der holdtes ham for Ansigtet, viste imidlertid efterhaanden et Billede, som Stuwitz selv tilslut begyndte at finde overdrevent og uretfærdigt.

Og nu blev han igjen mere sig selv; thi han havde i Begyndelsen ligget moralsk under for Vægten af alle de Erindringer, der saa pludselig overvældede hans Samvittighed, og tillige for Frygten.

Morten Jonsen havde gaat tungt paa, men havde derunder ogsaa selvforglemmende blottet, hvor ganske stykkevis og juridisk ufarlig hans Kundskab var.

Medens Pupillen i det ene matte Øie skalv, sagde Stuwitz med et tirrende velvilligt Smil:

«Gudbevares! – jeg vil jo ikke andet end min lovlige Ret med Finnæsset, og den skal da ogsaa frem. – Men, hvor Deres ærede Mor kan være kommet rækende fra i Verden, er sandelig mere, end jeg kan sige Dem, – – hvis hun ikke skulde staa i Kirkebogen som andre Folk!»

Mortens Ansigt var blegt og oprørt; han saa Stuwitz tæt ind i Ansigtet uden at kunne faa et Ord frem endelig udtalte han et – «Skurk!» – og gik til Døren.

Stuwitz fulgte og sagde ved Udgangen haanligt:

«De kan jo ogsaa søge Deres Ret! – Bevis kun ved Tinget alt det Nonsens, De har sagt mig her, min gode Morten Jonsen! Men De maa sørge for gode Vidner, véd De, – ellers blir man saa let dømt som Skumler!»

Morten hørte endnu et ironisk venligt «Farvel» efter sig.

Da han efter en lang, ensom Spadsergang, som belovet, kom op til Heggelund, bar hans Ansigt endnu ^[322] Spor af den Bevægelse, hvori han havde været. Han fortalte ganske kort, at der intet Raad mere var for Finnæsset; han havde tænkt sig det før – sagde han fattet – og derfor opgjort sig den Beslutning isaafald at gaa til Amerika.

Det, som gjorde ham saa ligefrem, var hans Stolthed; – thi Edel var inde i Stuen. Han var saagodtsom taus den hele Aften.

Edel skjænkede selv hans The, og da han nævnte om Amerika, skalv Koppen i hendes Haand. Han saa hendes blege, tilbagetrængte Deltagelse og følte med en vis Smerte, at hun aldrig havde staaet ham saa nær som nu, – der var noget i hendes Væsen næsten, som om hun erkjendte, at hun havde Skyld.

Heggelund og Onkel Tobias havde efter deres Vane tidligt begivet sig til Ro, og han var en Stund alene i Stuen; han sad og legede i Tanker med en Brystnaal, som han holdt i Haanden.

Lidt efter kom Edel igjen ned; hun var bleg og alvorlig.

Som han svarede paa, hvad han anede, hun havde i Tanke, sagde han med et Suk:

«Ja, jeg gaar til Amerika – her har jeg intet mere at arbeide for!»

«Finnæsset er dog ikke alt i Livet,» – indvendte hun noget sagte uden dog at se hen paa ham.

«Nei, Frøken Edel,» – udbrød han overmandet af sin Bevægelse; – «men De er for mig Livet! – for Dem har jeg arbeidet, og paa Dem har jeg tænkt –»

Han havde under dette reist sig og stod nu nær hende – «og nu» – tilføiede han med et vemodigt Udtryk – «jeg maaske ikke skal se Dem mere i dette Liv, vil jeg bede Dem beholde en Ting, som er mig inderlig kjær, min Moders Brystnaal, – jeg vilde saa gjerne vide den baaret af Dem.»

Han vilde række hende Naalen; men den Haand, som modtog den, skalv, og han læste i hendes Ansigt og de sænkede Øine, der lige efter taarefyldte saa ind i hans, at ogsaa hun elskede ham.

[323] Han glemte alt og drog hende til sig; men lidt efter tog han sig igjen og sagde langsomt, idet han saa paa hende:

«– men Fremtiden?» –

«Den bygger vi to sammen,» – hviskede Edel og lagde sin Haand trofast i hans.

Da Jomfru Dyring siden saa ind ad Døren, sad de lykkelige der ved Vinduet i det svage Maaneskjær.

Om Morgenen var Edel tidligere end ellers inde hos Faderen; hun havde paafaldende mange Ting at rette og ordne.

Da gik hun med ét hen og tog ham om Halsen, saa at han maatte spørge, hvad der gik af hende, og hun aabenbarede ham da Forholdet.

Han optog det med en Glæde, som om Morten Jonsen netop havde vundet istedetfor tabt Finnæsset; og det aftaltes, at Forlovelsen skulde offentliggjøres næste Gang han kom tilbage; men Jomfru Dyring anede det nok alt, mente Edel.

*

Det var netop den Tid om Sommeren, da Finnerne opholdt sig inde paa Skorpøen, og Rygtet om, at Finnæsset holdt paa at sættes til Auktion af Stuwitz, var ogsaa naaet did.

Mathis Nutto var derved blet i høi Grad urolig; thi han saa sine Interesser paa nyt udsatte for alvorlig Fare.

Da Morten Jonsen kom hjem, stod der flere nede paa Finnæsset, som i Stilhed søgte at læse Udfaldet af hans Reise ud af hans Miner, og blandt dem var Mathis Nutto. Men han kunde af hans Ansigt ikke forstaa andet end, at han maatte have reist heldigt.

Han forespurgte sig dog den følgende Dag hos Marina og erfarede da, hvordan det var gaat.

Finnen kom flere Gange igjen, og det var Marina paafaldende, at han saa gjentagende og nøiagtigt spurgte efter Sammenhængen med denne Sag. Den [324] sidste Gang kom han for at faa laant deres Seksæring nedover en Tur paa et Par Dage; men han talte ikke om, hvorhen han skulde. Hjemme i Teltet havde han en Tid været meget grublende af sig og om Aftenerne siddet og smøget med stærke Drag.

En Morgen, som Stuwitz efter Vane gik ned for at aabne Kramboden, stod den gamle Fin udenfor og ventede. Hans Anelse sagde ham, at der var noget ubehageligt paafærde, og for at undgaa Vidner sendte han straks Krambodsvenden og Bryggekarlen ned paa Sjøboden.

Han søgte at skjule sin Glæde, da Finnen sagde, at han var kommet for at indveksle ogsaa de øvrige gamle Sedler, og han greb alt febrilsk i en Pengepakke, som han havde hentet inde fra Kontoret; – endelig fik han da Tag i disse Sedler, for hvilke han i saa mange Aar havde havt en Panik i Blodet!

Mathis tøvede imidlertid med at trække Skindbogen frem og rykkede nu først ud med sit egentlige Forlangende.

Han vilde have Brev og Indgaaelse for, at der ikke blev holdt Auktion paa Finnæsset for Gjælden der; Finnen mente, det var gammel Aftale dem imellem, at han skulde lade Finnæsset være i Fred.

Stuwitz svarede ikke paa en god Stund; han var rød i Ansigtet; Raseri og Frygt arbeidede i det.

For hans Angst opsteg disse Sedler nu tillige som Vaaben i Morten Jonsens Haand, og han følte, at han maatte købe dem for, hvad det saa skulde være.

Stuwitz fristede ham længe forgjæves ved forskellige personlige Tilbud; men Mathis var utilgjængelig, og han bekvemmede sig da, som han sagde, til at skrive den forlangte Erklæring, hvilken han stiledede som et Brev til Morten Jonsen.

Finnen lod imidlertid endnu ikke fornøiet, – han vilde, at nogen hos Heggelunds først skulde læse den, for at han kunde være tryk paa Indholdet.

Stuwitz satte sig nu forunderlig myg til at skrive et nyt Brev; hans Hænder rystede, og han holdt gjentagne [325] Gange inde, som om han endnu tænkte paa Muligheden af at slippe.

Finnen saa imedens til med en plirrende Mine, han nød den Triumf at have fanget ham.

Efter en Stunds Forløb kom Mathis igjen ned paa Kramboden, hvor Stuwitz angst sad og ventede; thi han frygtede for, at Finnen ikke vilde holde Ord. Og da kom denne ærligt frem med Sedlerne; men rigtignok paastod han under Vekslingen, at enhver af Rigsdalerne maatte være værdt en Daler i de nye Sedler, og Stuwitz maatte føie ham. –

– Hin Dag sad Andreas inde i Stuen og konverserede sin Kusine.

Edel var da meget munter og tilsyneladende aldeles enig med ham i den gamle Sag, han atter var kommen til at røre ved, nemlig, at den egentlige Dannelse i Landet kun bares af Studenterne.

«Jeg husker godt, hvor glade vi alle blev hjemme, dengang Du blev Gentleman, Andreas;» – men saa rettede hun det rask til: «dengang Du fik Artium!»

I det Øieblik kom der Bud ind, at en Fjeldfin stod ude i Gangen og bad om at faa tale med Andreas.

Det var gamle Mathis Nutto, som han kjendte af Udseende fra tidligere Dage. Finnen stod med et Papir i Haanden, som han bad ham læse; – han vilde høre, om det bar rigtig Besked.

Andreas havde neppe læst det, før han paa sin vanlige raske Vis fo'r ind i Stuen med den Underretning, at Morten Jonsen alligevel var berget, – her var sort paa hvidt for det – sagde han, og belavede sig just til i samme Fart at fare op til sin Onkel.

Da saa han forundret, at Edel blev aldeles bleg, og hun strakte Haanden ud for selv at se Papiret. Efter at have læst det et Par Gange igjennem og nok engang, saa hun straalende lykkelig paa ham og sagde derpaa, som under en pludselig Taknemlighedsfølelse:

«Siden Du har bragt mig den Efterretning, Andreas, saa skal Du ogsaa være den første, som faar vide, at Morten Jonsen og jeg er forlovede, – endda han ikke ^[326] er Gentleman!» – lagde hun lidt skalkagtigt til; men hun havde Øinene fulde af Taarer og gik selv op og viste sin Far Papiret.

Finnen havde ingen Tid til at lade sig traktere og maatte straks ned i Boden igjen til Stuwitz – det var bare det Papir, han vilde have læst.

– Mathis fo'r meget fornøiet hjemover.

Han landede i Jon Zachariassens Baadstø og leverede Marina Brevet, idet han fortalte hende Indholdet. Det var, sagde han, idet han skyndte sig opover, Lønne, fordi hun engang havde frelst hans Datter og hendes Barn ude paa Skjæret; «men» – raabte han tilslut tilbage – «mister Du Brevet, taber Sønnen din Finnæset!»

Marina skyndte sig da ogsaa lige nedover med det og kom aandeløs frem.

Syttende Kapitel. Gamle Historier

Stuwitz var efter sin Færd mod Heggelund en meget ilde anset Mand i Distriktet.

Enten det nu var for at komme i en bedre Stilling til Opinionen eller, fordi han virkelig trode at berolige sin Samvittighed med «gode Gjerninger», eller begge Dele, – saa var han ialfald den Høst reist hen paa Thinget i det Ærinde at faa oprettet sit Testament, efter hvilket nogle Penge ved hans Død skulde overgaa til et Legat til Bygdens bedste.

Om Aftenen optoges Interessen paa Thinget af en Begivenhed, der blev fortalt om «gamle Raaden» hos Heggelunds.

Ved Forliset af et Fartøi nordpaa i Finmarken i dennes yngre Dage var hans Broder, der førte Skibet, forulykket tilligemed sin Hustru og deres eneste Barn.

[327] Raaden havde i sin Tid anstillet mange Undersøgelser i Anledning af dette Fartøi, hvormed alt nok ikke var gaat saa rigtig til.

I et Smykke, som Handelsmand Morten Jonsen havde foræret sin Kjæreste, Frøken Heggelund, vilde han nu have gjenkjendt den samme Brystnaal, som han selv engang havde foræret sin Broders Hustru.

Det mærkelige var, at denne Brystnaal virkelig skulde være fundet i et Barns Klæder, som engang var reddet iland fra et Vrag, og dette Barn var Morten Jonsens Moder.

Man kjendte Personerne, og det vakte en egen Stemning saadan at tænke sig dem i en Roman lige udaf Omgivelserne. En af de tilstedeværende mindede om et Par lignende Beretninger fra Forholdene for endel Aar tilbage; men Interessen for disse laa dog fjernere, og Samtalen vendte snart tilbage til allehaande Gisninger og Formodninger om denne Sag.

Provst Müller havde den hele Tid siddet stille og hørt til.

Med ét sagde han paafaldende høitideligt og vendt mod Stuwitz, der ikke havde taget Del i Samtalen:

«Jeg beder altid for dem, som ikke tør bekjende, hvad de bærer paa Samvittigheden; thi disse véd jeg, har det værst i Verden!»

Stuwitz var blet graalig i Ansigtet og forsvandt lidt efter.

At Brystnaalen var blet gjenkjendt, var gaat saaledes til. Edel havde en Søndag efter den Maade, hvorpaa hun altid var vant til at tale med Onkel Tobias, vist ham den nye Brystnaal, hun bar.

Hun saa først noget efter hen paa ham og blev da forbauset over hans Adfærd. Han vendte Brystnaalen i Haanden, stirrede paa den og undersøgte den paa alle Maader og tog tilsidst ved at skyde en Plade tilside ud en lille snoet Lok Haar, som hun ikke havde vidst af, fandtes der. Den gamle Mand syntes aldeles overvældet og sad længe hensunket i Tanker.

Lokken var, yttrede han endelig bevæget, hans Broders ^[328] Haar; selv havde han dengang til Erindring graveret sit Navnemærke T. St. ind paa Bagpladen.

Da hun senere kom hen til ham, yttrede han paa sin afbrudte Maade:

«Forunderligt! – Forunderligt! – Jeg syntes altid, at Morten Jonsen mindede mig saa om min Broder saa lys, og især de Øine – og paa samme Vis djerv af Væsen –; de sagde altid, at min Broder Skibsføreren havde faat akkurat det til i Væksten, som jeg manglede!»

Ud paa Aftenen sagde han livligt:

«Jeg vilde gjerne være med i Bryllupet, Edel! – om jeg blir frisk nok – og nu maa Du skrive det altsammen til din Kjæreste, saa skal jeg føie til nogle Linier til min Broderdatter.» Han lagde et vist Eftertryk paa dette Ord, hvormed han betegnede Marina. – «Hun eller hendes Børn skal engang arve min Part af Legatet» – yttrede han Dagen efter.

– I sine sidste Aar blev Stuwitz lam paa den ene Side, og om hans Gjerrighed og menneskefiendske Liv gik der uhyggelige Historier.

Da Provsten Müller engang blev kaldt til hans ensomme Dødsseng, indsaa han, at Vorherre alt længst havde «indhentet» denne Mand.

Attende Kapitel. Slutning

At Edel og Morten var blet forlovede netop i de Dage, da alt saa umuligt og stængt ud for Sønnen, havde jo bidraget endel til at hæve hende i Jons Øine; – til Marina brugte han ialfald ikke længer Udtrykket «den fine Frøken». Men der sad dog som et Nag igjen.

En Husmoder kunde vistnok nu tiltrænges dernede paa Finnæsset; men, om det var saa gavnligt, at en Datter af den fornemme Heggelund blev den, som skulde styre der – derom bar han sine store Tvivl. ^[329] Han var i sin Misstemning nær ved at slutte saa, at, havde hun udrettet saa meget galt allerede, medens hun var udenfor, hvad skulde det saa ikke blive til, naar hun kom ind i Huset? – hun vilde naturligvis have Storstel, som hun var vant til.

Jon og Marina havde siden flere Gange ifølge indtrængende Anmodninger været inde hos Heggelunds i Besøg.

De kom søndagspyntede og vilde altid reise igjen ud paa Eftermiddagen; – de forstod overhodet med en forunderlig Takt at iagttage sin Værdighed.

Men der var hellerikke en mindre Finhed skjult i den Maade, hvorpaa Edel forstod at paavirke sin Kjærestes Fader – det var, som hun havde gjættet, hvad han tænkte om hende.

Morten og Edel havde en dyb Erkjendelse af, at de havde ladet Aar gaa fra sig – og maatte bøde derfor. Var de nu enige om noget, saa var det, at de herefter – saavidt det stod til dem – vilde bygge deres Fremtid sammen.

I Begyndelsen vilde de jo langtfra faa det overflødig; thi det havde kostet store Offre at faa betalt Stuwitz; men, takket være, at Finnæsset var et saa heldigt Sted, var det dog nu sket.

Han vilde, at hun skulde følge ham hjem som hans Hustru allerede samme Vaar. Men Edel havde hertil i Jons Nærværelse yttret, at hun endnu «behøvede Tid». Og da Morten noget overrasket spurgte:

«Hvortil?» – svarede hun:

«Tror Du da, at jeg agter at gaa paa Stads hos Dig der paa Finnæsset? – Der er nok mange Ting i en saadan Husholdning, som jeg endnu har at lære, om Du skal være tjent med mig.»

Jon syntes, hun talte forstandigere end Morten. Men den Bestemmelse blev dog efter Sønnens Villie gjældende, at Bryllupet skulde staa midt paa Sommeren efter første Jægtestevne.

*

[330] Det var herlige Sommerdage ude ved Skorpen. Havet laa mægtigt blaat udenfor i Solen. Fjeldene fjernt og nær, deriblandt Storbergskavlen nærmest, glittrerede i forskellige blaa, sommerdisige Fortoninger, og de trange Kløfter og Dalfører var sande Varmegruber af sammenklemte Sol, der pludselig tryllede en overraskende Vegetation frem af hver Muldplet.

Vaaren havde det Aar ladet vente usædvanlig længe paa sig; men var saa paa ganske faa Dage brudt frem med en saadan Magt, at Skaresneen inde i Dalen saas løftet op af den frembrydende friske Græsbakke.

– – Jon Zachariasens lille Stue derude ved Havbrynet var i en uvant Puds. Tuset foran den var omhyggeligt flidd, Ruderne var ikke længer de gamle grønne, og den stod festligt med Bjerkeløv ved Døren. Med de gule Hestebloomster og det korte, buskede Græs paa Tørvetaget, i hvis ene Hjørne en liden løvfuld Dverg-birk grenede sig som et Billede af Eierens eget uveirshaarde Liv, – syntes den sig selv lidt fremmed i den uvante Puds.

Der var ingen hjemme og Døren var aflaaet; – men gennem de nye, klare Ruder skinnede Solen i Ensomheden med to runde, gule Brillen lige ind paa den gamle Væggeplanke derinde og illuminerede Begyndelsen og Slutningen af Bogstaverne.

Jon og Marina var med deres Børn fraværende i deres Søns Bryllup, der havde staaet for to Dage siden inde hos Heggelunds, og de var nu tilligemed Parret den Dag ventendes hjem.

I Bryllupet havde der ikke været mange Gjæster, da man havde lagt an paa, at det skulde holdes smaat og i Tarvelighed.

Men Jomfru Dyring, der hin Dag var straalende og stor, som om et Skjær af hendes Husmoders Aand hvilede over hende, havde jo ikke kunnet holde sig denne

Tanke ganske efterrettelig.

Hun repræsenterede nu Spindesiden i det Hus, der skulde være hendes Alders Hjem, og vilde ikke fundet det overensstemmende med dets Værdighed, om Bordet [331] havde opvist færre Retter, end da den anden Søster blev gift.

Glæde havde der været i Ordets sande Betydning. Ogsaa den gamle Væggeplanke havde været med i Laget. Provst Müller havde løftet sit Glas til dens Ære:

«Paa en sprukken, havslagen Planke,» – sagde han – «der havde ligget i et Vrag med slimet Grønske om sig, havde Gud skrevet et Løfte om Fremtiden ind paa Væggen i en liden Hytte. Efter en haard Livets Strid sad hun, der engang som hjælpeløst Barn var indstrandet paa den, nu som en ældet, lykkelig Moder og læste dens Bogstaver malede i Speilet paa Sønnens nye Jægt og,» – endte han, vendt mod Onkel Tobias – «denne gamle Mand, hvis Sorg og Længsel har været hans tabte Familie, er ikke den, som idag sidder i mindst Glæde; thi det er den gamles høieste jordiske Velsignelse, naar ham gives at se en Fremtid efter sig i sin Slægt.

Men Aarsagen, hvorfor denne Planke saadan er vokset op til et nyt Skib igjen, er, – at Vorherre har styret den.»

Til denne Tale lagde Jon Zachariasen paa sin enfoldige Bondevis et «Amen».

*

Ind Sundet ved Skorpøen seilede i den smukke Dag et Par festlige Fembøringer, der modtoges med Skud fra forskjellige Steder langs Landet.

I den første Baad sad Bruden og Brudgommen med hans Forældre Jon Zachariasen og Marina samt Onkel Tobias, og paa Toften nær dem Elias Røst, der havde paastaat at ville ro Æresskyds for Parret. Ogsaa Andreas Heggelund var med. I den anden Baad bemærkedes blandt flere Mortens Broder Eilert og hans smukke Søster Christine.

Paa Finnæsset stod nu foruden de Bygninger, der tilhørte Bedriften, øverst oppe i Bakken en enetages Stuebygning med store klare Ruder; den var endnu [332] kun indredet og møbleret i den ene Side; – men, hvad der ikke var, kunde komme. Bag det hele stod Fjeldet med sit Hang af Løvtræer – Finnerne havde det Aar, som vanligt, alt drevet sine Renner op ad Skaret.

Den store, nymalede Sjøbod kom dem ved Dreiningen om Næsset pludselig isigte, og lige udenfor paa Bugten laa Morten Jonsens Jægt «Fremtiden» og flagede.

Da lod Elias Røst Seilet falde; de i den anden Baad gjorde det samme og løb ind til dem.

Elias Røst trak et langt Stykke Papir op af Brystlommen paa sin Trøie. Han oplæste, trampende med den ene Fod i Baaden Takten efter Versemaalet, et Digt til Brudefolkene. Det var nedtegnet med stor Skrift og høitidelige Frakturbogstaver foran hvert Vers og lød saa:

En Fembøring under Seil er et lysteligt Syn
naar den vasker i Sjøen for «tre Kløers» Vind
og en Høvedsmand god ved sit Styre;
ja, naar Odder og Næs flyve pilsnart forbi,
maa sig glæde den Fisker, som sidder deri,
fast at Sjøskvættet væder hans Hyre.

En Fembøring er paa Havet saa lidet et Skal,
medens Bølger gaar om den som Bjerg og Dal,
og den skal sig i Uveiret klare;
ja, der ros i Sjøen med Møde mangt Tag,
og der seiles til Ripen saa mangen en Dag,
hvor det gaar gennem Tyngsel og Fare.

Men en Jægt under Seil er et frydeligt Syn,
naar den stævner til midtmasters ladet til By'n
og med Frugten af Vinterens Dage,
naar den ankrende flager der foran sit Hjem,
fordi alting er kommet saa velberget frem,
og den Velstand nu bringer tilbage.

En Fembøring under Seil kommer ranksæt og fin,
den bærer to unge til Hjemstøen ind,
og saa smukt den i Sundet sig speiler;
men hans Baad blev alt ude paa Havstykket prøv't,
og paa Toften der sidder en Høvedsmand øv't,
der varsomt i Alvoret seiler.

*

[333] Væggeplanken staar endnu i den lille Hytte, hvor de to gamle bor, uden at ville flytte. – Jon Zachariasen og Marina nyder der en fredelig Alderdom.

Morten Jonsen paa Finnæsset nævnes nu som en af de driftigste og solideste Handelsmænd nordpaa, og hans meget udvidede Sted anløbes af Dampskibet.

Der bor en lykkelig Familie med flere Børn, og Edel har særligt Ry for at være en dygtig Husmoder.

Af og til kommer Andreas Heggelund did i Besøg, og der gjøres da altid Stas af ham.

Han bliver neppe «Amtmand», men staar sig overmaade godt som Sagfører.

Morten Jonsen nærer sin gamle Svaghed for ham, og en ikke ringe Del af sine Forretninger skylder han hans Indflydelse.

I Begyndelsen reiste Andreas hvert Aar til Tromsø, hvor han holdt af at optræde paa sin gamle Dandyvis. Men saa traf han deroppe oftere Julie Schultz, og Enden blev, at de blev gift. Han er fuldt overbevist om, at hun er hans første og eneste virkelige Kjærlighed, og hans Hustru tror det; – men hun slipper ham alligevel kun høist nødig til Tromsø.

Jonas Lies *Tremasteren «Fremtiden»* er lastet ned gratis fra bokselskap.no